Nr 334.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46; given Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anför efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter.

Det tidigare upprätthållna kravet på en sammanfattande behandling i anslutning till statsverkspropositionen av samtliga anslag på riksstaten har icke kunnat fullt ut tillgodoses under krigsåren, då lägets förändringar gjort det omöjligt att i förväg uppdraga fasta gränser för statens åtgärder och för medelsbehoven. Statsregleringen har sålunda i viss utsträckning glidit över i ett system där riksstaten utbyggts ej endast med förskottsstater utan även med öppna tilläggsstater, över vilka reglerats uppkommande merkostnader och överskridanden samt utgifter från förskottsstat samt därjämte — ehuru i mindre utsträckning — successivt i mån av behov anvisats anslag även för nya ändamål. Det möter givetvis under alla förhållanden betänkligheter att

i efterhand komplettera riksstaten med nya anslag, vilka därigenom icke komma att prövas gemensamt med andra anspråk. I den mån en viss balans mellan inkomster och utgifter åsyftas vid utformningen av statsregleringsbeslutet, erhålla dessa betänkligheter ökad tyngd.

Såsom i tidigare sammanhang utvecklats ha kraven på en avvägning av budgetens balansering med hänsyn till det allmänna ekonomiska läget under krigsåren i viss mån fått skjutas åt sidan, vilket i sin tur undanskymt här berörda olägenheter av en öppen budgetering. I och med återgången till mera normala förhållanden med därmed följande krav på budgetens planmässighet måste en starkare ansvällning av statsutgifterna genom anslagsanvisningar å tilläggsstat föranleda en omprövning av inkomstavvägningen. En skillnad måste dock därvid upprätthållas mellan nya anslag för reglering av tidigare verkställda transaktioner och anslagsökningar för nya verkliga utgifter. Det saknas anledning att i detta sammanhang gå närmare in på här antydda problem, som torde få upptagas till diskussion i samband med framläggandet av finansplanen för nästföljande budgetår.

Med utgångspunkt från dessa överväganden ha de nu aktuella anslagsäskandena i huvudsak begränsats till utgifter, vilka föranletts av efterkrigstidens särskilda förhållanden. En särställning intar ett anslag till avskrivning av vissa internationella krediter. I annat sammanhang förelägges riksdagen frågan om ytterligare uppskov med fastställande av allmän beredskapsstat, och därvid ha kostnaderna för fortsatt planering beträffande beredskapsarbeten förutsatts skola överföras på tilläggsstat till löpande riksstat. Vissa andra utgiftsbehov som äro av den natur att de tidigare bestritts från förskottsstat för försvarsväsendet bör nu i den mån de icke kunna anstå, regleras över tilläggsstat. Slutligen tillkomma ett fåtal anslag till skilda ändamål, vilkas tillgodoseende av skäl, som i samband med anslagsäskandena närmare angivas, ansetts icke kunna anstå. Frågan om anvisande av avskrivningsanslag svarande mot vissa investeringar torde få anmälas senare under riksdagssessionen.

De anslagsäskanden vilka i enlighet med det anförda ansetts böra föreläggas årets riksdag under dess höstsession böra sammanfattas på en tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår. Dessa anslagsäskanden ha tidigare anmälts för Kungl. Maj:t. Beträffande vissa anslagsäskanden har Kungl. Maj:t beslutat, att de skola i särskilda propositioner underställas riksdagens prövning. Övriga äskanden, vilka av vederbörande föredragande anmälts tidigare denna dag, böra i en sammanfattande proposition föreläggas riksdagen. En sammanställning omfattande dels sistnämnda anslagsäskanden, varom Kungl. Maj:t på hemställan av vederbörande föredragande enligt statsrådsprotokollet för denna dag *(bil. 1—17)* fattat beslut, dels ock de anslagsäskanden å tilläggsstat I, beträffande vilka Kungl. Maj:t beslutat avlåtande av särskilda propositioner, torde få bifogas statsrådsprotokollet i detta ärende *(bihang)*.

Av sammanställningen framgår, att å tilläggsstaten äskas anslag å driftbudgeten å sammanlagt 212,2 miljoner kronor. Härav faller huvudparten

eller 200 miljoner kronor på avskrivning av vissa internationella krediter. Vidare äskas sammanlagt 6,4 miljoner kronor under olika huvudtitlar till planering av allmänna arbeten. Av återstoden, 5,8 miljoner kronor, avse 2,1 miljoner kronor Sveriges innehållna bidrag till Nationernas förbund för åren 1940—45 samt 1,7 miljoner kronor vissa militära ändamål, vilka förut i viss utsträckning tillgodosetts från förskottsstat för försvarsväsendet.

Anslagen på kapitalbudgeten uppgå till sammanlagt 18,4 miljoner kronor. Härav avse 10 miljoner kronor viss kreditgivning till utlandet samt sammanlagt 2,2 miljoner kronor anslag till tomtinköp, vilka av olika skäl icke ansetts kunna anstå. Övriga anslag avse huvudsakligen byggnadsföretag, vilkas utförande avse att fylla trängande lokalbehov.

Chefen för finansdepartementet hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att godkänna de förslag, om vilka Kungl. Maj:t enligt bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för denna dag (bil. 1—17) fattat beslut.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Erik Westerlind.

Bilaga 1.

Egentliga statsutgifter.

Andra huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler härefter under justitiedepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 samt anför därvid följande.

C. Domstolarna.

[1.] **Vattendomstolarna: Avlöningar.** Sedan med biträde av särskild sakkunnig utredning verkställts angående vattendomstolarnas arbetsförhållanden, framlades för 1945 års riksdag särskild proposition (nr 148) angående anslag för budgetåret 1945/46 till vattendomstolarna. I anslutning till denna proposition genomfördes betydelsefulla förstärkningar av vattendomstolarnas personalorganisation. Bland annat inrättades vid Norrbygdens vattendomstol en befattning såsom extra vattenrättsdomare avsedd att ersätta en biträdande vattenrättsdomarbefattning därstädes.

I nyssnämnda proposition framhölls (s. 47 f.) att om den nya befattningen komme att besättas med annan än den som fungerade såsom biträdande vattenrättsdomare, det vore synnerligen önskvärt, att den sistnämnde finge tillfälle att föra till slut åtminstone flertalet av de mål med vilka han redan tagit befattning. I överensstämmelse med detta uttalande, som ej föranledde någon erinran från riksdagens sida, har förutvarande biträdande domaren förordnats att tillsvidare till och med den 31 december 1945 vid vattendomstolen fortsätta handläggningen av därstädes ännu icke slutligt avgjorda mål, med vilka han redan tagit befattning.

I skrivelse den 30 augusti 1945 med förslag till anslagsäskanden för vattendomstolarna att föreläggas 1946 års riksdag har *vattenöverdomstolen* förutsatt, att förordnande av liknande art skall befinnas erforderligt såväl för återstoden av innevarande budgetår som för en del av budgetåret 1946/47. Vattenöverdomstolen framhåller i detta sammanhang, att medel för ifrågavarande ändamål ej beräknats under vattendomstolarnas avlöningsanslag för innevarande budgetår.

Departementschefen. Vid behandlingen i propositionen nr 148 av frågan om vattendomstolarnas anslagsbehov för innevarande budgetår var alltjämt ovisst, huruvida kostnad av nu ifrågavarande anledning överhuvud skulle uppkomma. I den mån dylik kostnad kunde uppstå ansågs den kunna täckas inom ramen av det för icke-ordinarie personal beräknade beloppet. Särskilda medel för ändamålet beräknades därför ej. Med hänsyn till vad som numera blivit upplyst angående omfattningen av det arbete som bör slutföras av den biträdande vattenrättsdomaren måste man emellertid räkna med att denna befattningshavare måste fortsätta sin verksamhet under hela innevarande budgetår. Kostnaderna härför bliva i runt tal 15 600 kronor, motsvarande de kontanta avlöningsförmånerna i 30 löneklassen löneplan A i civila avlöningsreglementet jämte rörligt tillägg och kristillägg samt ett personligt lönetillägg av 1 000 kronor (jfr prop. 148 s. 4). Enär den i gällande avlöningsstat för vattendomstolarna uppförda anslagsposten till icke-ordinarie personal icke lämnar tillgång till dessa kostnader, torde riksdagens bemyndigande böra utverkas att medgiva överskridande av posten med nämnda belopp.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

> att den i avlöningsstaten för vattendomstolarna uppförda anslagsposten avlöningar till icke-ordinarie personal må under budgetåret 1945/46 överskridas med högst 15 600 kronor.

E. Fångvården.

[2.] **14. Inköp av jordbruksinventarier m. m. för fångkolonier,** *reservationsanslag.* Såsom närmare kommer att framgå av det följande erfordras för genomförande av det i särskild proposition framlagda förslaget till ändrad lagstiftning om verkställigheten av frihetsstraff m. m., att för fångvårdens räkning anskaffas ett antal fångkolonier, förslagsvis sju, av vilka fyra förutsättas skola förvärvas genom köp och de övriga genom arrendering. För de nya kolonierna, vilka avses skola kunna tagas i bruk redan den 1 juli 1946, erfordras inventarier såväl för de intagnas behov som för den jordbruks- eller hantverksdrift, som där skall förekomma. Beträffande anslagsbehovet i detta hänseende torde, med ledning av vad fångvårdsstyrelsen anfört beträffande motsvarande behov i fråga om de kolonier, som föreslås an-

skaffade för förvarade och internerade, för varje för jordbruksdrift avsedd koloni böra beräknas ett belopp av 40 000 kronor. Vad angår de kolonier, som skola utrustas med verkstadslokaler, är uppskattningen av medelsbehovet avsevärt vanskligare. Skall nödig maskinell utrustning anskaffas, torde förhållandevis högre belopp än vid jordbrukskolonierna böra beräknas åtgå för inventarieanskaffning. Då förhållandena härutinnan svårligen kunna bedömas innan beskaffenheten av de egendomar som förvärvas för koloniändamål blivit känd och en närmare uppskattning av medelsbehovet kan ske, synes man tillsvidare böra för samtliga kolonier beräkna samma behov av inventarier. Eventuellt uppkommande ytterligare medelsbehov torde få täckas genom senare anslagsäskanden. På grund härav synes för närvarande medel böra beräknas för anskaffande av inventarier till de nya fångkolonierna med (7 × 40 000) 280 000 kronor. Detta belopp synes böra redan nu anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

På grund härav får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av jordbruksinventarier m. m. för fångkolonier* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 280 000.

[3.] **15. Inköp av jordbruksinventarier m. m. för kolonier till säkerhetsanstalter,** *reservationsanslag.* För att möta det ökade platsbehovet för förvarade och internerade som kan väntas bliva en följd av ikraftträdandet den 1 januari 1946 av 1937 års lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt erfordras, såsom kommer att närmare framgå av det följande (bilaga 11 s. 83), att fångvårdens anstaltsorganisation under innevarande och nästa budgetår utökas med fyra kolonier. Två av kolonierna beräknas behöva tagas i bruk under våren 1946 och två efter den 1 juli 1946.

I skrivelse den 27 augusti 1945 har *fångvårdsstyrelsen* gjort framställning om anslag för inköp av inventarier till de båda kolonier, som skulle behöva anskaffas under innevarande budgetår. För att de för koloniändamål arrenderade eller inköpta egendomarna omedelbart skola kunna på ett rationellt sätt brukas för fångvården, är det, enligt vad styrelsen i nämnda skrivelse anför, nödvändigt att i samband med övertagandet kunna anskaffa kreatur, lantbruksredskap m. m. Utgifterna härför kunna enligt styrelsens mening till följd av sin storlek icke belasta specialstaten för fångvårdens jordbruksdrift utan särskilt anslag borde, såsom fallet varit beträffande ungdomsanstalten å Skenäs och kolonien å Lockerud, beviljas å driftbudgeten. Även för inköp av inventarier m. m. till expeditioner, intagnas bostadsrum, kök m. m. erfordrades särskilda medel. Det för två kolonier behövliga inventarieanslaget beräknar styrelsen till 80 000 kronor. Styrelsen anser angeläget, att detta belopp ställes till förfogande snarast möjligt.

Under åberopande av vad sålunda anförts har fångvårdsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1945 års höstriksdag att till inköp av jord-

bruksinventarier m. m. för kolonier till säkerhetsanstalter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 80 000 kronor.

Statskontoret och *domänstyrelsen* ha i infordrade yttranden lämnat fångvårdsstyrelsens framställning utan erinran.

Departementschefen. I likhet med fångvårdsstyrelsen finner jag angeläget, att medel till inventarier finnas tillgängliga redan då de nya kolonierna övertagas av fångvården. Anslag för de båda kolonier, som bliva behövliga under innevarande budgetår, bör därför anvisas redan nu.

För var och en av kolonierna beräknar styrelsen inventariekostnaderna till 40 000 kronor. Härav skulle, enligt vad jag inhämtat, 25 000 kronor avse jordbruksinventarier och 15 000 kronor andra inventarier. Beloppen ha närmare specificerats i en av styrelsen under hand ingiven promemoria. Beräkningen har ej givit mig anledning till erinran. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, i samband med att beslut fattas om inköp eller arrendering av lämpliga egendomar, bestämma i vad mån de anvisade medlen må tagas i anspråk.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av jordbruksinventarier m. m. för kolonier till säkerhetsanstalter* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett *reservationsanslag*
av ..... kronor 80 000.

[4.] **16. Inköp av möbler m. m. för fångvårdens sinnessjukavdelningar,** *reservationsanslag.* Jämlikt Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut skall det rättspsykiatriska undersökningsväsendet omorganiseras från och med den 1 januari 1946. Omorganisationen innebär för fångvårdens del, att läkarna vid flertalet sinnessjukavdelningar inom fångvården bli heltidsanställda och att kanslipersonalen åt läkarna utökas (jfr prop. 240/1945; rd. skr. 423/1945).

I skrivelse den 27 augusti 1945 har *fångvårdsstyrelsen* begärt medel till anskaffande av inventarier för möblering av sinnessjukavdelningarnas expeditionslokaler samt skrivmaskiner och annan kontorsutrustning för kanslipersonalen. Styrelsen beräknar kostnaderna härför till sammanlagt 30 000 kronor. Då omorganisationen skall ske från och med den 1 januari 1946, finner styrelsen nödvändigt, att medel för ändamålet anvisas redan innevarande höst. I enlighet härmed har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1945 års höstriksdag att å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1945/46 till inköp av möbler m. m. för fångvårdens sinnessjukavdelningar anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kronor.

I en sedermera ingiven promemoria har styrelsen lämnat specifikation av de med det begärda anslaget avsedda inköpen. Enligt denna promemoria skulle av anslagsbeloppet 16 000 kronor användas till inköp av inventarier

för läkarpersonal, 8 000 kronor till inköp av inventarier för kanslipersonal samt 6 000 kronor till inköp av kirurgisk utrustning.

Statskontoret har, efter remiss, förklarat sig icke ha något att erinra mot fångvårdsstyrelsens framställning. Denna har även tillstyrkts av *medicinalstyrelsen,* som i infordrat utlåtande funnit den i nyssnämnda promemoria upptagna utrustningen erforderlig för att undersökningsavdelningarna skola kunna fungera tillfredsställande.

I enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av möbler m. m. för fångvårdens sinnessjukavdelningar* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 30 000.

G. Diverse.

[5.] **8. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga,** *reservationsanslag.* Detta anslag har från och med budgetåret 1943/44 utgått med 225 000 kronor. Anslaget har dock under de två sistförflutna budgetåren måst förstärkas med 50 000 kronor resp. 75 000 kronor och höjdes därigenom till 275 000 kronor resp. 300 000 kronor.

Även för löpande budgetår torde anslaget bliva otillräckligt. Den väsentliga anledningen härtill är, att anslaget belastats eller kommer att belastas med betydande utgifter för nya utredningar, vilka påkallats av riksdagen. Jag får sålunda erinra om riksdagens framställningar rörande krigsdomstolarnas avskaffande i fredstid, rörande samhällsplanering m. m., rörande ökad offentlig redovisningsskyldighet av driftföretags ekonomiska förhållanden, om ny utsökningslag, om expropriation för bostadsbebyggelse och industriändamål, om översyn av tomträttsinstitutet, om ökat skydd för byggnadsarbetares lönefordringar m. m., om upphävande av lösöreköpsförordningen, om ändringar i fråga om trafikförsäkring, om ny varumärkeslagstiftning m. m. samt om pensionering av i enskild tjänst anställda personer. Härutöver finnas ett stort antal aktuella frågor som blivit föremål för skrivelser från ämbetsverk och sammanslutningar men som icke kunnat upptagas till utredning. Bland annat torde det bliva oundgängligt att utan dröjsmål utreda frågan om ändringar i vattenlagen i syfte att möjliggöra ett snabbare utbyggande av vattenkraft. Vidare bör särskilt framhållas, att riksdagen understrukit angelägenheten av att arbetet på kodifiering av ärvdabalken, som måst i huvudsak ligga nere under mer än två år, icke försenas ytterligare. Arbetet måste för övrigt avslutas i god tid innan nya rättegångsbalken träder i kraft. Här torde även böra nämnas, att kostnaderna för fartygsersättningsnämndens verksamhet, som pågått sedan juni innevarande år, bestridas för anslaget.

För bestridande av kostnaderna för redan igångsatta utredningar, komma, såvitt nu kan bedömas, tillgängliga medel att vara förbrukade redan i början

av 1946. Under återstoden av budgetåret kunna utgifterna uppskattas till närmare 200 000 kronor.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kommittéer och utredningar genom sakkunniga* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 200 000.

[6.] **8 a. Planering av allmänna arbeten,** *reservationsanslag.* För planering av arbeten upptagna på allmän beredskapsstat inom justitiedepartementets verksamhetsområde har hittills utgått ett belopp av sammanlagt i runt tal 7 500 kronor, vilket förskotterats av byggnadsstyrelsen. I enlighet med de principer för finansieringen av planeringskostnaderna vilka angivits av chefen för finansdepartementet i annat sammanhang, bör för täckning av dessa kostnader samt för ytterligare planeringskostnader under innevarande budgetår uppföras ett särskilt reservationsanslag under andra huvudtiteln. Anslagsbeloppet torde böra bestämmas till 15 000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Planering av allmänna arbeten* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 15 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

Bilaga 2.

Egentliga statsutgifter.

Tredje huvudtiteln

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Ministern för utrikes ärendena anmäler härefter under utrikesdepartementet hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 samt anför därvid följande.

A. Utrikesdepartementet.

[1.] **Utrikesdepartementet: Avlöningar.** Den utveckling, som de internationella betalningsförhållandena visat under slutet av Europakriget och tiden efter fientligheternas upphörande, har skapat en rad nya problem för den ekonomiska politiken. Särskilt gäller detta valutapolitiken och handelspolitiken. Även olika sidor av den interna ekonomiska politiken ha emellertid rönt betydande inflytande av förändringarna i de internationella finansförhållandena. Såvitt nu kan bedömas kommer denna utveckling att fortsätta ännu en avsevärd tid. De internationella valutaplanernas utformning och genomförande komma att ställa även Sveriges ekonomiska politik inför en rad nya frågor. Detsamma gäller fullföljandet av den internationella finanspolitik, som från svensk sida inletts genom den omfattande kreditgivningen till utlandet i samband med återuppbyggnadsleveranser m. m.

De här angivna problemen ha medfört en avsevärd ökning av arbetsbelastningen för de tjänstemän, som inom utrikesdepartementet handha de handelspolitiska uppgifterna. En väsentlig arbetsökning bar även framträtt i finansdepartementet, inom vars statssekreteraravdelning kredit- och valutafrågorna handlagts i samarbete med riksbanken. Med tanke på vad nyss sagts rörande den sannolika framtida utvecklingen synes en förstärkning

av organisationen påkallad i syfte att möta de nya arbetsuppgifterna och att ge ett ändamålsenligt underlag för deras lösning. Organisationsförstärkningen torde lämpligen ske dels genom att i utrikesdepartementet inrättas en ny tjänst såsom finanssakkunnig, på vars innehavare skulle ankomma att centralt handlägga de internationella finansfrågorna såsom expert åt regeringen, dels genom viss reglering av ställningen för den nuvarande chefen för handelsavdelningen i utrikesdepartementet.

Genom inrättandet av den föreslagna nya tjänsten skulle statssekreterareavdelningen i finansdepartementet i huvudsak avlastas befattningen med de internationella finansfrågorna och handelsavdelningen i utrikesdepartementet erhålla en betydelsefull komplettering. Med hänsyn till de internationella problemens centrala betydelse även för den inhemska ekonomiska politiken synes det naturligt, att med tjänsten förenas jämväl uppgiften att förmedla kontakten mellan den internationella finanspolitiken och den inhemska ekonomiska politiken. Tjänsten blir därigenom en koordinationspunkt för den ekonomiska politiken överhuvud. Ehuruväl dess placering i utrikesdepartementet och dess centrala arbetsuppgifter hänföra den till utrikesförvaltningen, bör dess innehavare därför förutsättas i viss mån komma att vara finanssakkunnig för regeringen utan sträng bindning vid departement. I anslutning härtill bör understrykas, att den finanssakkunnige såväl inom utrikesdepartementet som i sina allmännare uppgifter bör betraktas såsom en självständig expert med den fristående ställning, som därav följer.

Vad angår anställningsvillkoren för den sålunda ifrågasatta tjänsten såsom finanssakkunnig, synes det med hänsyn till tjänstens karaktär och placering i utrikesdepartementet motiverat, att innehavaren erhåller sändebuds tjänsteställning. I betraktande av att betingelserna för inrättandet i väsentlig mån äro att hänföra till efterkrigstidens förhållanden, vilkas utveckling på längre sikt är svår att överblicka, förefaller det emellertid lämpligt, att tjänsten icke inrättas som fullmaktstjänst utan som förordnandetjänst, hänförlig till löneplan C i civila avlöningsreglementet. Förordnande att inneha tjänsten bör meddelas att gälla tills vidare, varav bland annat följer, att den icke blir pensionsgrundande.

I fråga om löneställningen synes tjänstens innehavare böra betraktas såsom närmast jämförlig med tjänsteman i den högre sändebudsgraden, lönegraden B 3 (årslön 18 000 kronor). Med tillämpning av den sedvanliga relationen i fråga om lönegradsplaceringen mellan fullmaktstjänster i nämnda lönegrad och motsvarande förordnandetjänster skulle den nya tjänsten under angivna förutsättningar placeras i lönegraden C 12 (årslön 20 000 kronor). Härvid bortses från att den icke liksom övriga här berörda tjänster blir förenad med pensionsrätt.

Dessa anställningsvillkor ha lämnats utan erinran av generaldirektören och chefen för statskontoret samt av ordföranden i allmänna lönenämnden, med vilka samråd ägt rum.

Såsom förut nämnts bör i detta sammanhang även ske en reglering av tjänsteställningen för den nuvarande chefen för utrikesdepartementets han-

delsavdelning. Chefen för denna avdelning har sedan länge haft att såsom särskild föredragande i handelsdepartementet biträda handelsministern med beredningen av handelspolitiska frågor. Den internationella utvecklingen motiverar, att denna föredragandeställning i varje fall tills vidare erhåller en fastare yttre ram. Lämpligen kan detta ske genom att uppdraget såsom särskild föredragande i handelsdepartementet fastställes såsom en skyldighet för den nuvarande innehavaren av ifrågavarande tjänst att i handelsdepartementet med statssekreterares ställning handlägga ifrågavarande handelspolitiska ärenden. I syfte att bereda vederbörande sådan ställning, att hans kvarstannande i befattningen kan påräknas längre tid än eljest vore möjligt, torde i samband därmed tjänsten böra överföras från lönegraden B 2 till lönegraden B 3. Enär det i nuvarande läge icke är möjligt att bedöma, huruvida denna ändring i chefens för handelsavdelningen tjänsteställning bör framdeles bestå, torde frågan böra omprövas i samband med ett senare ombyte å befattningen. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att verkställa denna omprövning och fatta därav föranledda beslut.

Den nya tjänsten torde böra inrättas respektive förändringen av tjänsteställningen för chefen för handelsavdelningen få genomföras från och med den 1 januari 1946. Någon medelsanvisning är icke erforderlig, då avlöningarna enligt gällande regler utgå av den förslagsvis anvisade posten till avlöningar till ordinarie tjänstemän.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att i gällande personalförteckning för utrikesdepartementet under rubriken A. Diplomatisk och konsulär personal från och med den 1 januari 1946 *dels* upptaga en befattning såsom sändebud och finanssakkunnig i lönegraden C 12, *dels ock* utbyta en befattning såsom utrikesråd och avdelningschef mot en befattning såsom chef för handelsavdelningen i lönegraden B 2 eller B 3.

B. Sveriges representation i utlandet.

[2.] **Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer.** I gällande riksstat upptages i avlöningsstaten under detta anslag delposten 2. *Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal* med ett belopp av 58 000 kronor. Beloppet motsvarar lön för sex pressattachébefattningar i lönegraden Eo 26. Av dessa har befattningen i Buenos Aires hittills under budgetåret varit vakant I stället har jämlikt Kungl. Maj:ts beslut av denna delpost bestritts arvode med 12 000 kronor för år för en tjänsteman, vilken förordnats att tills vidare bestrida handläggningen av pressärenden vid beskickningen i Oslo. Ifrågavarande arvode kommer emellertid icke att längre rymmas inom anslagsposten, sedan pressattachébefattningen i Buenos Aires kunnat tillsättas från

nästkommande årsskifte. Med hänsyn till att behov av en i Oslo stationerad tjänsteman för handläggning av pressärenden kommer att föreligga jämväl under återstoden av löpande budgetår, bör riksdagens medgivande att överskrida förevarande anslagspost inhämtas. Då den förutsedda merbelastningen å ifrågavarande delpost begränsar sig till senare hälften av budgetåret, torde ett belopp av 8 000 kronor vara tillräckligt för ändamålet. Den till beskickningen i Oslo anknutna tjänstemannen uppbär enligt Kungl. Maj:ts berörda beslut jämväl ortstillägg, beräknat efter 12 000 kronor för år, vilket fortsättningsvis bör utan ändring av anslaget kunna belasta den förslagsvis uppförda delposten 3. Särskilda löneförmåner till icke-ordinarie tjänstemän (ortstillägg).

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att den å avlöningsstaten för anslaget till Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer upptagna anslagsposten avlöningar till övrig icke-ordinarie personal må under budgetåret 1945/46 överskridas med högst 8 000 kronor.

C. Internationella förhandlingar m. m.

[3.] **4. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund under åren 1940—1945,** *förslagsanslag.* Nationernas förbunds verksamhet har under andra världskriget varit starkt reducerad. Med undantag för att Nationernas förbunds råd och församling i december 1939 upptogo till behandling utbrottet av kriget mellan Finland och Sovjetunionen, föranledde krigsutbrotten 1939 och senare icke någon aktivitet från förbundets sida. Efter 1939 hava församlingen och rådet icke sammanträtt.

Innan församlingen i december 1939 ajournerades, förlängdes den fullmakt, som församlingen år 1938 lämnat generalsekreteraren — och i vad avser internationella arbetsbyrån dess direktör — att intill nästa ordinarie förbundsförsamling och under förutsättning av kontrollkommissionens samtycke vidtaga alla erforderliga åtgärder av administrativ och finansiell innebörd med samma verkan som om de beslutits av församlingen. På grundval av denna fullmakt har förbundets verksamhet i vad avser tekniska frågor i viss omfattning kunnat fortgå under kriget. Sekretariatet har för detta ändamål fungerat, ehuru med avsevärt reducerad personal. I augusti 1940 avgick generalsekreteraren på egen begäran sedan han i cirkulärtelegram till medlemsstaternas regeringar framhållit, att generalsekreteraren enligt förbundsakten åvilande uppgifter de facto suspenderats, enär varken församling, råd eller kommissioner för det dåvarande kunde sammanträda. Posten som generalsekreterare har därefter interimistiskt upprätthållits av biträdande generalsekreteraren. Under kriget hava delar av sekretariatet överflyttat till Förenta Staterna och förlagt sin verksamhet till Princeton, N. Y., och Washington. Återstoden har kvarblivit i Genève.

Även beträffande den internationella arbetsorganisationen gäller, att dess verksamhet avsevärt beskurits under kriget och att i samband därmed Internationella arbetsbyrån på ett genomgripande sätt reducerat sin personal. För närmare uppgifter härom må hänvisas till proposition 1945: 234. Här må endast erinras om att större delen av Internationella arbetsbyrån förlagts till Montreal, men att detta icke inneburit någon förändring beträffande organisationens officiella säte, vilket alltjämt är Genève. Arbetsbyråns styrelse har under kriget sammanträtt vid ett par tillfällen. Hösten 1941 avhölls i New York en konferens motsvarande en internationell arbetskonferens och våren 1944 hölls en ordinarie dylik konferens i Philadelphia. Vid den sistnämnda var Sverige representerat med en fullständig delegation.

Den fasta mellanfolkliga domstolen, som av krigshändelserna tvingats lämna sitt säte i Haag, synes under kriget hava inställt all verksamhet.

Läget för Nationernas förbund efter andra världskrigets avslutande är sålunda, att dess politiska verksamhet helt nedlagts, medan dess verksamhet i tekniska angelägenheter fortgår, ehuru i avsevärt reducerad omfattning, samt att den internationella arbetsorganisationen i viss utsträckning återupptagit sin verksamhet. Med hänsyn till den nya internationella organisationen »Förenta Nationerna», som enligt San Francisco-konferensens beslut är under bildande, får förbundets verksamhet anses stå under avveckling.

Förbundets t. f. generalsekreterare har med cirkulärskrivelse den 20 september 1945 föreslagit medlemsstaternas regeringar bl. a. att förbundets kontrollkommission måtte erhålla bemyndigande att träda i underhandlingar med Förenta Nationernas i London sammanträdande exekutivkommitté för överläggningar rörande eventuellt överlåtande av sådana Nationernas förbunds uppgifter, verksamhet och tillgångar, som skulle kunna övertagas av Förenta Nationerna, varvid dock det slutgiltiga avgörandet skulle förbehållas Nationernas förbunds församling. Denna avsåges skola inkallas till början av år 1946 för att undersöka läget och fatta beslut rörande förbundets verksamhet. Därefter återstående uppgifter skulle överlämnas till särskilda organ.

Till svar härå har från svensk sida meddelats, att för Sveriges del hinder icke möter mot det föreslagna bemyndigandet för kontrollkommissionen eller mot sammankallandet av församlingen till början av år 1946. I övrigt önskade svenska regeringen förbehålla sig sitt ställningstagande och ansåge, att återstående frågor kunde behandlas av den kommande församlingen.

Under krigsåren hava ockuperade medlemsstater befriats från bidragsskyldighet till Nationernas förbund. Dock har en del av dem, såsom Nederländerna och Norge, gäldat symboliska belopp. Av övriga medlemsstater har flertalet — däribland de neutrala länderna Sverige, Irland, Portugal och Schweiz — under krigsåren icke inbetalat förfallande bidrag. Av fyrtiofem medlemsstater hade sålunda i oktober 1944 sedan utgången av år 1942 blott sjutton erlagt några bidrag och av dessa hade sju lämnat endast symboliska bidrag.

Efter andra världskrigets slut hava numera — enligt vad som meddelats från kommittén för bestämmande av medlemsstaternas bidrag — Irland,

Portugal och Schweiz inbetalat resterande belopp samt bland andra länder Danmark vidtagit åtgärder för gäldande av sina restantier.

För Sveriges del är läget följande:

Enligt Kungl. Maj:ts förslag anvisade 1940 års lagtima riksdag på sedvanligt sätt under tredje huvudtiteln medel för gäldande av Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund för budgetåret 1940/41. Såsom dåvarande ministern för utrikes ärendena den 16 augusti 1940 å regeringens vägnar meddelade kamrarna, fann emellertid Kungl. Maj:t ej skäl att utbetala beloppet, då förbundet vore att betrakta såsom icke fungerande. Därefter hava under tredje huvudtiteln medel icke äskats för ifrågavarande ändamål. Under budgetåren 1940/41, 1941/42, 1943/44, 1944/45 och 1945/46 har emellertid Kungl. Maj:t från tillgängliga anslag under femte huvudtiteln anvisat medel för täckande av Sveriges andel i den del av ifrågavarande kostnader för åren 1940—1944, som belöpt sig på den internationella arbetsorganisationen. Sålunda beviljade medel hava genom utrikesdepartementets försorg inbetalats direkt till Internationella arbetsbyrån.

Storleken av Nationernas förbunds utgiftsbudgeter under åren 1940—1945 samt av de belopp till vilka Sveriges bidrag fastställts angives i nedanstående uppställning.

År	N. F.:s utgiftsbudget Schweiziska francs	Sveriges bidrag Schweiziska francs
1940	21 451 408	498 593: 15
1941	10 659 711	387 580: 15
1942	9 647 462	387 579: 35
1943	11 388 376	499 778: 60
1944	10 089 049	456 116: 15
1945	14 868 409	671 020: 80
		Summa: 2 900 668: 20.

På sätt framgår av uppställningen har Nationernas förbunds utgiftsbudget, vilken under åren närmast före andra världskrigets utbrott uppgick till över 32 miljoner schweiziska francs, under krigsåren och särskilt efter 1940 i betydande mån nedskurits. Att de belopp, till vilka Sveriges bidrag fastställts, icke undergått motsvarande minskning beror på att antalet bidragspliktiga länder successivt nedgått genom att dels medlemsstater utträtt ur förbundet dels ockuperade länder enligt ovan anförda regel befriats från bidragsplikt.

Den ökning med nära 4,8 miljoner schweiziska francs, som budgeten för år 1945 utvisar i jämförelse med budgeten för år 1944, faller helt på delbudgeten för den internationella arbetsorganisationen, vilken därmed bringas upp till förkrigsnivå, samt grundar sig på beslut vid internationella arbetskonferensen i Philadelphia år 1944.

Utgiftsbudgeten för år 1945 fördelar sig på olika huvudposter som följer:

	Schweiziska francs
I. Sekretariatet	3 126 817
II. Den internationella arbetsorganisationen	8 513 016
III. Den fasta mellanfolkliga domstolen	471 226
IV. Den ständiga centrala opiumkommittén	120 889
V. Internationellt bistånd åt flyktingar	115 700
VI. Pensioner	1 365 550
VII. Partiell täckning av 1942 års brist	301 787
Täckning av 1943 års brist	853 424
Summa:	14 868 409.

Såsom framgår av den tidigare uppställningen härovan, uppgå Sveriges restantier till förbundet till ett sammanlagt belopp av 2 900 668: 20 schweiziska francs. Från denna summa skola dragas de belopp, vilka Sverige såsom ovan omförmälts direkt inbetalat till Internationella arbetsbyrån. Dessa hava erlagts sålunda:

Under år	Schweiziska francs
1941	147 629: 65
1942	152 672: 89
1943	126 890: 84
1944	168 300: 00
1945	168 427: 79
Summa:	763 921: 17.

Sålunda återstår av Sveriges oguldna bidrag till Nationernas förbund för åren 1940—1945 att betala 2 136 747: 03 schweiziska francs. Till täckande av denna summa torde med hänsyn till nu gällande växelkurs böra beräknas ett belopp av 2 090 000 kronor.

Departementschefen.

Såsom medlem av Nationernas förbund åligger det Sverige enligt förbundsakten att årligen erlägga fastställda bidrag till förbundet. För gäldande av det för år 1940 i ordinarie ordning fastställda bidraget har riksdagen enligt förslag av Kungl. Maj:t på sin tid beviljat erforderliga medel, vilka emellertid icke utbetalats och nu ej längre stå till förfogande. Bidragen för åren 1941—1945 hava visserligen icke fastställts i den ordning förbundsakten stadgar utan under extraordinära förhållanden bestämts av förbundets för ändamålet med särskild fullmakt utrustade organ, generalsekreteraren och kontrollkommissionen. Någon invändning har icke rests mot de sålunda fastställda bidragen och enligt vad ovan framhållits hava flera länder, vilka under krigsåren innehållit sina bidrag, numera erlagt dessa eller gått i författning om att erlägga dem.

Jag finner det under föreliggande omständigheter påkallat att Sverige snarast gäldar den skuld, i vilken landet häftar till Nationernas förbund. Den

omständigheten att förbundet står inför sin avveckling gör det desto mera angeläget att förbundet kan slutligt reglera sina ekonomiska förhållanden och att medlemsstaterna därför utan dröjsmål infria sina finansiella förpliktelser gentemot förbundet. Enligt beräkningarna härovan utgör det för Sveriges del sammanlagt utestående beloppet 2 136 747: 03 schweiziska francs, motsvarande omkring 2 090 000 kronor, vilket belopp torde böra äskas som förslagsanslag.

Under hänvisning till vad ovan anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund under åren 1940—1945* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 2 090 000.

Vad ministern för utrikes ärendena sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

H. Edelstam.

Bilaga 3.

Egentliga statsutgifter.

Fjärde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Vougt, anmäler under försvarsdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46.

Med förmälan tillika att ärendet under punkten 3 vore av den natur, att närmare redogörelse för dess innebörd än som av det följande framginge icke borde lämnas till statsrådsprotokollet, varför ytterligare upplysningar borde få inhämtas genom de handlingar, som komme att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott, anför chefen för försvarsdepartementet därvid följande.

C. Försvarskrafterna.

Armén.

[1.] **Ytterligare handräckningspersonal.** För tillgodoseende av behovet av kontraktsanställd civil handräckningspersonal vid arméns truppförband ha alltsedan budgetåret 1942/43 beräknats medel å riksstaten till avlöningar till civil handräckningspersonal. Från och med innevarande budgetår har för ändamålet upptagits ett särskilt förslagsanslag. Anslaget är uppfört med 3 070 000 kronor och har beräknats efter ett antal av 790 handräckningsmän.

I skrivelse den 5 juli 1945 har *chefen för armén* gjort framställning om förstärkning av handräckningspersonalen med anlitande av medel, som avsetts för avveckling av beredskapen, och därvid anfört i huvudsak följande.

Rapporter från truppförbandschefer hade givit vid handen, att behovet av personal för den s. k. normala fredshandräckningstjänsten som regel icke

kunnat fyllas med den personal, vilken enligt nu gällande föreskrifter disponerades för sådan tjänst. Anledningen därtill vore, att enligt nuvarande värnpliktslag, inskrivningsförordning, besiktningskungörelse m. m. en betydligt större del av årsklassen uttoges för utbildning med vapen, och att antalet värnpliktiga för handräckningstjänst underginge en motsvarande minskning. Enär behovet av fredshandräckningspersonal snarare ökat än minskat, sedan nämnda ändrade förhållande inträtt, vore det nödvändigt, att kompensation erhölles för den minskade tillgången på värnpliktig handräckningspersonal i form av ökat antal civila handräckningsmän. Ett ianspråktagande av vapenföra värnpliktiga för handräckningstjänst utöver vad som medgivits (högst en dag per månad) vore uteslutet med hänsyn till den alltmera begränsade värnpliktstillgången. Det antal civila handräckningsmän, som finge anställas enligt gällande bestämmelser, grundade sig på förhållandena år 1941, då nuvarande värnpliktslag m. m. ännu icke trätt i kraft, och kunde sålunda icke förutsättas fylla det aktuella behovet.

Emellertid har chefen för armén ditintills icke hunnit erhålla så ingående erfarenheter beträffande det normala fredshandräckningsbehovet, att ett motiverat förslag om ändring i gällande föreskrifter angående anställande av civila handräckningsmän kunde ingivas. Det vore dock av största vikt, att nu föreliggande brister på handräckningspersonal täcktes så snart som möjligt. Enklast syntes detta kunna ske genom att armén tilldelade tjänstgöringsmånader för avvecklingsarbete även finge utnyttjas för att anställa det för tjänstens behöriga gång oundgängligen erforderliga antalet civila handräckningsmän eller värnpliktiga, som frivilligt önskade fullgöra handräckningstjänst.

Försvarets civilförvaltning har i utlåtande i ärendet den 20 juli 1945 anfört, att åtgärd borde vidtagas för tillgodoseende av det ökade behovet av handräckningspersonal samt, med hänsyn till svårigheterna att särskilja behovet av handräckningspersonal för avvecklingsändamål från det behov av dylik personal som hänförde sig till normala fredsförhållanden, ifrågasatt om icke kostnaderna borde bestridas från avvecklingsanslag.

Sedan chefen för armén i anledning av denna framställning under hand anmodats närmare angiva behovet av handräckningspersonal, har arméchefen i skrivelse den 25 september 1945 inkommit med närmare utredning i ämnet. I anslutning härtill har arméchefen anfört i huvudsak följande.

En inom arméstaben verkställd teoretisk beräkning av behovet av handräckningspersonal med utgångspunkt i av truppförbanden lämnade behovsuppgifter och den beräknade tillgången på värnpliktig handräckningspersonal utbildningsåret 1946—1947 — åskådliggjord å en skrivelsen bilagd tablå — uppvisade en sannolik brist av omkring 2 600 värnpliktiga handräckningsmän, vilken enligt tillämpade beräkningsgrunder skulle kunna uppvägas genom anställning av 1 300 civila handräckningsmän. Chefen för armén ansåge sig emellertid icke nu kunna framlägga förslag om en sådan ökning av antalet civila handräckningsmän. Truppförbandens behovsuppgifter syntes böra ytterligare noggrant prövas. Detta syntes endast kunna ske i samband med de rationaliseringsundersökningar, som för närvarande påginge inom försvarets centrala organisationskommitté.

För att emellertid den nödvändiga omvårdnaden om kronans egendom icke på grund av brist på handräckningspersonal skulle komma att eftersättas, måste personalbehovet tills vidare tillgodoses genom provisoriska åtgärder.

Dessa syntes i realiteten kunna betraktas såsom en form av avveckling, enär de avsåge övergångsperioden från förstärkt försvarsberedskap till normala fredsförhållanden med slutligt reglerade personalförhållanden. Det provisoriskt oundgängliga ytterligare behovet av handräckningsmän kunde på närmare angivet sätt beräknas till totalt 1 065 man.

Försvarets civilförvaltning har den 5 oktober 1945 avgivit utlåtande över arméchefens sistberörda skrivelse och därvid hemställt om medgivande att för anställande av under fredsförhållanden oundgängligen nödvändig ytterligare personal, särskilt kontors- och skrivbiträdespersonal, överskrida belopp som av Kungl. Maj:t ställts till förfogande från försvarsgrenarnas allmänna avlöningsanslag och från anslaget till Garnisonssjukhusen: Avlöningar för anställande av tillfällig personal.

Departementschefen.

På här förevarande liksom på vissa andra områden inom försvaret har det icke varit möjligt att under beredskapstiden exakt beräkna behovet av personal för den under beredskapen uppbyggda fredsorganisationen. De beräkningar som verkställts ha skett på grundval av förhållandena budgetåret närmast före krigsutbrottet och med uppskattning av personalbehovet för de utvidgningar av organisationen som sedermera beslutats. Även under innevarande budgetår, så länge avvecklingen av beredskapen pågår, är en klar avgränsning av fredsbehovet av handräckningspersonal icke genomförbar.

Arméchefen har på grundval av inhämtade behovsuppgifter verkställt en beräkning av det ytterligare antal handräckningsmän som skulle erfordras för arméns truppförband. Beräkningen slutar på 1 065 man. Merkostnaderna för anställande av denna personal skulle enligt civilförvaltningens beräkningar uppgå till omkring 4 450 000 kronor för helt budgetår. För egen del har jag svårt att föreställa mig, att en så omfattande personal utöver den redan anställda kommer att normalt erfordras i fredstid. Sannolikheten talar för att de näraliggande erfarenheterna från beredskapstiden, under vilken personalbehovet varit betydande, influerat truppförbandens behovsberäkningar. Även om så skulle vara fallet är det uppenbart att de föreliggande beräkningarna rörande behovet av handräckningspersonal böra ingående uppmärksammas vid de undersökningar rörande handräckningstjänsten som utföras genom försvarets centrala organisationskommittés försorg och som inom en nära framtid torde ha slutförts. Även om frågan sålunda icke kan överblickas förrän sistnämnda undersökningsresultat föreligger, är det å andra sidan uppenbart, att åtgärder redan nu böra vidtagas för att tillgodose det oundgängligen erforderliga behovet av personal för verksamheten vid truppförbanden. Ehuru en del av den personal som för detta ändamål bör anställas möjligen erfordras endast för kortare tid så länge beredskapens avveckling pågår, finner jag det riktigast, att de här ifrågakommande kostnaderna bestridas från förutnämnda anslag till avlöningar till civil handräckningspersonal i stället för från anslag, anvisade till beredskapens avveckling.

I det föregående har endast berörts den civila handräckningspersonalen

vid arméns truppförband. Motsvarande spörsmål kan emellertid uppkomma även för marinens och flygvapnets del. Därjämte föreligger såsom civilförvaltningen anfört behov av ytterligare biträdespersonal. De anslag, som härav beröras, äro försvarsgrenarnas allmänna avlöningsanslag, närmast de därur utgående förslagsvis betecknade beloppen till tillfälligt anställande av tjänstemän m. m., samt anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal under garnisonssjukhusens avlöningsanslag.

Därest riksdagen icke har något att erinra mot att vederbörliga förslagsanslag överskridas för tillgodoseende av ifrågavarande personalbehov, torde förslag om bemyndigande därtill få framdeles föreläggas Kungl. Maj:t. Härvid torde få förutsättas, att Kungl. Maj:t vid anvisande av ytterligare medel för ifrågavarande ändamål kommer att iakttaga största återhållsamhet och, i den mån så redan nu är möjligt, beakta resultatet av de undersökningar, som bedrivas av försvarets centrala organisationskommitté.

Marinen.

Intendenturmateriel m. m.

[2.] **Marinen: Engångskostnader för anskaffning av intendenturmateriel m. m.** Jämlikt beslut av 1944 års riksdag skola å Berga invid Hårsfjärden anordnas lokaler för marinens underofficersskola och Stockholms örlogsstations värnpliktsskola. Medel för ändamålet ha beräknats under det för marinens delfond av försvarets fastighetsfond anvisade anslaget till Vissa byggnadsarbeten m. m. Härvid ha icke medtagits de till 40 000 kronor beräknade kostnaderna för en för de bägge skolorna gemensam telefonanläggning, vilket utgiftsändamål tillhör driftbudgeten. Vid anmälan av propositionen 1944: 175 anförde föredragande departementschefen, att av marinförvaltningen framlagt förslag om anvisande av medel för ändamålet icke i och för sig givit honom anledning till erinran. Från förvaltningen hade emellertid inhämtats, att medel icke erfordrades förrän under budgetåret 1945/46, varför departementschefen icke för det dåvarande ansåg sig böra närmare ingå på denna fråga.

I skrivelse den 19 maj 1945 har *marinförvaltningen* anfört, att ifrågavarande telefonanläggning beräknades kunna levereras tidigast 16 månader efter beställningens utläggande, samt under åberopande härav hemställt, att Kungl. Maj:t med hänsyn till den långa leveranstiden måtte bemyndiga ämbetsverket att beställa en telefonanläggning för underofficersskolan m. m. å Bergaområdet till ett belopp av högst 40 000 kronor.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1946/47 har marinförvaltningen slutligen hemställt, att för ifrågavarande ändamål måtte anvisas ett reservationsanslag av 40 000 kronor. Av beloppet beräknades 6 000 kronor utgöra prisstegring sedan den 1 juli 1941.

Departements-chefen.

Såsom tidigare förutsatts bör ifrågavarande telefonanläggning, gemensam för de till Bergaområdet förlagda marina skolorna, komma till utförande. Av kostnaderna — 40 000 kronor — böra enligt föreliggande beräkning 34 000 kronor belasta den för försvarets utbyggande under femårsperioden 1942/47 beräknade kostnadsramen. Medel för ändamålet erfordras först för budgetåret 1946/47. I detta sammanhang torde dock med hänsyn till den långa leveranstiden böra utverkas riksdagens bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva beställningens utläggande.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställning å telefonanläggning för marinens underofficersskola m. m. inom en kostnadsram av 40 000 kronor.

D. Vissa för försvaret gemensamma ändamål.

[3.] **13. Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet,** *reservationsanslag.* Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 470 000 kronor.

I skrivelse den 17 augusti 1945 har *överbefälhavaren,* efter samråd med *armé-, marin- och flygförvaltningarna, krigsmaterielverket* samt *försvarets forskningsanstalt,* gjort framställning om anvisande av medel till särskild forsknings-, konstruktions- och försöksverksamhet. Framställningen grundar sig på utlåtanden i fråga om inriktningen av forsknings- och försöksverksamhet beträffande ny försvarsmateriel, vilka i samband med utredningsarbetet rörande en ny försvarsorganisation avgivits av vissa av överbefälhavaren och krigsmaterielverket tillsatta organ för arbetet med försvarsmaterielens utveckling. Överbefälhavaren har i sin skrivelse framhållit angelägenheten av att ifrågakommande nya tekniska försvarsmedel i så avancerad form som möjligt på lämpligt sätt inordnas i den nya försvarsorganisationen, vilken måste i hög grad bli beroende av huru försvarsmedlen kunde komma att utvecklas. Beträffande kostnaderna för den ifrågasatta verksamheten har förutsatts, att i första hand skulle tagas i anspråk medel, som för forskningsverksamhet disponeras av forskningsanstalten eller för likartade ändamål ställts till förvaltningsmyndigheternas förfogande. För att önskade resultat skulle kunna föreligga vid försvarsordningsförslagets utarbetande måste emellertid, enligt vad i skrivelsen anförts, därutöver en tillfällig ekonomisk förstärkning lämnas under närmaste tvåårsperiod. På grund av frågornas komplicerade natur och inbördes sammanhang anser befälhavaren det icke lämpligt och möjligt att redan nu precisera kostnaderna och låsa fast dem till vissa problem eller vissa förväntade resultat. I skrivelsen ha dock framlagts beräkningar, avseende vissa speciella ändamål och slutande å 3 750 000 kronor. Överbefälhavaren har hemställt, att av detta belopp 1 625 000 kronor måtte äskas å tilläggsstat av innevarande års riksdag.

1945 års försvarskommitté har i utlåtande över framställningen anfört, att det med hänsyn till det åt kommittén lämnade utredningsuppdraget givetvis framstode såsom i hög grad önskvärt, att erforderliga anslagsmedel funnes tillgängliga för sådan forsknings-, konstruktions- och försöksverksamhet, vars resultat kunde tillvaratagas vid övervägandena rörande utformningen av försvarsorganisationen för tiden efter den löpande femårsperiodens utgång. Kommittén ville därför — utan att kunna taga ställning till frågan om de begärda anslagens storlek — tillstyrka, att den remitterade framställningen lades till grund för proposition till riksdagen i ämnet. Då det emellertid syntes önskvärt att kunna utnyttja ifrågakommande anslag för de forskningsuppgifter, som i belysning av de senaste krigserfarenheterna överhuvud taget tedde sig mest angelägna, ville kommittén för sin del ifrågasätta, huruvida anslagsäskandet borde bindas vid de i framställningen särskilt angivna ändamålen. Det syntes i stället böra få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bestämma över användningen av de medel, som kunde komma att anvisas.

Departementschefen. I de riktlinjer för utredningen om en ny försvarsordning som i propositionen nr 45 förelades innevarande års riksdag framhöll föredragande departementschefen, att en viktig uppgift vid utredningen vore att söka anpassa försvarets organisation och inriktning efter erfarenheterna från kriget. Dessa synpunkter underströkos av riksdagen i dess skrivelse nr 368 och ha även framhållits i direktiven för den nya försvarsutredningen — 1945 års försvarskommitté.

En av de svåraste uppgifterna för försvarskommittén blir utan tvivel att bedöma på vad sätt nya försvarsmedel som framkommit eller beräknas framkomma kunna inverka på försvarsorganisationens framtida utformning. Vissa av dessa försvarsmedel äro redan framställda i vårt land. Andra äro för oss kända och befinna sig under vidareutveckling eller projektering. Beträffande åter andra är ett ofta omfattande forsknings- och försöksarbete erforderligt. Det synes mig uppenbart, att forskningen på ifrågakommande områden måste inom en godtagbar kostnadsram forceras under den närmaste tiden så att resultaten kunna i största möjliga utsträckning beaktas vid ställningstagandet till frågan om försvarsorganisationens utformning. Jag delar därför överbefälhavarens och försvarskommitténs uppfattning om att medel för ändamålet böra ställas till förfogande utöver dem som nu stå till buds.

De kostnadsberäkningar, som överbefälhavaren framlagt, täcka de möjligheter, som nu bedömas föreligga för forskning, konstruktion och försök beträffande vissa speciella områden. Överbefälhavaren har ansett det icke lämpligt eller möjligt att låsa medelsanvisningen att avse vissa problem eller vissa förväntade resultat. Samma uppfattning har uttalats av försvarskommittén. Även enligt min mening skulle det vara mindre ändamålsenligt att i detta sammanhang binda medelsanvisningen till bestämda forskningsobjekt. Det synes böra ankomma på Kungl. Maj:t att med ledning av de erfarenheter, som vunnits och successivt vinnas, träffa avgörande rörande anslagsanvändningen så att verksamheten kan inriktas på sådant sätt och på sådana arbets-

områden att bästa möjliga resultat kunna uppnås. För innevarande budgetår torde det av överbefälhavaren äskade beloppet, 1 625 000 kronor, få anses tillräckligt. Vid beräkningen av detta belopp har förutsatts, att för ändamålet kunna disponeras, förutom anslag till förfogande för forskningsanstalten och andra myndigheter, vissa medel som för ändamål, vilka här äro i fråga, under beredskapstiden anvisats från förskottsanslag till engångsutgifter. Frågan om fortsatt disposition av dessa senare medel, nu redovisade å vederbörligt täckningsanslag, torde i annat sammanhang få upptagas.

Det forskningsarbete som med anlitande av ifrågavarande medel bedrives bör givetvis utföras under ledning av eller i direkt samarbete med det för dylik verksamhet inrättade organet — försvarets forskningsanstalt. Ehuru en del av nämnda medel avses för konstruktionsarbete och andra uppgifter, som jämlikt gällande arbetsfördelning ankomma på försvarsgrensförvaltningarna, finner jag det ändamålsenligt, att det av mig förordade beloppet anvisas såsom förstärkning av det för innevarande budgetår anvisade reservationsanslaget till Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet. De sålunda anvisade medlen böra tagas i beräkning vid bestämmandet av belastningen å försvarets kostnadsram jämlikt 1942 års försvarsbeslut.

Frågan om anvisande av medel fortsättningsvis för samma ändamål torde få framdeles upptagas till bedömande efter förslag av överbefälhavaren och forskningsanstalten.

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverkverksamhet* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 1 625 000.

E. Diverse.

[4.] **12 a. Planering av allmänna arbeten,** *reservationsanslag.* För täckande av planeringskostnader har å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisats ett reservationsanslag av 1 022 000 kronor. Av nämnda belopp torde i runt tal 160 000 kronor vara disponibla för ytterligare planeringsarbeten. Vidare har marinförvaltningen efter bemyndigande förskottsvis till ett belopp av högst 30 000 kronor bestritt erforderliga kostnader för planering av arbeten inom förvaltningens arbetsområde. Under innevarande budgetår beräknas ytterligare i runt tal 1 040 000 kronor vara erforderliga för ifrågavarande arbeten. Härav falla i runda tal på arméns fortifikationsavdelning 490 000 kronor, på marinförvaltningen 30 000 kronor, på flygförvaltningen 460 000 kronor samt på väg- och vattenbyggnadsstyrelsen 60 000 kronor. I enlighet med de principer för finansiering av dessa kostnader, vilka angivits av chefen för finansdepartementet i annat sammanhang, bör för dessa utgifter upptagas ett särskilt anslag under fjärde huvudtiteln på tilläggsstat

till löpande riksstat. Anslaget bör bestämmas till ett avrundat belopp av 1 miljon kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Planering av allmänna arbeten* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 1 000 000.

[5.] **25 a. Militärpsykiatriska undersökningar av värnpliktiga,** *förslagsanslag.* I sina anslagsäskanden för budgetåret 1946/47 har *försvarets sjukvårdsförvaltning* hemställt om anvisande av ett förslagsanslag av 75 000 kronor till militärpsykiatriska undersökningar av värnpliktiga och till stöd därför anfört i huvudsak följande.

Militärpsykiatriska undersökningar av de varje år nyinryckande rekrytkontingenterna ha företagits av särskilt utsända nervspecialister, inom armén alltsedan 1942 och inom samtliga försvarsgrenar sedan 1944.

Dessa militärpsykiatriska undersökningar ha befunnits utgöra en absolut nödvändig del av försvarsmaktens urvalsprövningar. Därvid undersökas dels sådana rekryter, som icke nått ett viss minimumresultat av de vid inskrivningsförrättningarna företagna urvalsproven, och dels sådana rekryter, vilka visserligen nått dylikt resultat men likväl på grund av svårigheter att följa med i utbildningen eller bristande psykisk balans i tjänsten av utbildningsbefälet hänvisats till nervspecialist.

Att en värnpliktig icke uppnår det fastställda minimumresultatet vid urvalsprövningarna kan bero på intellektuell efterblivenhet, psykisk sjukdom, tillfällig indisposition eller simulation. Endast nervläkaren är i stånd att efter speciell undersökning klargöra dylika orsakssammanhang liksom ock att utröna anledningen till att vissa värnpliktiga trots goda urvalsresultat visat sig psykiskt egendomliga i ett eller annat hänseende. Varje försök att utan speciell läkarundersökning bedöma det psykiska tillståndet hos dylika värnpliktiga eller placera dem i viss tjänst måste anses olämpligt.

Betydelsen av att de intellektuellt defekta och de psykiskt sjuka identifieras på ett tidigt stadium av tjänstgöringen kan icke skattas högt nog. Sålunda ernås härigenom, bland annat, att utbildningsarbetet väsentligt underlättas, att andan vid förbandet förbättras samt att komplikationer i form av nervösa sammanbrott och abnorma beteenden, bland annat indisciplinärt uppträdande, till stor del kunna förebyggas.

Enligt vad inkomna rapporter samstämmigt utvisa är tillfredsställelsen med de militärpsykiatriska undersökningarna mycket stor såväl bland truppbefälet som bland truppläkarna.

De militärpsykiatriska undersökningarna måste göras ganska ingående och kräva 30 à 60 minuter för varje rekryt. Undersökningen omfattar studier av protokoll från urvalsprövningarna, analys av ärftlighetsförhållanden, klarläggande av den värnpliktiges psykiska och sociala förhistoria, konferens med truppbefälet om den värnpliktiges beteende i tjänsten, vartill i de flesta fall kommer intelligenstestning och stundom även neurologisk undersökning. Beträffande varje undersökt rekryt avger läkaren därefter ett skriftligt utlåtande, innehållande en kort skildring av hans tidigare personliga och

sociala utveckling, en diagnos med kort personlighetsskildring och förslag till tjänstgöring.

Ifrågavarande undersökningar ha under beredskapstiden utförts av nervspecialister, inkallade till krigstjänstgöring enligt 28 § värnpliktslagen. Efter försvarsberedskapens upphörande kunna undersökningarna icke bedrivas i nyssnämnda ordning. Tvenne möjligheter att erhålla behövligt antal militärpsykiatriska specialister för verksamheten under kommande år stå till buds. Den ena består i inrättandet av en särskild militärpsykiaterkår om 25—30 läkare med tjänstgöringsskyldighet 30 dagar för år. Den andra möjligheten är att varje år anställa 25—30 psykiatriska specialister att mot särskilda arvoden besöka de olika förbanden i anslutning till nyinryckningarna och granska de värnpliktiga, som äro i behov av specialistundersökning, innan deras militära placering avgöres. Efter samråd under hand med 1944 års militära sjukvårdskommitté har försvarets sjukvårdsförvaltning funnit den senare möjligheten böra tillgripas.

Enligt vad försvarets sjukvårdsförvaltning inhämtat hos ett flertal av de nervspecialister, som utfört ifrågavarande undersökningar under beredskapsåren, anses allmänt ett arvode av 15 kronor per undersökning skäligt, dock med det förbehållet, att arvodet per dag hela undersökningsperioden icke kommer att understiga 100 kronor. Per månad torde man kunna räkna med 6 à 7 undersökningsfria dagar, vilka åtgå för resor, sammanträden med granskningsnämnderna etc. Om sålunda en läkare en dag skulle hinna undersöka 8 värnpliktiga, skulle den del av arvodet, som överstiger 100 kronor, fördelas på de undersökningsfria dagarna.

Medicinalstyrelsen har i avgivet utlåtande tillstyrkt framställningen och i anslutning därtill anfört i huvudsak följande.

Medicinalstyrelsen, som för sin del näppeligen har att uttala sig om värdet ur militär utbildningssynpunkt av de föreslagna, fortsatta psykiatriska undersökningarna av värnpliktiga, anser, att utförandet av sådana undersökningar, därest de årligen företoges på en avsevärd del av landets vuxna ungdom, skulle innebära en stor tillgång ur allmän mentalhygienisk synpunkt. Styrelsen förutsätter därvid, att verkställda utredningar om diagnosticerade fall av sinnessjukdom, mera uttalad efterblivenhet eller grava psykopatier skola tillställas den statliga hjälpverksamheten eller motsvarande organ, så att de sjukvårdande åtgärder, som kunna visa sig erforderliga eller de andra åtgärder, som samhällets intressen kunna påfordra, må kunna vidtagas.

Ur civilmedicinsk synpunkt finner styrelsen det dessutom högeligen angeläget att psykisk abnormitet i tid upptäcktes hos de värnpliktiga, varigenom undvikes att dylika fall placeras i pressande situationer, där de icke kunna motsvara på dem ställda krav och ej heller kunna bedöma följderna av sitt handlingssätt.

Mot verkställd utredning angående kostnaderna för de ifrågasatta undersökningarnas genomförande har styrelsen intet att erinra.

Försvarets sjukvårdsförvaltning har sedermera i skrivelse den 6 oktober 1945 hemställt, att jämväl å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår måtte anvisas ett förslagsanslag till militärpsykiatriska undersökningar av värnpliktiga. Medelsbehovet har därvid beräknats till 70 000 kronor, varav 52 000 kronor till arvoden enligt förenämnda grunder för undersökning av omkring 3 450 man och 18 000 kronor till rese- och traktamentsersättningar.

Departements-chefen.

De senaste årens erfarenheter ha givit vid handen att av nervspecialister utförda psykiatriska undersökningar av värnpliktiga äro av värde såsom komplettering av övriga urvalsprövningar.

Intellektuellt defekta och psykiskt sjuka böra icke undergå värnpliktsutbildning, och en identifiering av sådana fall på ett tidigt stadium är av vikt ur utbildningssynpunkt. Det är vidare ur ekonomisk synpunkt av betydelse, att ifrågavarande värnpliktiga snarast möjligt hemförlovas. De besparingar, som kunna vinnas därigenom, torde mångdubbelt överstiga kostnaderna för undersökningarnas verkställande. De militärpsykiatriska undersökningarna synas därför böra fullföljas.

De militärpsykiatriska undersökningarna ha under beredskapstiden utförts av till krigstjänstgöring inkallade nervspecialister. Dessa kunna numera emellertid icke tagas i anspråk på angivet sätt. Ett fullföljande av undersökningarna kräver därför, att medel ställas till förfogande för arvoden, reseersättningar m. m. till läkare, som befinnas lämpliga och villiga att utföra undersökningarna. Enär försvarsgrenarnas sjukvårdsanslag icke lämpligen böra utnyttjas för här avsedda undersökningar samt andra anslagsmedel icke stå till förfogande, torde ett särskilt anslag å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår böra anvisas för bestridande av de på detta budgetår belöpande kostnaderna för undersökningarna. Mot de av sjukvårdsförvaltningen tillämpade grunderna för beräkningen av medelsbehovet synes icke vara något att erinra. Jag föreslår därför, att för ändamålet anvisas ett förslagsanslag av 70 000 kronor. Frågan i vilken utsträckning verkställda utredningar skola ställas till civila myndigheters förfogande torde böra närmare regleras av Kungl. Maj:t.

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Militärpsykiatriska undersökningar av värnpliktiga* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 70 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Anders Broberg.

Bilaga 4.

Egentliga statsutgifter.

Femte huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, och statsrådet Mossberg anmäla härefter under socialdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46, statsrådet Möller beträffande punkten 2 och statsrådet Mossberg beträffande punkten 1. Föredragandena yttra därvid följande.

B. Sociala verk och inrättningar.

[1.] **22 a. Planering av allmänna arbeten,** *reservationsanslag.* För ifrågavarande ändamål ha på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisats 1 535 000 kronor, varav 35 000 kronor till egnahemsstyrelsens förfogande för vissa undersökningar rörande avloppsreningsanläggningar samt 1 500 000 kronor till statens arbetsmarknadskommissions förfogande. Av det till egnahemsstyrelsens förfogande ställda beloppet ha i runt tal 9 000 kronor förbrukats. Någon ytterligare medelsanvisning för detta ändamål torde icke erfordras. Av det till arbetsmarknadskommissionens förfogande ställda beloppet, vilket avsetts för bidrag till planläggningskostnader samt kostnader för detaljplanering av vissa kommunala och enskilda arbeten, har förbrukats i runt tal 1 250 000 kronor. Enligt från kommissionen införskaffad uppgift beräknas erforderliga medel för ändamålet under innevarande budgetår till 1 500 000 kronor utöver återstående belopp av förut anvisade medel. Slutligen torde för planering av sådana arbeten till vilka kommissionen icke lämnar bidrag få beräknas ett belopp av 500 000 kronor. Det erforderliga beloppet skulle sålunda uppgå till (1 500 000 + 500 000 =) 2 000 000

kronor. Därest för utförande av här avsedda arbeten statsbidrag sedermera kommer att beviljas, bör vid bestämmandet av storleken av sådant bidrag hänsyn tagas till det bidrag, som utgått för arbetets planläggning eller detaljplanering. I enlighet med de principer för finansiering av planeringskostnader, vilka angivits av chefen för finansdepartementet i annat sammanhang, bör för dessa utgifter upptagas ett särskilt anslag under femte huvudtiteln på tilläggsstat till löpande riksstat.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Planering av allmänna arbeten* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa
ett *reservationsanslag* av ..... kronor 2 000 000.

C. Medicinalstaten samt hälso- och sjukvården.

[2.] **Statens rättskemiska laboratorium: Avlöningar.** Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 288/1944 (bil. 3, punkt 3) framlagda förslag medgav 1944 års höstriksdag (skr. nr 481), att den i avlöningsstaten för statens rättskemiska laboratorium upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal finge för budgetåret 1944/45 överskridas med högst 8 200 kronor. Nämnda belopp var avsett för anställande under tiden den 1 november 1944—den 30 juni 1945 av viss personal för undersökningar rörande blodfaktorn Rh (Rhesus), nämligen dels två kontrollanter, den ene (klinisk kontrollant) med ett arvode av 2 500 kronor och den andre (serologisk kontrollant) med ett arvode av 2 000 kronor för år, dels ock antingen en heltidsanställd assistent med arvode av 600 kronor för månad eller två halvtidsanställda assistenter, envar med arvode av 300 kronor för månad.

För löpande budgetår har, såsom framgår av 1945 års statsverksproposition (V. punkt 107), under den i avlöningsstaten för laboratoriet upptagna anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal för samma ändamål beräknats ett belopp av 12 000 kronor.

I en av medicinalstyrelsen med skrivelse den 9 juni 1945 överlämnad framställning har *laboratoriets föreståndare, professorn E. Wolff,* hemställt om anvisande av ytterligare medel för ifrågavarande undersökningar. Föreståndaren har därvid anfört i huvudsak följande:

Under den tid av sju månader, som verksamheten pågått, ha å Rh-centralen undersökts cirka 1 000 blodprov i kliniska fall (inklusive blodgivare) och cirka 2 300 blodprov i rättsmedicinska fall, alltså sammanlagt cirka 3 300 blodprov, d. v. s. i runt tal 470 blodprov per månad.

Frekvensen av de rättsmedicinska Rh-undersökningarna har under denna period, frånsett de bland annat av rättegångsterminerna betingade säsongmässiga variationerna, i stort sett hållit sig konstant. Jämfört med motsvarande period ett år tidigare föreligger dock en ökning av cirka 9 procent.

De kliniska Rh-proven visa däremot en markant och fortskridande ökning i antal under periodens tre sista månader. Under månaderna mars, april och

maj 1945 uppgick sålunda antalet kliniska Rh-bestämningar till respektive 148, 177 och 251. Denna ökning av antalet insända prov får anses till större delen vara ett uttryck för klinikernas behov av Rh-centralens verksamhet och den alltmer spridda insikten om Rh-grupperingens stora praktiskt kliniska betydelse. Man torde vidare få utgå ifrån att ett av medicinalstyrelsen den 31 januari 1945 utsänt cirkulär angående Rh-frågan kommer att förorsaka ytterligare en väsentlig ökning av antalet insända kliniska prov.

Redan frekvensen under maj 1945 av över 620 Rh-blodprov ligger långt utanför gränserna för den vid Rh-centralens skapande förutsedda. Härtill kommer en betydande ökning av Rh-centralens rådgivande verksamhet, då densamma i allt större utsträckning kommit att anlitas för konsultationer i kliniska och blodgruppsserologiska frågor. Det har också visat sig, att en utökning av Rh-centralens kapacitet är oundgängligen nödvändig.

Som ett minimum av personalökning får anses anställande av tre extra assistenter (i stället för nu två), varjämte den kliniske kontrollanten genom ökat arvode bör beredas tillfälle att i väsentligt större utsträckning disponera sin tid för Rh-centralens räkning. Av de tre extra assistenterna avses två assistera vid det diagnostiska Rh-arbetet i egentlig bemärkelse medan den tredje skulle assistera vid grupperingen av centralens prov enligt fyrgens- och MN-systemen, föra diariet, utskriva räkningar samt biträda vid protokollens utskrivning. Marginal bör beräknas så att en av de extra assistenterna åtminstone tidvis kan utnyttjas som heltidsanställd.

Föreståndaren har beräknat kostnaderna för anställande av ytterligare en extra assistent till 3 600 kronor. Vidare har föreståndaren för heltidsanställning under sex månader av året av en av de extra assistenterna upptagit ett belopp av 1 800 kronor. Den kliniske kontrollantens arvode borde slutligen enligt föreståndarens mening med hänsyn till de kvalifikationer arbetet förutsatte och den väsentliga ökningen av hans arbetsbörda — föreståndaren uppgiver, att uppdraget torde kräva minst tre timmar varje söckendag — icke sättas lägre än 5 000 kronor, vilket innebure en merkostnad av 2 500 kronor för budgetår. Den sammanlagda kostnadsökningen enligt föreståndarens förslag skulle alltså uppgå till (3 600 + 1 800 +2 500) 7 900 kronor.

Föreståndaren erinrar vidare om att det vid Rh-centralens upprättande bestämts att ersättning för undersökta blodprov skulle utgå enligt taxa, som skulle fastställas av medicinalstyrelsen. Intäkterna härav hade beräknats uppgå till minst 2 500 kronor årligen, d. v. s. cirka 200 kronor per månad. För de gångna sju månaderna syntes emellertid intäkterna, när de hunnit inflyta, komma att uppgå till omkring 6 500 kronor, d. v. s. cirka 900 kronor per månad. Att inkomsterna blivit så mycket större, berodde givetvis i huvudsak på den stora ökningen av undersökningarnas antal, men till någon del också på att i överensstämmelse med av statsmakterna uttalade önskemål en mindre höjning av den från början föreslagna taxan företagits. Då man såsom av det föregående framginge hade att räkna med en ytterligare ökning av undersökningarnas antal, syntes det berättigat att räkna med att intäkterna icke komme att understiga 900 kronor per månad respektive 10 800 för budgetåret 1945/46. Den sammanlagda kostnadsökningen för den föreslagna personalutvidgningen syntes alltså helt komma att täckas av inkomstökningen.

De totala utgifterna för Rh-avdelningens verksamhet under budgetåret 1945/46 ha alltså av föreståndaren beräknats på följande sätt:

Arvode åt en klinisk kontrollant	kronor	5 000
Arvode åt en serologisk kontrollant	»	2 000
Arvoden åt tre extra assistenter	»	10 800
Tilläggsarvode åt en extra assistent för heltidstjänstgöring under sex månader	»	1 800
	Summa kronor	19 600.

Under hänvisning till det anförda har föreståndaren hemställt, att den i avlöningsstaten för laboratoriet för budgetåret 1945/46 upptagna anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal måtte få överskridas med 19 600 kronor.

Medicinalstyrelsen framhåller, att den av föreståndaren begärda utökningen av personal enligt styrelsens uppfattning vore oundgänglig för fullföljande av de — ej minst för rättsväsendet — betydelsefulla arbetsuppgifter, som ålagts laboratoriet i och med inrättandet av Rh-centralen, att, såvitt då vore möjligt att beräkna, den uppkommande utgiftsökningen för ändamålet till största delen syntes komma att uppvägas av inkomster från avgifter för utförda Rh-undersökningar samt att laboratoriet icke hade någon möjlighet att täcka det nu avsedda trängande medelsbehovet från någon annan i dess anslag ingående post. Styrelsen påpekar emellertid, att föreståndaren vid sin beräkning av det ytterligare medelsbehovet för avlönande av ifrågavarande personal icke tagit hänsyn till att — såsom förut nämnts — ett belopp av 12 000 kronor redan beräknats för ändamålet under den i avlöningsstaten för laboratoriet upptagna anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal. Om nämnda belopp frångroges, skulle det erforderliga tilläggsbeloppet uppgå till (19 600 — 12 000) 7 600 kronor. Styrelsen hemställer, att anslagsposten måtte få överskridas med högst sistnämnda belopp, 7 600 kronor.

Departementschefen. Såsom framgår av den lämnade redogörelsen har verksamheten vid den vid statens rättskemiska laboratorium inrättade avdelningen för vissa undersökningar rörande blodfaktorn Rh undergått en betydande ökning i jämförelse med vad som förutsattes vid avdelningens inrättande för ett år sedan. Särskilt markerad har ökningen varit i fråga om de vid avdelningen företagna kliniska Rh-bestämningarna. Enligt vad jag inhämtat har antalet dylika bestämningar ytterligare ökat efter maj 1945. Antalet kliniska Rh-grupperingar utgjorde sålunda under juni omkring 500 och varierade under månaderna juli—september mellan i runda tal 370 och 430.

Med hänsyn till denna ansvällning av Rh-avdelningens verksamhet finner jag nödvändigt, att avdelningen tillföres ytterligare arbetskraft. Jag vill därför tillstyrka, att medel beräknas för anställande av ytterligare en assistent med samma arvode som de för närvarande anställda, halvtidstjänstgörande assistenterna eller 300 kronor för månad ävensom för anlitande å heltid

under sex månader av en av assistenterna. I betraktande av den väsentligt ökade arbetsbördan för den kliniske kontrollanten finner jag vidare skäligt, att dennes arvode höjes med 2 500 kronor. Medel för den nye assistenten och för arvodeshöjningen till kontrollanten torde böra beräknas från och med den 1 november 1945. Det erforderliga medelsbehovet för nu ifrågavarande personalförstärkning, av laboratorieföreståndaren uppskattat till 7 900 kronor, kan härigenom reduceras till i runt tal 5 900 kronor. Då den i laboratoriets avlöningsstat för löpande budgetår upptagna anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal icke lämnar tillgång för bestridande av dessa kostnader, vill jag förorda, att riksdagens medgivande inhämtas att överskrida posten med högst sistnämnda belopp, 5 900 kronor.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att den i avlöningsstaten för statens rättskemiska laboratorium upptagna anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal må under budgetåret 1945/46 överskridas med högst 5 900 kronor.

Vad föredragandena sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Hans Bergström.

Bilaga 5.

Egentliga statsutgifter.

Sjätte huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Nilsson, anmäler härefter under kommunikationsdepartementets handläggning hörande ärende angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 samt anför därvid följande.

G. Diverse.

[1.] **12 a. Planering av allmänna arbeten,** *reservationsanslag.* Till förevarande ändamål ha å tilläggsstat II till riksstaterna för budgetåren 1943/44 och 1944/45 anvisats sammanlagt 5 750 000 kronor. Av detta belopp återstår för närvarande odisponerat i runt tal 525 000 kronor. Kostnaderna för innevarande budgetår för bestridandet av planeringsverksamheten uppskattas till följande belopp, nämligen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen 1 900 000 kronor, för byggnadsstyrelsen 400 000 kronor, för luftfartsstyrelsen 300 000 kronor och för diverse icke nu överskådliga behov 200 000 kronor, eller sammanlagt 2 800 000 kronor. Då de disponibla besparingarna uppgå till drygt 500 000 kronor torde för verksamhetens fortsatta bedrivande under innevarande budgetår böra beräknas ett belopp av 2 300 000 kronor. I enlighet med de principer för finansiering av planeringskostnader, vilka angivits av chefen för finansdepartementet i annat sammanhang, bör för dessa utgifter upptagas ett särskilt anslag under sjätte huvudtiteln på tilläggsstat till löpande riksstat.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Planering av allmänna arbeten* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 2 300 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Fredric Hawerman.

Bilaga 6.

Egentliga statsutgifter.

Sjunde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler härefter under finansdepartementet hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 samt anför därvid följande.

A. Finansdepartementet.

[1.] **Finansdepartementet: Avlöningar.** Tidigare denna dag har ministern för utrikes ärendena anmält fråga om inrättande inom utrikesdepartementet av en befattning såsom finanssakkunnig, vars innehavare främst skulle ha att såsom särskild expert åt regeringen centralt handlägga de internationella finansfrågorna men därjämte skulle ha att biträda vid koordineringen av den internationella finanspolitiken med den ekonomiska politiken i övrigt.

Under de senaste åren ha berörda finansfrågor handlagts av statssekreteraren i finansdepartementet jämsides med övriga på honom ankommande uppgifter. Statssekreteraren har emellertid därvid biträtts av en för ändamålet särskilt anställd befattningshavare. Även efter den av ministern för utrikes ärendena förordade omläggningen kommer behovet av en särskild tjänsteman inom finansdepartementet för den preliminära beredningen av ifrågavarande spörsmål att kvarstå. För att innehavaren av den nya befattningen i utrikesdepartementet skall kunna fullgöra på honom ankommande uppgifter torde nämligen erfordras sakkunnigt arbetsbiträde ej endast inom utrikesdepartementet utan även i finansdepartementet, och skulle den nya tjänsten som finanssakkunnig framdeles bortfalla, kommer behovet av på området specialiserad arbetskraft inom finansdepartementet att göra sig

än starkare gällande. I samband med genomförandet av det av utrikesministern framlagda förslaget bör därför det hittillsvarande provisoriet ersättas av en mera stadigvarande anordning. Jag förordar, att en speciell kanslisekreterartjänst inrättas för detta ändamål. Då tjänstens innehavare bör förutsättas bli självständig föredragande inom finansdepartementet i hithörande frågor, synes en lägre placering av den nya tjänsten än i 26 lönegraden icke kunna övervägas. Eftersom behovet av den nya befattningen, såsom av det anförda framgår, är bestående, bör tjänsten redan från början hänföras till löneplanen A.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att i gällande personalförteckning för finansdepartementet från och med den 1 januari 1946 upptaga ytterligare en förste kanslisekreterare i lönegraden A 26.

B. Allmänna centrala ämbetsverk m. m.

[2.] **Statens organisationsnämnd.** Under rubriken statens organisationsnämnd äro i gällande riksstat upptagna två förslagsanslag, nämligen ett å 361 600 kronor till avlöningar och ett å 135 300 kronor till omkostnader. Kungl. Maj:t har den 4 maj 1945 fastställt avlönings- och omkostnadsstat för statens organisationsnämnd för budgetåret 1945/46 (statsliggaren s. 433 o. 434).

Avlöningsstaten upptager en anslagspost å 283 800 kronor till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal och omkostnadsstaten en post å 125 000 kronor till reseersättningar. Båda dessa anslagsposter äro med hänsyn till ovissheten angående omfattningen av nämndens arbetsbörda under innevarande budgetår upptagna förslagsvis. Vid staternas fastställande har emellertid föreskrivits, att posterna icke finge utan Kungl. Maj:ts medgivande överskridas.

Jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 4 februari 1944 angående organisationsundersökningar inom försvaret skall försvarets centrala organisationskommitté, vilken är underställd statens organisationsnämnd, biträdas av viss militär personal.

I skrivelse den 5 juni 1945 har *statens organisationsnämnd* gjort framställning i syfte att tre pensionsavgångna officerare i reserven, vilka tjänstgöra hos organisationskommittén och tidigare avlönats från anslag under fjärde huvudtiteln, måtte även efter beredskapens upphörande få stå till organisationskommitténs förfogande. Kostnaderna för ersättning åt dem utöver pensionerna samt för reseersättningar vid deras verksamhet beräknas till omkring 24 000 respektive 10 000 kronor.

Vidare har *statens organisationsnämnd* i skrivelse den 30 augusti 1945 gjort

framställning om anvisande av ytterligare sammanlagt 19 900 kronor, varav till avlönande av en expert avses 14 900 kronor samt till förstärkning av biträdespersonalen 5 000 kronor.

Genom beslut den 10 december 1943 förordnade Kungl. Maj:t att förste distriktsingenjören vid yrkesinspektionen P. A. V. Tammelin skulle biträda generaltullstyrelsen med arbetsstudier och därmed sammanhängande undersökningar inom tullverket. Då krigsförhållandena sedermera medförde alltför starka rubbningar i tullverkets arbetsuppgifter för att undersökningarna lämpligen skulle kunna fortsättas, överflyttades Tammelin till tjänstgöring hos statens organisationsnämnd från och med den 1 mars 1945. Denna personalförstärkning har icke ingått i organisationsnämndens anslagsberäkningar för innevarande budgetår. För att kunna i skälig mån tillmötesgå de anspråk på tillhandahållandet av organisationsexpertis, som ställas på organisationsnämnden av myndigheter inom den civila förvaltningen, anser emellertid nämnden angeläget att fortfarande få disponera Tammelin och hemställer att ett belopp av 14 900 kronor ställes till nämndens förfogande för ändamålet under budgetåret 1945/46.

Genom organisationsarbetets ökning och den därav betingade ökningen av antalet experter har även biträdespersonalens arbete stegrats i en omfattning, som icke kunnat förutses vid anslagsberäkningen för innevarande budgetår. Organisationsnämnden anser därför nödvändigt att öka personalen med ett biträde. Härför beräknas ett belopp av 5 000 kronor för innevarande budgetår.

Slutligen har statens organisationsnämnd i skrivelse den 30 augusti 1945 gjort framställning om ytterligare medelsanvisning till förstärkning av personalen vid organisationsundersökningarna inom försvarsväsendet med två experter och sju biträdande experter. Organisationsnämnden har beräknat kostnaderna härför till 58 900 kronor i arvoden samt till 30 000 kronor i reseersättningar för det löpande budgetåret. Organisationsnämnden har anfört bland annat följande.

Vid *försvarsväsendet i dess helhet* hava enligt därom givna särskilda bestämmelser alltsedan hösten 1944 undersökningar utförts rörande eldnings- och reparationstjänsten vid ång- och värmecentraler m. m. Vissa resultat hava lagts till grund för personalberäkningarna för bränsleåret 1945/46.

I fråga om *armén* hava organisationsundersökningarna i huvudsak varit förlagda till I 15. Grundläggande resultat av dessa undersökningar förelågo redan under första hälften av innevarande år beträffande *tjänsten vid matinrättningar* samt *stabs- och remontstallar* jämte *hovslagarsmedjor*. I syfte att så snabbt som möjligt utvinna de besparingar, som härvid visade sig möjliga, har på därom gjord framställning organisationsnämnden bemyndigats att vid arméns — sedermera jämväl flygvapnets — matinrättningar samt vid arméns stabs- och remontstallar genomföra de rationaliseringsåtgärder, som de utförda organisationsundersökningarna kunde påkalla. Beaktansvärda besparingar hava redan genom här berörda särskilda åtgärder kunnat göras. Sålunda beräknas enligt hittills föreliggande rapporter rationaliseringen i ovan berörda områden medföra en sammanlagd årlig besparing av 745 000 kronor, varav i fråga om matinrättningarna vid armén 510 000 kronor samt i fråga om stabs- och remontstallarna 235 000 kronor. Dessa siffror hänföra sig till det vid tidpunkten för undersökningarna befintliga antalet portionstagare och hästar vid vederbörliga förband.

Sjukvårdsverksamheten vid I 15 har likaledes kunnat göras till föremål för mera fristående undersökningar. Dessa hava utförts i nära samarbete med 1944 års militärsjukvårdskommitté. För närvarande föreligger förslag rörande ordnandet av denna verksamhet, avsett av berörda kommitté att läggas till grund för sjukvårdsorganisationen vid försvarsväsendets samtliga förband.

Undersökningarna vid I 15 i övrigt, vilka omfatta stabs- och förvaltningstjänsten vid regemente, bataljon och kompani, beräknas vara avslutade under nästkommande oktober månad.

Närmast synas därefter organisationsundersökningar böra igångsättas vid specialtruppförbanden inom III. milo med utgångspunkt från det vid I 15 ernådda resultatet. Samtidigt med dessa undersökningar bör efter därtill erhållet bemyndigande den föreslagna organisationen slutgiltigt genomföras vid I 15 samt efterhand bringas i tillämpning vid övriga infanteritruppförband.

Organisationsplanens uppgörande vid specialtruppförbanden samt rationaliseringsåtgärdernas genomförande vid infanteritruppförbanden måste emellertid vid varje förband föregås av vissa organisationsundersökningar, avsedda att anpassa organisationen dels efter truppslagets egenart, dels efter rådande lokala förhållanden. Dessa undersökningar måste liksom fallet var i fråga om I 15 nödvändigtvis utföras med anlitande av civila experter. Dessa böra därför förstärkas för att avsett resultat inom rimlig tid skall kunna nås. Sålunda erfordras från och med nästkommande oktober månad under återstående del av innevarande budgetår ytterligare tre biträdande experter. Avlöningskostnaderna för ifrågavarande personal beräknas till 21 600 kronor.

I fråga om *marinen* hava undersökningarna vid *marinens fasta matinrättningar i land* under första hälften av innevarande år avslutats. De besparingsresultat, som uppnåtts vid de olika matinrättningarna, hava beräknats till 270 000 kronor per år. Likaså ha under första hälften av innevarande år undersökningarna rörande rationalisering av *städningen vid sjökrigsskolan* avslutats. Den årliga nettobesparingen har beräknats till 40 000 kronor.

De vid *Göteborgs örlogsstation* anbefallda organisationsundersökningarna beräknas avslutas under instundande höst. I ett avseende hava undersökningarna avslutats, nämligen i fråga om bevakningstjänsten vid stationen och örlogsvarvet. Resultatet av undersökningarna har blivit, att en årlig besparing om 60 000 kronor beräknas uppstå.

Av skäl, som framlagts i det föregående i fråga om armén, synas åtgärder böra redan nu vidtagas i syfte att omedelbart kunna fullfölja undersökningar vid Karlskrona och efterhand även vid Stockholms örlogsstation. Även för detta arbete erfordras från och med nästkommande november månad under återstående del av innevarande budgetår en förstärkning av personalen med två biträdande experter. Avlöningskostnaderna för ifrågavarande personal beräknas till 12 800 kronor.

På framställning av chefen för *flygvapnet* verkställdes våren 1945 preliminära organisationsundersökningar vid en flygflottilj. Dessa hade till ändamål att med hänsyn till de av chefen för försvarsdepartementet anbefallda förberedande utredningarna till 1945 års försvarskommitté skaffa chefen för flygvapnet en ungefärlig uppfattning om de möjligheter till personalbesparingar och rationaliseringsåtgärder, som med ledning av de vid I 15 vunna erfarenheterna kunde föreligga vid flygvapnets truppförband. Resultatet av dessa undersökningar visade, att även vid flygvapnet beaktansvärda besparingar utan alltför stor omgång kunde vinnas. Med anledning härav synas grundliga organisationsundersökningar böra igångsättas redan vid årsskiftet. Härför erfordras från och med nästkommande december månad under återstående del av innevarande budgetår en personalökning om två experter och två biträ-

dande experter. Avlöningskostnaderna för ifrågavarande personal beräknas till 24 500 kronor.

De nio experter, som nämnden ovan ansett erforderliga för undersökningarna inom försvaret, komma till huvudsaklig del att få sin verksamhet förlagd utom Stockholm. En ökning av reseersättningsanslaget för innevarande budgetår med i runt tal 30 000 kronor torde följaktligen bliva erforderlig.

Som torde framgå av den lämnade redogörelsen böra enligt organisationsnämndens uppfattning organisationsundersökningarna inom försvarsväsendets område givas en mer vidgad omfattning än vad ursprungligen varit avsett. Denna organisationsnämndens uppfattning är främst grundad på tvenne skäl.

Resultatet av organisationskommitténs undersökningar har givit vid handen, att betydande besparingar kunna ernås genom rationalisering. Detta gäller samtliga försvarsgrenar. Vid sådant förhållande synes det vara av synnerlig vikt att å ena sidan resultatet av redan gjorda undersökningar dels vid I 15, dels vid örlogsstationen i Göteborg snarast tillgodogöres övriga förband av motsvarande typ, å andra sidan att organisationsundersökningarna så snart ske kan vidgas att omfatta dels förband ur andra truppslag än infanteriet vid armén, dels även flygflottiljerna vid flygvapnet.

Det andra skälet sammanhänger med det utredningsarbete, som förestår i fråga om försvarsväsendet. Det torde bliva av särskilt värde för detta arbete, om genom nämndens försorg kunde ställas till förfogande åtminstone uppgift i fråga om ett flertal förbands behov av personal för stabs- och förvaltningstjänsten vid samtliga försvarsgrenar. Detta låter sig icke göra med mindre organisationsundersökningarna givas den omfattning under närmaste tiden, som ledningen av verksamheten överhuvud taget kan bemästra. Med hänsyn härtill ha även ovan ifrågasatta åtgärder anpassats.

Departementschefen.

Vad först angår de i ärendet omförmälda pensionsavgångna officerarna synes det lämpligt att dessa tills vidare bibehållas vid sin verksamhet inom försvarets centrala organisationskommitté. Emellertid böra deras ersättningar efter beredskapens upphörande utgå från organisationsnämndens vederbörande anslag.

Organisationsnämndens framställning om fortsatt anställning av en civil expert avsedd att anlitas för organisationsundersökningar inom den civila förvaltningen anser jag mig böra biträda med hänsyn till den knappa tillgången inom nämnden på arbetskraft för detta ändamål. Likaledes torde framställningen om förstärkning av biträdespersonalen på grund av den starka ökningen av arbetsuppgifterna böra bifallas.

Organisationsnämnden har i sin framställning om anställande av ytterligare arbetskraft för organisationsarbetet inom försvarsväsendet lämnat en närmare redogörelse för detta arbete, varav framgår, att omfattande undersökningar pågå och nya planeras. Antalet experter föreslås nu av organisationsnämnden ökat med nio, varav sju biträdande experter. Enligt vad som framgår av organisationsnämndens redogörelse och eljest tillgängliga upplysningar har det alltefter organisationsundersökningarnas fortskridande inom försvarsväsendet visat sig påkallat att vidga basen för undersökningarna. Detta har föranlett en ansvällning av den under organisationsnämnden arbetande undersökningsapparaten utöver vad som tidigare förutsatts. Trots de

olägenheter ur anslagssynpunkt, som detta för med sig, anser jag nu liksom tidigare då liknande frågor om förstärkning av organisationsnämndens arbetskrafter varit under behandling, att de resurser böra ställas till nämndens förfogande, som finnas oundgängligen nödvändiga för arbetets ändamålsenliga bedrivande, så att icke hinder i detta avseende skola möta vid tillgodogörandet av de förefintliga möjligheterna till rationalisering och besparing. På grund härav och med hänsyn jämväl till undersökningarnas betydelse för 1945 års försvarskommitté är jag beredd att tillstyrka organisationsnämndens ifrågavarande förslag.

Det beräknade ytterligare medelsbehovet utgör för avlöningar till icke-ordinarie personal omkring 103 000 kronor och för reseersättningar 40 000 kronor.

Vid bifall till nämndens framställningar erfordras Kungl. Maj:ts medgivande att överskrida de anslagsposter, varifrån kostnader av hithörande slag skola bestridas. Såsom jag i det föregående framhållit ha dessa poster med hänsyn till ovissheten om nämndens arbetsbörda upptagits förslagsvis. Ett överskridande av den storlek, varom nu är fråga, synes dock icke böra medgivas utan att riksdagen lämnats tillfälle att taga ställning till frågan. Därest riksdagen icke har något att däremot erinra, torde förslag angående bemyndigande för organisationsnämnden att för ifrågavarande ändamål överskrida vederbörande anslagsposter med erforderligt belopp framdeles få föreläggas Kungl Maj:t.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Erik Westerlind.

Bilaga 7.

Egentliga statsutgifter.

Åttonde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Erlander, anmäler härefter under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 samt anför därvid följande.

B. Arkiv, bibliotek och museer.

[1.] **29. Bidrag till nordiska museet.** I skrivelse den 7 augusti 1945 har *riksantikvarien,* under erinran att under världskriget en del av nordiska museets samlingar evakuerats och att kostnaderna härför bestritts av statsmedel, gjort framställning om anslag med 12 600 kronor för återförande och återuppställande av de evakuerade samlingarna.

Statskontoret har erinrat, att kostnaderna för museets verksamhet bestridas såväl av enskilda medel som av statsmedel. Vidare har ämbetsverket anfört huvudsakligen följande.

Å riksstaten för budgetåret 1945/46 har anvisats ett anslag för museet å 208 000 kronor, utgörande bidrag allenast till avlöningar åt museets tjänstemän samt till vissa undersökningar. Däremot utgår icke något bidrag av statsmedel till museets omkostnader.

Med hänsyn härtill kan viss tvekan råda, huruvida kostnaderna för samlingarnas återförande äro av beskaffenhet att statsmedel böra ställas till förfogande för ändamålet. Då emellertid utgifterna för samlingarnas bortförande bestritts av dylika medel, vill statskontoret icke motsätta sig, att jäm-

väl återförandet av samlingarna bekostas av statsmedel. Vad angår medelsanvisningen synes det med hänsyn till kostnadernas storlek, 12 600 kronor, icke vara lämpligt att för ändamålet anlita det under åttonde huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till extra utgifter. I stället torde erforderliga medel böra äskas av innevarande års riksdag å tilläggsstat för budgetåret 1945/46.

Departementschefen. Jag biträder riksantikvariens och statskontorets mening, att anslag av statsmedel bör utgå för ifrågavarande ändamål. Då jag icke heller funnit anledning till erinran mot storleken av det för ändamålet äskade beloppet, 12 600 kronor, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till nordiska museet* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett anslag av ..... kronor 12 600.

N. Diverse.

[2.] **11 a. Främjande av internationellt-kulturellt samarbete genom studieresor m. m.,** *reservationsanslag.* Det efter beslut av 1944 års riksdag (prop. nr 266 och riksdagens skrivelse nr 425) bildade svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet har enligt det för dess verksamhet uppgjorda programmet till uppgift bland annat att i samverkan med olika svenska och utländska organisationer till Sverige inbjuda främmande vetenskapsmän och föreläsare, medverka vid företagandet av studieresor och sändandet av delegationer i studiesyfte m. m. till utlandet samt uppmuntra och stödja ett fortsatt student- och skolbarnsutbyte. Härför kräves, framhålles det, ökade medel.

I en promemoria den 29 september 1945 har *svenska institutet* närmare utvecklat angelägenheten av att särskilda medel anvisas för möjliggörande av svenskars studiebesök i utlandet och vice versa. Promemorian utmynnar i en kostnadsberäkning för ett begränsat program, avseende kalenderåret 1946. För svenska studieresor i utlandet anses ett belopp av 70 000 kronor erforderligt och för utlänningars studiebesök i Sverige ett belopp av 149 500 kronor. I promemorian anföres bland annat.

Vikten av ökade möjligheter för svenskars studiebesök i utlandet och utlänningars studiebesök i Sverige torde knappast behöva understrykas.

Vad beträffar svenskars studier i utlandet vore måhända en viss återhållsamhet nödvändig med hänsyn till rådande förhållanden. Den efter freden inträdda eller väntade anhopningen vid de utländska läroanstalterna i av kriget berörda länder torde på flera områden omöjliggöra studier för svenska studenter, i varje fall vad studier på mera förberedande stadier beträffar. Härtill kommer att de nuvarande levnadskostnaderna, resekostnader etc. utomlands avsevärt reducera möjligheterna för studier i utlandet.

Det är emellertid angeläget, att de studiemöjligheter utnyttjas, som trots de berörda svårigheterna likväl på många håll utomlands, och särskilt i de

anglosaxiska länderna, erbjuda sig. I följd av de sex krigsårens avspärrning har nämligen behovet av studievistelser utomlands ackumulerats, varför önskemålet att nu komma ut är synnerligen stort på många håll. Detta gäller särskilt sådana grupper, som tekniker, arkitekter, läkare, socialvetare, språkforskare etc. samt även humanister i övrigt, vars studieämnen ha internationell prägel. Även från naturvetenskapligt håll ha framförts liknande önskemål.

Som ovan antytts torde f. n. icke annat än i undantagsfall några studiemöjligheter för yngre studerande yppa sig. En viss återhållsamhet beträffande denna kategori torde även ur kostnadssynpunkt böra iakttagas.

De ovan nämnda begränsningarna ur platssynpunkt gälla icke i samma grad mera avancerade studerande, yngre vetenskapsmän, och beträffande specialister synas de överhuvud taget icke existera. Redan nu kunna dessa beredas tillfälle till studiebesök, vilket ju även i ett flertal fall skett. Det synes ytterst angeläget att alla förefintliga möjligheter för mera avancerade studier utomlands utnyttjas.

En del av dessa stipendiebehov synes kunna tillgodoses med nu förefintliga stipendier, men i allmänhet torde med hänsyn till ovan berörda starkt stegrade kostnader förstärkning vara nödvändig.

Utan anspråk på fullständighet föreslås i promemorian följande stipendier för svenska studiebesök utomlands:

1) för tekniker: 2 stipendier à 5 000 kronor för 1/2 års studier i USA	kronor	10 000
2 stipendier à 5 000 kronor för 1/2 års studier i Ryssland	»	10 000
2) för arkitekter: 4 stipendier à 5 000 kronor för 1/2 års studier (avseende främst stadsplanering, återuppbyggnadsarbete m. m.) i England, Frankrike, Ryssland resp. USA	»	20 000
3) för socialvetenskapsmän: 6 stipendier à 5 000 kronor för 1/2 års studier i två av länderna England, Frankrike, Ryssland och USA	»	30 000
4) för övriga ämnesgrupper: 8 stipendier à 5 000 kronor	»	40 000
Summa kronor		110 000.

I detta sammanhang betonas i promemorian vikten av en komplettering även av redan förefintliga utrikesstipendier, då dessa i många fall ej kunna utnyttjas med hänsyn till de stegrade rese- och levnadskostnaderna. Såsom exempel nämnas universitetens och högskolornas utlandsresestipendier m. fl. Till utfyllnad av dylika stipendier syntes ett belopp av omkring 40 000 kronor erforderligt.

Beträffande stipendier för utlänningars studier i Sverige anföres i promemorian bland annat.

Om det i enlighet med vad som ovan sagts är ett önskemål att bereda svenskar ytterligare studiemöjligheter i utlandet, så framstår det ur svenska institutets synpunkt som minst lika viktigt att kunna inbjuda utlänningar till studier i Sverige. Främst får man härvid givetvis tänka på den ökade goodwill för vårt land, som blir ett resultat härav. Därtill kommer att många länder undervisningsmöjligheterna starkt förminskats genom krigsskador etc.

Om det sålunda framstår som angeläget att söka bereda möjligheter för utlänningar att studera i Sverige, måste dock ihågkommas att våra studieplatser äro ytterst begränsade, och att rimliga svenska önskemål icke få åsidosättas. De flesta förfrågningar och önskemål från utlandet om studiemöjligheter i Sverige gälla tyvärr de ämnesområden, där platsbristen är störst, nämligen medicin, naturvetenskap, teknik etc.

Beträffande önskemål och planer för studier i Sverige bör framhållas, att det föreligger stora svårigheter att få den allmänna översikt, som täcker alla möjligheter och önskemål. En sådan skulle givetvis förutsätta en noggrann undersökning ev. på basis av rundfrågningar. Inkomna förfrågningar och meddelanden synas dock ge vissa hållpunkter för bedömandet.

Det torde även böra ihågkommas att åtgärder för möjliggörande av utlänningars studiebesök i Sverige även i den meningen har humanitär karaktär att hjälp i fråga om kläder, utrustning etc. kan bli nödvändig med hänsyn till förutvarande och rådande materielläge i av kriget berörda länder, valutaförhållanden etc.

I den här nedan lämnade översikten ha ej medtagits åtgärder avseende studenter från de nordiska länderna, då dessa behov synas bli tillgodosedda i annan ordning. Institutet tillåter sig dock påpeka, att behov av ökade studiemöjligheter för nordiska studenter föreligga samt ingalunda endast bero på de nuvarande förhållandena.

Ej heller ha här upptagits de förfrågningar angående studiemöjligheterna i Sverige, som gjorts från amerikanska militära myndigheter.

I detta sammanhang har institutet framhållit önskvärdheten av att anslaget till främjande av internationellt-kulturellt samarbete genom studentutbyte (»utbytesstipendier»), som under krigsåren varit nedskuret till 12 000 kronor, åter höjdes. Under det sista fredsåret hade ifrågavarande anslag varit uppfört med 32 000 kronor, men en höjning syntes vara nödvändig med hänsyn till rådande förhållanden. Det borde även framhållas att det tidigare stipendiebeloppet ej täckt resekostnader etc.

Beträffande behovet av nya stipendiemöjligheter har i promemorian angivits åtskilliga länder, där intresset för Sverige vore stort. Förfrågningar om studiemöjligheter hade i många fall gjorts och konkreta förslag framställts. I promemorian har med beaktande härav skisserats ett stipendieprogram innefattande stipendier om tillhopa 236 500 kronor. Härvid har institutet utgått från att en summa av 2 000 kronor per halvår samt 3 500 kronor per helår torde vara det belopp, som erfordras för en utlännings vistelse i Sverige. Till dessa siffror komme sedan resekostnaderna. Det har emellertid betonats, att kostnadsberäkningarna vore ytterst preliminära och att någon enhetlig beräkning svårligen kunde framläggas. Vidare anföres i promemorian bland annat.

För de s. k. utbytesstipendierna har visserligen ömsesidighetsprincipen tidigare legat till grund, varigenom en svensk erbjudits studiemöjlighet i ett land mot att en student från detta land fick tillfälle att studera i Sverige. Det synes emellertid icke för närvarande möjligt att över lag tillämpa denna princip, vilket ju ej heller kunnat ske under krigsåren. Genom att nu bereda tillfälle för utlänningar till studier i Sverige skapas emellertid möjligheter att senare skaffa svenskar motsvarande förmåner. De här föreslagna stipendierna kunna således läggas till grund för undersökningar om möjliggörande av ett mera regelrätt utbyte av stipendiater och vetenskapsmän, vilket enligt institutets mening skulle vara till stort gagn för Sverige.

Det framlagda stipendieprogrammet avser således — bortsett från de medel som ansetts erforderliga till förbättring av redan förefintliga stipendiemöjligheterna — stipendier för sammanlagt (110 000 + 236 500 =) 346 500 kronor. Programmet åsyftar emellertid, heter det i promemorian, en mera allmän översikt, och alla återgivna planer syntes icke kunna bringas i verkställighet, i varje fall ej under innevarande budgetår. Vissa reduceringar i de föreslagna beloppen syntes därför kunna vidtagas. Härom anföres i promemorian bland annat.

Beträffande de för svenskars studier föreslagna stipendierna torde f. n. några möjligheter för studier i Ryssland eller Frankrike knappast föreligga. Av de för övriga ämnesgrupper uppförda beloppen torde en viss reducering vara lämplig. Härigenom skulle i det ursprungligen till 110 000 kronor upptagna beloppet ernås en besparing av 40 000 kronor, varför för svenskars studier i utlandet enligt nu uppgjorda riktlinjer skulle erfordras ett belopp av 70 000 kronor.

Beträffande de förslag, som avse utlänningars studier i Sverige, torde även-ledes vissa reduceringar kunna göras.

I första hand synes ett belopp av 149 500 kronor bli erforderligt för möjliggörande av utlänningars studier i Sverige. Det är emellertid ovisst, om detta belopp kan tagas i anspråk redan under innevarande läsår. Såvitt nu kan bedömas, skulle beloppet vara tillräckligt för ett år, räknat fr. o. m. den 1 januari 1946.

Sammanlagt skulle alltså från ovannämnda tidpunkt för ett år framåt efter det här angivna begränsade programmet erfordras 219 500 kronor, vartill komme ovannämnda belopp å 40 000 kronor till förbättring av befintliga högskolestipendier.

Departementschefen.

Sedan flera år tillbaka finnes under åttonde huvudtiteln uppfört ett anslag till Främjande av internationellt-kulturellt samarbete genom studentutbyte. Nästföregående och innevarande budgetår har vidare ett anslag av 60 000 kronor för år anvisats till Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete. Dessa båda anslag avse emellertid endast vissa speciella verksamhetsgrenar inom ramen för allmänt kulturellt samarbete mellan Sverige och utlandet. De medel som i begränsad utsträckning stå universiteten och vissa högskolor till buds för utländska studiebesök kunna även sägas utgöra ett led i detta samarbete. Såsom framgår av den lämnade redogörelsen har det nybildade svenska institutet nu ansett tiden vara inne för ett vidgat utbyte av vetenskapsmän mellan Sverige och utlandet i form av studiestipendier för såväl svenskar som utlänningar. Det synes mig önskvärt att dessa planer må kunna förverkligas. Såsom framgår av propositionen nr 266 till 1944 års riksdag har det ansetts angeläget att det allmänna ger ett verksamt stöd åt strävandena att efter krigsårens isolering i olika former bedriva ett intensivt upplysningsarbete i utlandet angående Sverige och svenska förhållanden. Såsom ett led i dessa strävanden torde en stipendieverksamhet av den art och omfattning som planerats av svenska institutet, komma att fylla en betydelsefull uppgift. Det är givetvis av vikt att verksamheten i fråga snarast möjligt kan komma igång sedan världskriget numera upphört, och an-

slag för ändamålet torde därför böra anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

Medelsbehovet är givetvis, såsom från svenska institutets sida framhållits, mycket vanskligt att bedöma. Stipendieverksamheten torde under kalenderåret 1946 kunna komma igång endast i begränsad omfattning. Institutet har för detta verksamhetsår angivit en summa av 219 500 kronor såsom erforderlig. Kalkylerna äro emellertid givetvis tämligen osäkra. Det synes sålunda sannolikt, att detta belopp icke i dess helhet skulle kunna hinna fördelas före den 1 juli 1946. Det måste å andra sidan betonas att ett icke alltför knappt tilltaget belopp bör stå till förfogande redan för innevarande budgetår. Det synes därför icke tillrådligt att alltför mycket begränsa anslagsmedlens storlek. Anslagsmedlens disposition synes icke böra begränsas enbart till stipendier i hävdvunnen mening utan medlen torde därutöver böra få disponeras i mera fria former, som smidigare kunna i de särskilda fallen anpassas efter föreliggande behov. I fråga om urvalet av de länder, som böra komma i fråga vid medelsdispositionen torde några bindande direktiv icke böra gälla.

Det synes även angeläget att Kungl. Maj:t till sitt förfogande erhåller anslagsmedel till främjande av internationellt-kulturellt samarbete även på annat sätt än genom stipendier av ifrågasatt slag. Det har redan under den korta tid som förflutit sedan världskrigets avslutande framträtt behov av att kunna genom anslag tillmötesgå framställningar av skilda slag som avse olika sidor av ett mera allsidigt kulturellt samarbete mellan Sverige och utlandet. För detta ändamål står för närvarande endast åttonde huvudtitelns anslag till extra utgifter till Kungl. Maj:ts förfogande.

Från nämnda anslag har exempelvis medel under sommaren och hösten 1945 anvisats till nordiska lärares studiebesök i Sverige (3 500 kronor), till nordiska museimäns studiebesök i Sverige (3 000 kronor), till utländska vetenskapsmäns deltagande i ett konsthistoriskt möte i Visby (1 140 kronor), till svenskt deltagande i en vetenskaplig kongress i Paris (6 000 kronor), ävensom till vissa svenska vetenskapsmäns studiebesök i olika länder (omkring 5 000 kronor). Anslaget till extra utgifter har emellertid starkt begränsade resurser, och nya förfrågningar om anslag till olika ändamål av liknande art göras tid efter annan. Det har därför synts mig erforderligt att särskilda medel äskas för att kunna tillgodose de anslagskrav av ifrågavarande natur, som befinnas förtjäna bifall. Lämpligen torde dessa medel sammanföras med de medel, som böra anvisas till ovannämnda stipendieverksamhet, under ett reservationsanslag, förslagsvis benämnt »Främjande av internationellt-kulturellt samarbete genom studieresor m. m.» Anslaget torde böra uppföras med ett belopp av 200 000 kronor. Jag förutsätter, att det skall ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut rörande anslagsmedlens disposition.

Till frågan om anvisande av medel för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1946/47 torde jag få återkomma i annat sammanhang.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Främjande av internationellt-kulturellt samarbete genom studieresor m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 200 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

G. v. Krusenstjerna.

Bilaga 8.

Egentliga statsutgifter.

Nionde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler härefter under jordbruksdepartementet hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 samt anför därvid följande.

D. Undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar m. m.

[1.] **3. Lantbrukshögskolan: Materiel m. m.,** *reservationsanslag.* Under denna anslagstitel anvisades å riksstaten för innevarande budgetår ett reservationsanslag av 220 500 kronor, varav för apparatur m. m. vid baljväxtlaboratoriet 4 000 kronor. I skrivelse den 4 juli 1945 har *styrelsen för lantbrukshögskolan,* med bifogande av en framställning från föreståndaren för mikrobiologiska institutionen, hemställt, att å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1945/46 måtte anvisas 12 500 kronor för inköp och installation av tre autoklaver avsedda att användas vid det till institutionen knutna baljväxtlaboratoriet. Institutionsföreståndaren har i en skrivelse framhållit bland annat, att framställningen och försäljningen till jordbrukare av bakteriekulturer för ympning av baljväxter under senare år undergått en betydande ökning. Till följd härav kunde förutses att kapaciteten hos de autoklaver, över vilka baljväxtlaboratoriet nu förfogade, icke skulle bliva tillräcklig för att tillverkningen av ifrågavarande kulturer skulle vara säkerställd under nästa arbetssäsong, vilken toge sin början i november 1945 och påginge till mars 1946. Kostnaderna för anskaffande av de tre behövliga autoklaverna be-

räknades till 9 660 kronor, varjämte omkring 1 800 kronor erfordrades för installationsarbeten samt omkring 1 000 kronor för vissa aggregat och oförutsedda utgifter.

Departementschefen. Av vad från lantbrukshögskolans sida anförts torde framgå att förutberörda tre autoklaver äro nödvändiga för att nästa års framställning av baljväxtkulturer skall kunna säkerställas. Med hänsyn härtill hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lantbrukshögskolan: Materiel m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 12 500.

E. Hästavel och boskapssköts el m. m.

[2.] **Avsättning till stuteriväsendets fond.** I enlighet med beslut av 1943 och 1944 års riksdagar ha av totalisatormedel för inköp av fullblodshingstar ställts till förfogande sammanlagt 54 500 kronor. Utöver detta belopp har lantbruksstyrelsen bemyndigats att för sagda ändamål disponera ett belopp av omkring 4 800 kronor, utgörande innestående brandskadeersättningsmedel för på sin tid nedbrunna byggnader vid Ottenby stuteri. Av de medel, som under innevarande budgetår tillföras stuteriväsendets fond, äro vidare 30 000 kronor avsedda för inköp av fullblodshingstar. Sammanlagt finnes sålunda ett belopp av omkring 90 000 kronor tillgängligt för ifrågavarande ändamål.

I skrivelse den 8 september 1945 har *lantbruksstyrelsen* — under framhållande av att det belopp, som nu funnes disponibelt för hingstinköp, på grund av prisstegring i fråga om avelsmaterialet i England, där en dylik häst lämpligast kunde förvärvas, icke vore tillräckligt — hemställt, att ytterligare medel måtte ställas till förfogande. Styrelsen har ansett, att det kunde förväntas att prisstegringen komme att än mera skärpas, när transportmöjligheterna länderna emellan förbättrats och har därför förordat att snarast möjligt, och innan priserna nått en i förhållande till våra begränsade resurser oöverstiglig höjd, söka från England förvärva erforderligt avelsmaterial. Utöver det belopp, som nu funnes tillgängligt för ändamålet, har styrelsen ansett ett belopp av 35 000 kronor behövligt. Styrelsen har därjämte hemställt om anvisande av 10 000 kronor för bestridande av omkostnader m. m. i samband med inköpet.

Statskontoret har i yttrande den 19 september 1945 uttalat att, därest skäl skulle anses föreligga att anvisa det av lantbruksstyrelsen äskade beloppet 45 000 kronor, riksdagens medgivande borde inhämtas att beloppet finge utgå av stuteriväsendets fond.

Departementschefen. Med hänsyn till att det under kriget icke varit möjligt att importera fullblodshingstar från utlandet, är statens bestånd av sådana hästar i behov av en viss förnyelse, därest icke en tillbakagång skall ske av varmblodsaveln i

landet. Det torde vara av vikt icke blott för galoppsporten utan även för tillgodoseende av arméns behov av remonter att denna avel upprätthålles på en tillfredsställande nivå. Såsom lantbruksstyrelsen framhållit torde det kunna befaras att priserna å fullblodshingstar, vilka priser under kriget högst väsentligt stigit, under den närmaste tiden komma att ytterligare höjas till följd av den stora efterfrågan på avelsdjur. Att märka är nämligen, att fullblodsaveln i Europas kontinentala länder under kriget torde ha lidit stort avbräck. I betraktande härav anser jag, att ifrågavarande köp snarast bör komma till stånd. Emellertid torde de medel, som för närvarande finnas tillgängliga för ändamålet, omkring 90 000 kronor, sannolikt icke förslå för inköp av en hingst av den beskaffenhet, som här är i fråga. Rörande storleken av det belopp, som bör ställas till förfogande kan givetvis råda en viss tvekan. Med hänsyn till vikten av att den importerade hingsten blir av fullgod beskaffenhet anser jag mig böra biträda lantbruksstyrelsens förslag att ytterligare 35 000 kronor anvisas för ändamålet. Jag förutsätter dock, att om mot förmodan det sålunda tillgängliga beloppet medgiver inköp av tvenne hingstar av tillräckligt god beskaffenhet, detta skall få ske. För täckande av de med inköpet förenade kostnaderna, såsom rese- och dagtraktamenten för förhandlare, torde härjämte böra ställas till förfogande ett belopp av 7 000 kronor. Förutberörda två belopp (35 000 + 7 000 =) tillhopa 42 000 kronor torde lämpligen, såsom statskontoret framhållit, kunna utgå av stuteriväsendets fond. Härtill torde riksdagens medgivande böra inhämtas.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att för inköp m. m. av fullblodshingst må av stuteriväsendets fond användas ett belopp av 42 000 kronor.

G. Lanthushållning i allmänhet.

[3.] **14 a. Utbildningskurs i linberedning.** I skrivelse den 14 april 1945 har *statens arbetsmarknadskommission* hemställt om bemyndigande för överstyrelsen för yrkesutbildning att i samråd med statens linnämnd och på samma villkor, som gälla för omskolning av arbetskraft vid verkstadsindustrien, anordna en fyra månaders utbildningskurs av arbetskraft för linberedningsananstalten i Anundsjö. Kostnaderna härför ha av överstyrelsen beräknats uppgå till sammanlagt 7 900 kronor. Härjämte har arbetsmarknadskommissionen gjort framställning om att Föreningen Norrlandslin u. p. a. såsom ägare av linberedningsverket måtte erhålla ett anslag å 4 320 kronor för bestridande av kursdeltagarnas utgifter under utbildningstiden.

I sin förenämnda skrivelse har arbetsmarknadskommissionen under åberopande av framställning till länsarbetsnämnden i Västernorrlands län från Föreningen Norrlandslin u. p. a. framhållit, att svårigheter yppat sig att uppbringa yrkeskunnig arbetskraft till ifrågavarande linberedningsverk, vilket

beräknades skola igångsätta driften vid nästkommande årsslut samt vidare anfört i huvudsak följande.

Då Anundsjö kommun anslagit 100 000 kronor jämte fri tomt för uppförande av linberedningsverket finner Föreningen Norrlandslin u. p. a. det skäligt, att ifrågavarande yrkesutbildning i första hand kommer personer från orten till godo. Länsarbetsnämnden har tillstyrkt att statsbidrag måtte medgivas för kursens anordnande, vilken avser att omfatta 12 deltagare. Med hänsyn till motiven för linberedningsverkets tillkomst och rådande bostadsförhållanden i orten har nämnden icke funnit skäl förorda, att arbetskraft till väsentlig del rekryteras från andra områden, trots att någon arbetslöshet icke föreligger inom Anundsjö.

Kommissionen hemställer, att kursen i samråd med statens linnämnd måtte få anordnas på samma villkor som beredskapskurserna för omskolning av arbetskraft för verkstadsindustrien. Kostnaderna för kursdeltagarnas inackordering å kursorten och eventuella hemmavarande familjers uppehälle under kurstiden bestridas vid dessa kurser vad det gäller behövande elever av arbetslöshetsnämnderna, som erhålla statsbidrag i vanlig ordning. Då de blivande kursdeltagarna i detta fall emellertid ej äro hjälpsökande arbetslösa, synes det lämpligare att bevilja Föreningen Norrlandslin u. p. a. ett anslag för ändamålet, som motsvarar vad som skulle utgå i statsbidrag, om kostnaderna på vanligt sätt burits av arbetslöshetsnämnderna.

Överstyrelsen för yrkesutbildning, som i avgivet utlåtande tillstyrkt framställningen, har anfört bland annat följande.

Den nu planerade utbildningen har till ändamål att bibringa deltagarna de praktiska och teoretiska kunskaper om linodling och beredning, som erfordras för en yrkeskunnig arbetare eller förman vid ett linberedningsverk. Utbildningstiden beräknas till fyra månader, varav två månader vid linlaboratoriet i Svalöv samt en månad vid vartdera av linberedningsverken i Växjö och Gimo. Kursen beräknas omfatta grundläggande teoretisk och praktisk utbildning i Svalöv samt huvudsakligen praktisk utbildning i Växjö och Gimo. Eleverna uppdelas i fyra grupper, som alternerande undervisas på de olika platserna. För undervisningen i Svalöv ha beräknats två lärare, av vilka den ena därjämte skall vara kursföreståndare, och för undervisningen i Växjö och Gimo vardera en lärare.

Ledningen av kursen bör handhavas av statens linnämnd, som därvid jämväl bör tillse att elevs arbetskraft icke med åsidosättande av utbildningssyftet utnyttjas av företaget.

Beträffande statsbidrag för bestridande av kursdeltagarnas utgifter anser överstyrelsen det av arbetsmarknadskommissionen framlagda förslaget att ett belopp av 4 320 kronor bör utgå till Föreningen Norrlandslin u. p. a. ändamålsenligt. Övriga kostnader beräknas uppgå till omkring 2 200 kronor för lärare och kursföreståndare, omkring 3 800 kronor för timpenning till elever och omkring 1 800 kronor för samtliga resebidrag till elever. Dessutom är ett belopp av omkring 100 kronor erforderligt för täckande av kostnaderna för administration m. m.

Statens linnämnd och *lantbruksstyrelsen* ha under hänvisning till bristen på kvalificerad arbetskraft för linberedningen tillstyrkt förslaget och ha intet att erinra mot kostnadsberäkningarna.

Statskontoret, som ställt sig tveksamt, huruvida kostnaderna i sin helhet böra bestridas av statsmedel, har — under erinran att syftet med utbildningen

ej är att motverka arbetslöshet utan helt avser att säkerställa tillgången på arbetskraft — förklarat, att statskontoret icke ville motsätta sig att ett lämpligt avvägt belopp anvisas från nionde huvudtitelns reservationsanslag till extra utgifter.

Departementschefen.

Av utredningen i ärendet framgår, att yrkeskunnig arbetskraft för närvarande icke torde finnas att tillgå för att kunna driva ifrågavarande linberedningsverk i Anundsjö, då detta vid årsskiftet 1945/46 blir färdigt. För att undanröja detta hinder för verksamhetens påbörjande synes erforderligt, att en kurs i linberedning anordnas för utbildande av yrkesarbetare och förmän. Kostnaderna för en dylik kurs har såsom framgår av vad förut anförts beräknats till omkring 12 200 kronor. Med hänsyn till önskvärdheten av att denna kurs snarast igångsattes beslöt Kungl. Maj:t den 31 augusti 1945 att till överstyrelsen för yrkesutbildning för ändamålet anvisa ett belopp av 12 200 kronor att utgå från nionde huvudtitelns reservationsanslag till extra utgifter. I betraktande av det anförda och då ifrågavarande kostnader icke lämpligen synas böra slutligen belasta förenämnda anslag till extra utgifter, vill jag tillstyrka att å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår under ett obetecknat anslag, benämnt Utbildningskurs i linberedning, måtte anvisas särskilda medel, vilka sedermera må tillgodoföras nionde huvudtitelns reservationsanslag till extra utgifter. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utbildningskurs i linberedning* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett anslag av ..... kronor 12 200.

[4.] **62. Fortbildningskurser rörande jordbrukets rationalisering m. m.,** *reservationsanslag.* I skrivelse den 20 augusti 1945 har *styrelsen för Sveriges lantmätareförening* hemställt dels att lantmäteristyrelsen i februari eller mars 1946 finge anordna fortbildningskurs i frågor sammanhängande med jordbrukets och skogsbrukets rationalisering, dels ock att erforderliga medel för detta ändamål måtte anvisas. Styrelsen har härvid, med erinran om de betydelsefulla uppgifter, som lantmäteriet kommer att ställas inför i samband med en reglering av fastighetsbeståndet, framhållit, att lantmäterikåren borde beredas tillfälle att taga del av de senaste rönen i fråga om olika tekniska rationaliseringsåtgärder.

Lantmäteristyrelsen har tillstyrkt förenämnda framställning och betonat att den vittgående omgestaltning av landets fastighetsbestånd, vilken syntes ofrånkomlig såsom ett led i rationaliseringsåtgärderna, kunde väntas medföra en intensiv verksamhet inom lantmäteriet och ställa ökade krav på lantmäteripersonalen. Med hänsyn härtill ansåge styrelsen det angeläget, att lantmätarna snarast möjligt sattes i tillfälle att taga del av resultaten av verkställda utredningar och undersökningar, vilka framkommit under de senaste åren, sedan rationaliseringssträvandena trätt i förgrunden.

I anledning av denna framställning har inom jordbruksdepartementet upprättats en *promemoria* i ärendet. Härvid har man utgått ifrån att behovet av en orientering i de spörsmål, som kunna väntas uppkomma i samband med en intensivare rationaliseringsverksamhet, torde föreligga jämväl för andra grupper tekniker och förrättningsmän inom jordbruket och skogsbruket än lantmätare.

Över denna promemoria ha yttranden avgivits av lantmäteristyrelsen, lantbruksstyrelsen, egnahemsstyrelsen, skogsstyrelsen och Sveriges lantbruksförbund.

Lantbruksstyrelsen har i sitt yttrande förklarat sig icke kunna förorda, att här berörda kurser anordnades innan statsmakterna hunnit taga ställning till de förslag i jordbrukets rationaliseringsfrågor, som torde komma att i sinom tid avgivas av 1942 års jordbrukskommitté. Därest dylika kurser likväl komme till stånd ansåge styrelsen, att programmet borde givas en sådan utformning, att kurserna komme att åsyfta mera en diskussion av förevarande spörsmål än meddelande av anvisningar för handhavandet av rationaliseringsverksamheten. Styrelsen anför i övrigt bland annat följande.

I syfte att främja en diskussion, som nyss sagts bör vid antagandet av deltagare till kurserna tillses, att de deltagare, som representera ett och samma verksamhetsområde, fördelas på om möjligt samtliga kurser med helst ungefärligen lika antal på varje kurs. Därest kurser skola komma till stånd, synas böra beräknas kursdeltagare från lantbruksstyrelsens verksamhetsområde till följande antal och av följande kategorier, nämligen samtliga 26 hushållningssällskaps sekreterare, i medeltal 2 jordbrukskonsulenter från varje hushållningssällskap, omkring 120 föreståndare och lärare vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, lantmannaskolorna och lantbruksskolorna — antalet beräknat efter i medeltal 2 befattningshavare från varje lantmanna- och lantbruksskola — samtliga 54 lantbruksingenjörer, extra ordinarie lantbruksingenjörer och förste assistenter vid lantbruksingenjörsorganisationen samt omkring 15 övriga deltagare eller tillhopa (26 + 52 + 120 + 54 + 15 =) i runt tal 270 deltagare.

De med här ifrågasatta kurser förenade kostnaderna böra enligt styrelsens mening i sin helhet gäldas av statsmedel. För reseersättning och traktamente för nyss angivna antal kursdeltagare från lantbruksstyrelsens verksamhetsområde har styrelsen beräknat ett belopp av omkring 60 500 kronor.

Lantmäteristyrelsen har understrukit, att behov förelåge av den ifrågasatta kursverksamheten icke blott för lantmätare utan jämväl för övriga tjänstemän, som kunde tänkas bliva knutna till en framtida rationaliseringsverksamhet. Enligt styrelsens uppfattning syntes kurserna under dessa omständigheter huvudsakligen böra inriktas på de allmänekonomiska och näringspolitiska förutsättningarna för rationaliseringen och på ett studium av de tekniska framsteg inom jordbruk och skogsbruk, vilka vore resultaten av de senaste årens forsknings- och försöksverksamhet. Med påpekande av att skogsbrukets speciella problem i detta sammanhang vore av stort intresse har styrelsen vidare anfört i huvudsak följande.

Såvitt nu kan förutses torde lantmätarna komma att anlitas dels som utredningsmän i samband med den regionala jordbruksplaneringen, dels ock som

planläggande och verkställande organ för sådana åtgärder i den individuella planeringen, som syfta att förbättra fastigheternas arrondering och komplettera desamma med hänsyn till knapphet av visst ägoslag eller ofullständighet beträffande vissa anläggningar. Det vore därför önskvärt att kursprogrammet för lantmätarnas del utbyggdes med en avdelning, som speciellt behandlade dessa problem vid rationaliseringen.

Vad beträffar antalet deltagare i varje kurs håller styrelsen före att detta icke lämpligen bör överstiga 100. Härigenom bibehålles möjligheten till personlig kontakt mellan föreläsare och kursdeltagare samt till diskussioner i anslutning till föreläsningarna.

Styrelsen har vidare föreslagit, att samtliga de 160 lantmätare, som preliminärt anmält sig till den av Sveriges lantmätareförening föreslagna kursen, borde beredas tillfälle att deltaga. Kostnaderna för en 6-dagarskurs ha av styrelsen för 80 deltagare beräknats till 19 000 kronor.

Egnahemsstyrelsen har i avgivet yttrande i huvudsak anfört följande.

Styrelsen vill vitsorda, att den omfattande omdaning, som jordbruket står inför, gör det angeläget, att de personer, som skola syssla med dessa omdaningsproblem, beredas tillfälle att fördjupa sina insikter härutinnan. Styrelsen vill därför för sin del livligt tillstyrka, att även tjänstemän i egnahemsnämnderna böra beredas tillfälle att deltaga i de kurser, varom förslag väckts. Lämpligt synes vara att kurserna anordnas så, att tjänstemän från olika organ sammanföras till samma kurs, varigenom diskussionen kan väntas bliva mera fruktbärande.

Styrelsen räknar med att från egnahemsorganisationen egnahemsdirektörer, konsulenter och assistenter, tillsammans omkring 40, böra beredas tillfälle deltaga i ifrågasatta kurser. Kostnaderna för dessas resor och traktamenten kunna beräknas vid 6 dagars kurs till omkring 9 000 kronor och vid 11 dagars kurs till omkring 13 000 kronor. Särskilda kursavgifter torde icke böra uttagas av deltagarna, varför utöver dessa rese- och traktamentskostnader kostnader böra beräknas även för lokaler, föreläsarearvoden m. m.

Skogsstyrelsen, som tillstyrkt bifall till en kursverksamhet av förevarande slag, yttrar bland annat följande.

Styrelsen vill framhålla, att nyttan av och intresset för här berörda kurser bland skogsbrukets män torde väsentligt öka, därest skogliga ämnen i icke alltför ringa utsträckning ingå i schemat. Många av de för skogsbruket väsentliga rationaliseringsfrågorna äro också av betydelse för de inom hushållningssällskapen, egnahemsnämnderna, jordbrukets ekonomiska organisationer, den lägre lantbruksundervisningen och lantmäteriet verksamma liksom även för lantbruksingenjörerna. Skogsstyrelsen vill därför uttala förhoppningen, att här ifrågavarande önskemål beaktas vid en närmare planläggning och detaljutformning av kursprogrammet.

Vidkommande deltagandet i kursen utgår skogsstyrelsen från att skogsvårdsstyrelserna skola vara intresserade av att utnyttja dessa fortbildningsmöjligheter och sända representanter. Tillika anser sig styrelsen böra framhålla önskvärdheten av att bereda utrymme för deltagare, som direkt företräda enskilt skogsbruk, det större såväl som det mindre, såsom skogschefer, skogsförvaltare och representanter för skogsägareföreningar. Preliminärt räknar styrelsen med att deltagarantalet från nu berörda grupper kommer att uppgå till minst 50. Då man torde kunna hävda, att ett viktigt allmänt intresse är förknippat med denna kursverksamhet, synes någon avgift icke

böra uttagas av deltagarna. Enligt styrelsens förmenande bestridas lämpligen kostnaderna för föredragshållare, lokaler och dylikt av statsmedel. Vad angår deltagarnas egna rese- och traktamentskostnader lärer man kunna utgå från att kursen bör vara så värdefull med hänsyn till vederbörandes ordinarie arbetsuppgifter, att bevistande av densamma må betraktas som en tjänsteangelägenhet. Deltagare bör alltså bibehållas vid sina löneförmåner och äga åtnjuta rese- och traktamentsersättning efter de gängse grunder, arbetsgivaren tillämpar för honom. Någon speciell medelsanvisning för ändamålet synes knappast erforderlig.

Sveriges lantbruksförbund har ansett det önskvärt, att 1942 års jordbrukskommittés förslag rörande jordbrukets rationaliseringsproblem förelegat, innan här avsedda kurser anordnades. Därest kurser likväl komme till stånd, uttalar förbundet, att sådan förbundet underställd personal, som kunde behöva deltaga, även borde få närvara utan avgift.

Departementschefen.

Frågan om jordbrukets rationalisering har under senare år mer och mer aktualiserats. 1942 års jordbrukskommitté håller på att sammanställa sina omfattande utredningar kring detta spörsmål och det är att förvänta, att detsamma inom en snar framtid — sannolikt vid 1947 års riksdag — kommer att underställas statsmakternas principiella avgörande. Med ett dylikt beslut är det likväl icke möjligt att direkt igångsätta de praktiska åtgärderna inom hela det berörda området. Åtskilliga utredningsarbeten kring detaljfrågor komma att påkalla intresse och dylika arbeten torde i betydande omfattning få anförtros åt centrala och lokala myndigheter och institutioner. För att dessa fortsatta förberedelser skola kunna effektivt och snabbt leda till resultat, erfordras att berörda tjänstemän och befattningshavare i god tid äro insatta i och väl förtrogna med ifrågakommande problem. Samtidigt framstår också som ett angeläget önskemål, att olika redan nu förekommande stats- eller statsunderstödda åtgärder till förstärkning av jordbrukets produktionsresurser under tiden intill förut antydda beslut om nya riktlinjer tillämpas på ett sådant sätt, att den fortsatta utvecklingen befrämjas och icke motarbetas. Även ur denna synpunkt framstår det som betydelsefullt, att de personer, som företräda det allmänna i hithörande frågor, äro så långt möjligt informerade om rationaliseringsproblemen.

Med hänsyn till vad jag här anfört anser jag, att de föreslagna fortbildningskurserna snarast böra komma till stånd. Visserligen kan sägas, att det icke ännu kan bedömas, vilka lösningar statsmakterna komma att välja för problemen. Det är givetvis också en nackdel, att de kurser, som anordnas i början av nästa år, icke kunna draga fördel av jordbrukskommitténs sammanfattning av de utförda utredningarna. Men redan nu föreligger ett för kurserna användbart utredningsmaterial av en sådan omfattning, att det väl låter sig göra att giva en ingående bild av de avgörande bristerna i jordbrukets och skogsbrukets produktionsbetingelser. Av materialet torde också med tillräcklig tydlighet framgå enligt vilka huvudlinjer problemens lösning torde vara att finna. Om man härtill lägger angelägenheten av att vederbörande snarast bliva informerade i rationaliseringsfrågan för att sätta

dem i stånd att redan nu inrikta förbättringsverksamheten på ett ändamålsenligt sätt och få möjligheter att kunna effektivt medverka till den framtida verksamhetens utformning, torde det vara uppenbart, att det är ändamålsenligt att snarast igångsätta här ifrågasatta fortbildningskurser.

Deltagarna i fortbildningskurserna böra bestå av befattningshavare i hushållningssällskap, egnahemsorgan, skogsvårdsstyrelser och lantmäteri- och lantbruksingenjörsorganisationerna. Dessutom torde det vara lämpligt att möjlighet beredes andra statsorgan och enskilda organisationer, som kunna tänkas företräda ett intresse på förevarande område, att sända representanter eller anställda till kurserna. Det erforderliga antalet kurser torde kunna anordnas under loppet av år 1946.

Ifrågavarande kurser böra ha till syfte att giva deltagarna en orientering rörande de brister, som vidlåda företag i jordbruket och skogsbruket samt de behov, som förefinnas av förbättringsåtgärder av skilda slag. Härjämte synas de allmänekonomiska förutsättningarna för rationaliseringsfrågornas lösning liksom sambandet mellan jordbrukets utvecklingsmöjligheter och övriga näringsgrenar kunna upptagas till behandling. Utformningen av programmet för dessa fortbildningskurser torde senare få fastställas i samband med bestämmandet av den närmare tidpunkten för kurserna. Anslagsbehovet för kursernas anordnande för innevarande budgetår torde kunna uppskattas till i runt tal 75 000 kronor, vilket belopp under anslagstiteln Fortbildningskurser rörande jordbrukets rationalisering m. m. torde böra anvisas såsom ett reservationsanslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1945/46. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter rörande anslagets disposition.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fortbildningskurser rörande jordbrukets rationalisering m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett *reservationsanslag* av .... kronor 75 000.

N. Diverse.

[5.] **9 a. Planering av allmänna arbeten,** *reservationsanslag.* Till täckning av planeringskostnader ha å tilläggsstat II för budgetåren 1943/44 och 1944/45 under nionde huvudtiteln anvisats sammanlagt 2 675 000 kronor. Av dessa anslagsmedel återstå för närvarande odisponerade i runt tal 300 000 kronor. Så gott som samtliga här förevarande planeringsarbeten falla inom lantbruksstyrelsens, egnahemsstyrelsens och skogsstyrelsens verksamhetsområden. Lantbruksstyrelsen har beräknat, att för dess planeringsverksamhet under innevarande budgetår skulle utöver redan anvisade medel erfordras 790 000 kronor. Egnahemsstyrelsen och skogsstyrelsen ha uppskattat sina

kostnader för planeringsändamål under samma tid till 400 000 kronor respektive 170 000 kronor. Egnahemsstyrelsens beräkning bygger på den förutsättningen, att en viss tillfällig begränsning skulle kunna företagas i dess planläggningsverksamhet. Sammanlagt skulle sålunda kostnaderna för planering av allmänna arbeten inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde under innevarande budgetår kunna uppskattas till i runt tal 1 360 000 kronor. Med hänsyn till den disponibla behållningen av tidigare anvisade anslag torde en medelsanvisning å i runt tal 1 100 000 kronor erfordras. Med hänvisning till de principer för finansiering av planeringskostnader, vilka angivits av chefen för finansdepartementet i annat sammanhang, bör för dessa utgifter upptagas ett särskilt anslag under nionde huvudtiteln på tilläggsstat till löpande riksstat.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Planering av allmänna arbeten* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 1 100 000.

[6.] **17. Bidrag till täckande av viss kursförlust.** I skrivelse den 18 september 1945 har *domänstyrelsen* — under framhållande av att styrelsen efter överläggningar med vissa av statsrådets ledamöter ansett sig böra förskottera Torne—Muonio gränsälvars flottningsförening ett belopp av 111 500 kronor för täckande av vissa kursförluster på grund av finska valutans depreciering — hemställt om anvisande av ett anslag å nämnda belopp såsom ersättning för styrelsens ifrågavarande utgift. Styrelsen har i samband härmed överlämnat två i ämnet upprättade promemorior.

Ur dessa må här återgivas följande.

Förhållandena mellan trafikanterna i ifrågavarande älvar regleras genom en deklaration mellan Ryssland och Sverige av den 20 juni/3 juli 1917 jämte ett för flottningsföreningen upprättat reglemente den 10 januari 1939.

Enär det förekommer både finska och svenska intressenter i flottningsföreningen och denna arbetar på båda sidor om gränsen måste föreningen disponera både svensk och finsk valuta. Såsom framgår av flottningsföreningens förvaltningsberättelse år 1945 har på grund av krigsförhållandena i Finland under år 1944 finsk arbetskraft ej kunnat tagas i anspråk i avsedd omfattning, varför flottningsarbetet till stor del måste utföras med svensk arbetskraft. Kostnaderna ha till huvudsaklig del måst bestridas med svensk valuta. Då de av de finska intressenterna inbetalade förlagen verkställts i finsk valuta, som på grund av rådande valutaförhållanden ej kunnat överföras till svenska kronor, har flottningsföreningen under år 1944 erhållit ett betydande överskott av finsk valuta, som vid räkenskapsårets slut den 30 november 1944 utgjorde cirka 6 100 000 finska mark, vilket enligt Sveriges riksbanks avistakurs nämnda dag skulle motsvara cirka 520 000 kronor. För att erhålla tillräcklig mängd svensk valuta för bestridande av flottningskostnaden var föreningen tvungen att utöver de från svenska intressenterna influtna förlagsmedlen upptaga lån i svenska kronor. Med hänsyn till den finska valu-

tans devalvering den 31 maj 1945 från 11,71 till 20,50 finska mark per svensk krona skulle, därest tillgodohavandet i finska mark omräknades till svenska kronor efter nuvarande kurs, föreningen åsamkas en kursförlust av cirka 223 000 kronor. Den anmälda flottningsmängden för år 1945 utgör 6 000 000 kubikfot och kursförlusten skulle sålunda utgöra cirka 3,7 öre per flottningskubikfot.

En sådan kostnadsökning skulle säkerligen få ödesdigra konsekvenser för sysselsättningsmöjligheterna i Torneälven. Det omedelbara resultatet skulle bliva att avverkningarna för lång tid framåt såväl å finsk som svensk sida skulle inställas. Detta måste medföra för Tornedalens redan tidigare hårt drabbade befolkning mycket svåra följder, såsom arbetslöshet och minskade inkomster från försäljning av skogsprodukter. Därjämte skulle de industrier som äro beroende av råvara från distriktet nödgas inskränka driften, vilket skulle leda till arbetslöshet även inom träförädlingsindustrien. Även bränsleförsörjningen skulle äventyras. En ytterligare följdverkning skulle dessutom bliva minskade skatteinkomster för de berörda kommunerna.

I detta sammanhang må beträffande den arbetskvantitet det flottade virket i Torneälven representerar här anföras, att nämnda kvantitet de sista fem åren, som dock i mycket hög grad influerats av krigstillståndet i Finland, i medeltal uppgått till på svenska sidan 5 203 000 kubikfot och på finska sidan 5 915 000 kubikfot med variationer på svenska sidan mellan lägst 4 197 000 och högst 6 249 000 kubikfot och på finska sidan mellan 3 525 000 kubikfot till 9 143 000 kubikfot. Detta representerar i flottningskostnader, d. v. s. rena arbetskostnader, totalt cirka 800 000 kronor per år, balanserande mellan lägst 335 000 och högst 1 064 000 kronor. Avverknings-, tumnings- m. fl. kostnader utgöra enbart för det svenska virket cirka 1 250 000 kronor per år. Det må vidare framhållas att det utsorterade svenska virkets värde representerar i runt tal fritt utsorterat cirka 3 000 000 kronor per år.

Med hänsyn till den betydelse för det allmänna, som flottningen i Torneälven sålunda har, och till den situation som flottningsföreningen genom ovan berörda förhållanden iråkat, synes det nu nödvändigt att statsmakterna i Finland och Sverige vidtaga snabba åtgärder. Efter prövning av olika alternativ framstår såsom den enda möjliga lösningen av problemet att statsmakterna i Finland och Sverige lämna bidrag till flottningsföreningen för täckande av den kursförlust som föreningen lidit på så sätt, att de svenska myndigheterna bidraga med 111 500 kronor och de finska myndigheterna med en virkesmängd som efter försäljning i Sverige inbringar ett lika stort belopp. Den vid försäljningen erhållna svenska valutan skulle därefter överlämnas som bidrag till flottningsföreningen. Till grund för beräkningen av respektive länders andelar har lagts den normala tillsläppningen, som utgör cirka 50 procent från vardera landet.

I sin skrivelse har domänstyrelsen uppgivit, att av ifrågavarande kursförlust å 223 000 kronor hälften numera täckts genom bidrag från Finlands folkförsörjningsministerium.

Departementschefen.

Såsom av det ovan anförda framgår har flottningsföreningen genom den finska valutans devalvering den 31 maj 1945 åsamkats en kursförlust å sina finska tillgodohavanden, vilken förlust uppskattats till cirka 223 000 kronor. Enligt vad utredningen i ärendet giver vid handen skulle, därest föreningen icke erhölle bistånd med täckandet av nämnda förlust, allvarliga svårigheter uppstå för föreningen att fortsätta sin verksamhet. Med hänsyn till de följ-

der en inskränkning i denna verksamhet skulle få bland annat för arbetsförhållandena i Tornedalen samt i betraktande av vad i övrigt i ärendet upplysts anser jag mig böra förorda, att ett belopp av 111 500 kronor må av statsmedel ställas till förfogande för täckande av ifrågavarande förlust. Då det synes angeläget att förlusten regleras snarast möjligt, torde ett obetecknat anslag av nämnda storlek böra äskas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Anslaget synes böra benämnas Bidrag till täckande av viss kursförlust. Det torde få ankomma å Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter för anslagets disposition.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till täckande av viss kursförlust* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett anslag av ..... kronor 111 500.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Benno Gårdsten.

Bilaga 9.

Egentliga statsutgifter.

Tionde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Myrdal, anmäler under handelsdepartementets handläggning hörande ärende angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 samt anför därvid följande.

F. Diverse.

[1.] **8. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga,** *reservationsanslag.* Anslaget är i riksstaten för innevarande budgetår upptaget med 125 000 kronor. Vid ingången av budgetåret förefanns å anslaget endast en mindre reservation av i runt tal 5 900 kronor. Sammanlagt stå alltså omkring 131 000 kronor till förfogande för ändamålet under löpande budgetår. Belastningen å anslaget under budgetåret 1944/45 utgjorde i runt tal 141 600 kronor.

Bland de större utredningar, som voro i verksamhet under föregående budgetår, må nämnas försäkringsutredningen, elkraftutredningen, 1943 års sjöbefälssakkunniga och tjänstepensionsutredningen. Samtliga dessa utredningar torde komma att fortsätta sitt arbete under större delen av innevarande budgetår. Därjämte ha nya utredningar börjat sin verksamhet under löpande budgetår, däribland utredningen rörande möjligheterna att främja hantverkets och småindustriens utveckling. De sålunda nämnda utredningarna ha under det nu löpande budgetårets första kvartal dragit en kostnad av i runt tal 62 000 kronor, alltså i det närmaste hälften av det för budgetåret disponibla beloppet. Emellertid har riksdagen under vårsessionen hemställt om åtskilliga omfattande utredningar, vilka falla inom handelsdepartementets verksamhetsområde. Bland dessa märkas utredningar rörande möjligheterna för

en metallurgisk storindustri i Norrbotten, rörande de svenska gat- och kantstensindustrierna, rörande skoindustriens organisation m. m. samt rörande centralisering och rationalisering av försäkringsväsendet m. m. Jag har för avsikt att inom kort hemställa om bemyndigande att tillkalla sakkunniga för dessa utredningsuppgifter.

Det sålunda angivna utredningsprogrammet kan icke fullföljas utan att kommittéanslaget förstärkes. En överslagsberäkning angående medelsbehovet har givit vid handen, att utgifterna för budgetåret kunna uppskattas till omkring 250 000 kronor. På grund härav torde det nuvarande anslaget böra förstärkas med 125 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kommittéer och utredningar genom sakkunniga* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 125 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

B. G. Gilmark.

Bilaga 10.

Egentliga statsutgifter.

Elfte huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Gjöres, anmäler härefter under elfte huvudtiteln hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 samt anför därvid följande.

D. Diverse.

[1.] **3 a. Ersättning för förfogande över vissa fartyg.** Genom beslut den 18 oktober 1940 förordnade Kungl. Maj:t med stöd av 4 § allmänna förfogandelagen, att nio närmare angivna norska ångfartyg, liggande i Göteborgs och Malmö hamnar, skulle tills vidare, intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnade, upplåtas till kronan. Tillika föreskrev Kungl. Maj:t, att fartygen under tiden för förfogandet skulle behandlas såsom svenska fartyg, varjämte Kungl. Maj:t uppdrog åt statens trafikkommission att under samma tid omhänderhava fartygen samt meddela närmare föreskrifter angående användningen av desamma. Slutligen förklarade Kungl. Maj:t sig vilja framdeles på framställning av trafikkommissionen meddela beslut angående bestridandet av kostnaderna i anledning av förfogandet.

Kungl. Maj:t ställde sedermera enligt särskilda beslut sammanlagt 1 050 000 kronor till trafikkommissionens förfogande såsom driftkapital för ifrågavarande fartyg. Medel till detta ändamål anvisades av riksdagen under fonden för förlag till statsverket.

Sedan det därjämte visat sig, att medel erfordrades för att bestrida engångskostnader för iståndsättande och utrustning av vissa av fartygen samt för löpande kostnader för underhåll av fartygens förutvarande besättningar, an-

visade 1941 och 1943 års riksdagar, efter förslag av Kungl. Maj:t, under elfte huvudtiteln till Särskilda omkostnader för vissa fartyg förslagsanslag å tillhopa 1 071 000 kronor. Det av 1943 års riksdag beviljade anslaget, som anvisades å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, uppgick till 150 000 kronor och avsåg att täcka kostnaderna för de norska besättningarna under budgetåret 1942/43. Sedermera anvisade 1944 års riksdag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 till Särskilda omkostnader för vissa fartyg ett reservationsanslag med ett formellt belopp av 100 kronor. Genom beslut den 25 februari 1944 anbefallde Kungl. Maj:t trafikkommissionen att tillgodoföra detta anslag de medel, som norska staten inbetalat eller kunde komma att inbetala i anledning av utgifter, som bestritts av kommissionen för reparation och iståndsättande av de till kronan upplåtna norska fartygen. Kungl. Maj:t föreskrev tillika, att kostnaderna för de norska besättningarna skulle tills vidare, räknat från och med den 1 juli 1943, bestridas från ifrågavarande anslag.

Sedan överenskommelser träffats med norska vederbörande angående ersättning i anledning av förfogandet i vad avsåg åtta av de nio rekvirerade fartygen har riksdagen till bestridande av de å tiden intill den 31 december 1944 belöpande ersättningarna anvisat tillhopa 14 565 000 kronor, därav å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 ett förslagsanslag av 1 655 000 kronor. Av de åtta fartygen har sedermera ett förlist.

Genom beslut den 14 september 1944 förklarade Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:ts genom beslutet den 18 oktober 1940 meddelade förordnande om upplåtelse till kronan av däri angivna norska fartyg skulle upphöra att gälla den 15 oktober 1944, varjämte Kungl. Maj:t uppdrog åt trafikkommissionen att å kronans vägnar till sistnämnda dag uppsäga överenskommelserna om ersättning för förfogandet över de sju fartyg, i fråga om vilka överenskommelser då förelågo.

Sedermera har Kungl. Maj:t den 6 oktober 1944 bemyndigat trafikkommissionen att dels beträffande det fartyg, varom överenskommelse om ersättning tidigare icke träffats, underteckna sådan överenskommelse, dels i anslutning därtill till den 21 oktober 1944 eller så snart därefter som förhållandena det medgåve, uppsäga överenskommelsen, dels ock av medel, som tidigare ställts till förfogande för bestridande av kostnaderna för de övriga norska fartygen i anledning av förfogandet, utbetala ersättning enligt överenskommelsen för tiden intill dess fartyget återlämnades.

Kungl. Maj:t har därefter — sedan trafikkommissionen anmält, att ifrågavarande fartyg måst undergå vissa reparationer och besiktningar innan desamma kunnat återlämnas i det skick, som angivits i de rörande fartygen träffade överenskommelserna om ersättning för förfogandet, samt att kostnaderna härför beräknades uppgå till omkring 615 000 kronor — genom beslut den 1 juni 1945 bemyndigat kommissionen att för bestridande av dessa kostnader få disponera förefintliga behållningar å förenämnda å tilläggsstat för budgetåret 1943/44, respektive 1944/45 anvisade anslag till Särskilda omkostnader för vissa fartyg och till Ersättning för förfogande över vissa fartyg.

I skrivelse den 27 september 1945 har *trafikkommissionen* anfört, att det numera visat sig, att kostnaderna i samband med återställandet av fartygen uppginge till större belopp än vad kommissionen tidigare haft anledning att räkna med samt att de å anslagen kvarstående medlen icke helt täckte kostnaderna i fråga. Sålunda funnos å anslagen den 1 juli 1945 disponibla 188 355 kronor 28 öre. Under innevarande budgetår hade anslagen genom verkställda inbetalningar ökat till 246 245 kronor 7 öre. Härav hade emellertid under budgetåret utbetalats sammanlagt 221 045 kronor 73 öre, varför behållningen uppginge till 25 199 kronor 34 öre. För likvidering av ytterligare kostnader beräknades åtgå i runt tal 275 000 kronor. På grund härav har kommissionen hemställt, att ytterligare 250 000 kronor måtte anvisas för bestridande av kommissionens utgifter för ifrågavarande ändamål.

Av en av trafikkommissionen därefter ingiven promemoria framgår, att de ytterligare kostnader, varmed kommissionen räknat, avse vissa utgifter för fartygens drift och reparationer om i runt tal 114 000 kronor samt i övrigt en ej reglerad ersättning till norska legationen på grund av sämre positioner för vissa fartyg, vilket medfört ökade kostnader för återställandet, ävensom ytterligare kostnader för felande inventarier och förnödenheter vid fartygens återlämnande.

Departementschefen.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att de medel som hittills anvisats för att bestrida kostnaderna för förfogandet över ifrågavarande fartyg visat sig icke förslå för ändamålet. På sätt trafikkommissionen hemställt synes ytterligare medel därför böra anvisas. Enligt vad jag inhämtat komma några utgifter i anledning av förfogandet utöver dem, för vilkas täckande medel nu begärts, icke att uppstå. Då det sålunda nu gäller att slutligen reglera statens utgifter i anledning av förfogandet, synes det lämpligt att medel anvisas under endast ett anslag, oaktat kostnaderna enligt tidigare gjord uppdelning bort med hänsyn till sin natur bestridas från skilda anslag. Jag förordar alltså anvisande av endast ett anslag, vilket lämpligen bör benämnas Ersättning för förfogande över vissa fartyg. Storleken av anslaget torde i enlighet med trafikkomissionens hemställan bestämmas till 250 000 kronor.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning för förfogande över vissa fartyg* å tilltilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett anslag av ..... kronor 250 000.

[2.] **3 b. Åtgärder för utökning av vinterproduktionen av tegel,** *reservationsanslag.* I syfte att under vintern 1942/43 åstadkomma en för den avsedda bostadsbyggnadsverksamheten under angivna tid erforderlig ökning av tegelproduktionen i landet ställde Kungl. Maj:t genom beslut den 13 november 1942 ett belopp av 125 000 kronor till förfogande för statens byggnadslånebyrå att av byrån användas till ersättningar åt sådana tegelbruk, som

i normala fall bedreve tillverkning endast under den varmare årstiden men som förklarade sig villiga bedriva produktion även under vintern. Ersättningen avsågs skola utgå för ökade bränslekostnader, förluster på sönderfruset tegel m. m. med sammanlagt 10 kronor för 1 000 tegel. Angivna belopp å 125 000 kronor anvisades från det å förskottsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1942/43 under elfte huvudtiteln uppförda anslaget till Allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder. Beloppet har sedermera täckts genom ett av riksdagen beviljat anslag å motsvarande belopp.

I skrivelse den 4 oktober 1944 anmälde statens industrikommission, att en ökning av den beräknade produktionen av tegel under vintern 1944/45 vore erforderlig för att tillgodose behovet av tegel för byggnadsarbeten under angivna tid men att en ökad produktion under vintern vore förenad med vissa merkostnader. Kommissionen hemställde i anledning härav, att ett belopp av 400 000 kronor måtte ställas till kommissionens förfogande för att enligt grunder, som tillämpades för stödet åt tegeltillverkningen under vintern 1942/43, användas för en utökning av tegelproduktionen under vintern 1944/45. Genom beslut den 13 oktober 1944 ställde Kungl. Maj:t det av industrikommissionen begärda beloppet till kommissionens förfogande att användas för ifrågavarande ändamål. Beloppet anvisades från det för budgetåret 1944/45 uppförda förskottsanslaget till Allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder och har sedermera täckts genom ett av riksdagen beviljat anslag.

I skrivelse den 26 september 1945 har *industrikommissionen* anfört, att stödet åt tegeltillverkningen under vintern 1944/45 medfört, att omkring 32 miljoner tegel tillverkats utöver den normala produktionen och att därigenom byggnadsverksamheten under samma vinter i stort sett kunnat upprätthållas. Under år 1945 hade till den 1 september levererats över 260 miljoner murtegel och det kunde förväntas att tillverkningen, som år 1944 uppgått till omkring 400 miljoner sten, komme att öka under 1945. Trots detta kunde man dock befara betydande svårigheter i början av 1946, enär tegelbruken icke beräknades ha några större kvantiteter i lager vid 1945 års slut och flertalet bruk komme att återupptaga driften först under våren 1946.

För undvikande av ett betydligt försämrat försörjningsläge syntes det därför nödvändigt, har kommissionen vidare framhållit, att söka åstadkomma en ökning i produktionen av tegel ävensom av därmed jämförlig byggnadssten utöver normal tillverkning jämväl under kommande vinter. En undersökning av möjligheterna härutinnan hade givit vid handen, att tegelfabrikanterna vore villiga till en dylik produktionsökning under samma förutsättningar som tidigare gällt, d. v. s. att särskild gottgörelse lämnades enligt tidigare grunder och att erforderligt bränsle ställdes till förfogande. En dylik merproduktion kunde beräknas komma att uppgå till omkring 30 miljoner tegel. Bränslekommissionen hade efter samråd medgivit, att det bränsle som ansetts erforderligt för merproduktionen skulle kunna tillhandahållas.

På grund av vad sålunda anförts har industrikommissionen hemställt, att ett belopp av 400 000 kronor måtte ställas till kommissionens förfogande för

att enligt i huvudsak samma grunder som tillämpats för stödet åt tegeltillverkningen under vintern 1944/45 användas för en ökning av produktionen av tegel och därmed jämförlig byggnadssten under vintern 1945/46.

Departementschefen.

Av den av industrikommissionen lämnade redogörelsen för försörjningsläget i fråga om murtegel framgår, att en brist på sådant tegel kan befaras uppstå under den stundande vintern om ej särskilda åtgärder vidtagas för en ökning av produktionen. Med hänsyn till vikten av att byggnadsproduktionen icke på grund av brist på tegel minskas, synes det nödvändigt att söka befrämja en ökad produktion av murtegel. Jag är därför beredd att biträda kommissionens förslag, att viss ersättning för ökade bränslekostnader och för förluster på sönderfruset tegel m. m. lämnas sådana tegelbruk, som i normala fall bedriva tillverkning endast under sommaren men som förklara sig villiga att uppehålla produktionen även under vintern. Ersättning synes böra utgå enligt i huvudsak de grunder som tillämpades under vintern 1944/45.

Industrikommissionen har angivit medelsbehovet till samma belopp som anvisades föregående år eller 400 000 kronor. Då merproduktionen av tegel i vinter beräknas bliva av ungefär samma storlek som under vintern 1944/45 synes anledning icke föreligga att frångå kommissionens kostnadsberäkning.

Jag förordar sålunda, att 400 000 kronor anvisas för ifrågavarande ändamål.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Åtgärder för utökning av vinterproduktionen av tegel* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 400 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Majestät Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Curt Nordwall.

Bilaga 11.

Kapitalinvesteringar.

Justitiedepartementet.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler härefter under justitiedepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvestering å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 samt anför därvid följande.

Statens affärsverksfonder.

E. Domänverket.

[1.] **a. Förvärv av fångkolonier.** I särskild proposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om verkställighet av frihetsstraff m. m. som avses skola träda i kraft den 1 juli 1946. Förslaget grundar sig i allt väsentligt på ett av strafflagberedningen den 14 november 1944 avgivet betänkande i ämnet (SOU 1944: 50). Ett särskilt avsnitt av detta betänkande har ägnats åt en redogörelse för beredningens förslag till den framtida organisationen av fångvårdens anstaltsväsende. Enligt detta förslag skola nio av de nuvarande fångvårdsanstalterna nedläggas, nämligen straffängelset i Gävle samt kronohäktena i Linköping, Jönköping, Västervik, Karlskrona, Örebro, Falun, Sundsvall och Luleå. Beredningen har därjämte ansett, att rannsakningshäktet i Hudiksvall bör nedläggas, men funnit denna byggnad böra tillsvidare användas, då densamma nyligen renoverats. Vidare har beredningen uttalat sig för att centralfängelset å Långholmen nedlägges vid en tidpunkt då det kan befinnas ekonomiskt fördelaktigt att avyttra tomtområdet. I dess ställe borde i Stockholm eller Stockholmstrakten uppföras en ny fångvårdsanstalt.

Anstalterna i Linköping, Västervik, Hudiksvall och Sundsvall skola enligt förslaget icke ersättas med nya anstalter. I stället för de nedlagda anstalterna i Jönköping, Karlskrona, Örebro, Falun, Gävle och Luleå föreslår beredningen uppförande i eller i närheten av nämnda städer av nya anstalter av en typ, som väsentligt skiljer sig från den nuvarande fängelsetypen. Preliminära ritningar till den nya anstaltstypen ha vidfogats betänkandet. Fångvårdsstyrelsens biträde i byggnadsärenden, arkitekten Gustaf Birch-Lindgren, som uppgjort ritningarna, har approximativt uppskattat kostnaden för varje sådan nybyggd anstalt till 900 000 à 1 000 000 kronor. Häri ingår kostnaden för uppförande av erforderliga tjänstebostäder, men däremot icke kostnaden för markförvärv eller för uppförande av eventuella jordbruksbyggnader, växthus o. dyl.

Beträffande anstalter för kvinnliga fångar har beredningen föreslagit, att det nuvarande kvinnofängelset i Växjö skall tagas i anspråk för manliga fångar samt att i stället skall uppföras ett nytt kvinnofängelse i Växjötrakten. Kostnaden för denna nya anstalt har av arkitekten Birch-Lindgren uppskattats till 600 000 kronor.

Kostnaden för uppförande av en ny anstalt i Stockholmstrakten, avsedd att ersätta centralfängelset å Långholmen, har beredningen, med ledning av de kostnadsberäkningar, som på sin tid gjordes före uppförandet av vårdanstalten å Hall, uppskattat till 3 330 000 kronor. Häri ingår kostnaden för erforderliga tjänstebostäder.

Totalkostnaderna för uppförandet av nya anstalter efter en reform av straffverkställigheten i enlighet med beredningens förslag skulle alltså utgöra (6 000 000 + 600 000 + 3 330 000) 9 930 000 kronor. Detta belopp motsvaras enligt betänkandet av vissa kreditposter, nämligen de belopp, som kunna beräknas inflyta vid försäljning av tomterna till de fängelser, som enligt förslaget skola nedläggas. Den sammanlagda försäljningssumman för ifrågavarande tomtområden har beredningen uppskattat till 6 000 000 kronor, därvid tomtvärdena beräknats med ledning av uppgifter som under hand erhållits från statens byggnadslånebyrå. Beredningen har uttalat den förmodan, att de angivna försäljningsvärdena vore lägre, i vissa fall avsevärt lägre än vad som i verkligheten kunde utvinnas genom en försäljning av tomterna vid lämplig tidpunkt.

Fångvårdens platsbehov efter genomförandet av en straffverkställighetsreform i enlighet med vad beredningen föreslagit har beredningen i övrigt ansett böra fyllas genom en utbyggnad av det kolonisystem som för närvarande finnes. Enligt förslaget skall antalet fångkolonier, som för närvarande utgör nio, ökas till 22, företrädesvis därigenom att fångvården förvärvar eller arrenderar lämpliga lantgårdar. Kolonierna skulle, enligt vad beredningen anfört, vara avsedda för 20—30 intagna, som företrädesvis skulle sysselsättas med jordbruk, trädgårdsskötsel, skogshuggning, torvupptagning, torrläggningsföretag, nyodling, markröjning, dikesgrävning, vägarbete, skogsplantering, enklare hantverk samt grov- och gårdssnickeri. Vissa kolonier kunde inrättas huvudsakligen för hantverksdrift. Beredningen har vidare ansett,

att — särskilt vid krisartade stegringar i fångantalet — en del av fångvårdsklientelet skulle kunna omhändertagas i provisoriska förläggningar, liknande dem som arbetsmarknadskommissionen de sista åren anordnat för tjänstepliktiga skogsarbetare. Det må anmärkas, att sedan någon tid tillbaka en till straffängelset i Karlstad ansluten koloni, anordnad såsom en dylik förläggning, varit i bruk i Stöpsjön i Värmland.

Några kostnadsberäkningar i fråga om anskaffande av de nya kolonierna har beredningen icke framlagt. Beredningen har härutinnan anfört, att bebyggelsen på tomten och tomtens storlek komme att variera från fall till fall samt att det vidare stundom kunde vara förmånligare att arrendera en egendom än att inköpa densamma. Såsom exempel har beredningen nämnt, att den av fångvården nyligen förvärvade kolonien Lockerud i Skaraborgs län med plats för 20 intagna inköpts för 75 500 kronor samt att arrendeavgifterna för de nuvarande kolonierna Ödevata (25 platser), Mäshult (25 platser) och Åby i Sorunda socken (18 platser) utginge med resp. 8 000, 4 500 och 2 750 kronor, därvid i förstnämnda båda belopp inginge ersättning för nyttjande av anstalts- och jordbruksinventarier.

För att de äldre fångvårdsanstalter, som enligt beredningens förslag skola bibehållas, skola fylla de krav, som de föreslagna nya verkställighetsformerna ställa, har beredningen föreslagit åtskilliga moderniseringsarbeten, såsom upphuggning av cellfönstren till normal storlek, anskaffande av arbetslokaler genom inredande av verkstadslokaler och särskilda arbetsrum för fångar, som skola arbeta i enrum eller tillsammans med endast en eller två andra fångar m. m. Beredningen har vidare ansett, att gymnastiklokaler och idrottsplaner böra anskaffas till anstalterna i den mån så kan ske.

I betänkandet återfinnes en specificerad uppskattning av kostnaden för de sålunda ifrågasatta omändringsarbetena (s. 326 ff). Uppskattningen har verkställts av arkitekten Birch-Lindgren. Beredningen har betonat, att icke samtliga de redovisade kostnaderna föranledas av den föreslagna verkställighetsreformen, i det att i beräkningen upptagits några betydande utgiftsposter för byggnadsföretag som oberoende av reformen vore ofrånkomliga. Vidare har beredningen förklarat, att i uppskattningen medtagits utgifter för upphuggning av cellfönster och i viss utsträckning andra moderniseringsarbeten, vilka normalt åvilade fångvården såsom ett led i de årliga byggnads- och reparationsarbetena. Rörande grunderna för beräkningarna har beredningen förklarat, att vissa kostnader beräknats med utgångspunkt från att arbetet skulle utföras med fångarbetskraft.

Totalsumman av de enligt beredningen erforderliga arbetena uppgår till 750 000 kronor. Häri ingår icke kostnaden för uppförande av gymnastiklokaler vid vissa anstalter, av beredningen uppskattad till 840 000 kronor, då beredningen ansett dessa gymnastiklokaler böra komma till utförande successivt.

Vad angår kostnaderna i övrigt för genomförande av beredningens förslag till en verkställighetsreform kan anmärkas, att beredningen förutsatt att i

vissa hänseenden ökade anslag skulle ställas till fångvårdsstyrelsens förfogande, bl. a. för utökning av fångvårdsstyrelsen och skyddskonsulentorganisationen samt såsom en följd av vissa förskjutningar i fråga om lönegradsplaceringar inom fångvårdsstaten. Beredningen har vidare ansett, att de intagnas arbetspremier borde höjas, varigenom skulle uppkomma en beräknad årlig merkostnad å 350 000 kronor. Beträffande de närmare detaljerna i dessa hänseenden tillåter jag mig hänvisa till betänkandet.

I anledning av de kostnadsberäkningar för den föreslagna reformens genomförande beredningen sålunda framlagt ha fångvårdsstyrelsen och statskontoret i sina yttranden över beredningens betänkande gjort vissa uttalanden. *Fångvårdsstyrelsen* har anmärkt, att till den nettokostnad för anskaffande av nya anstalter beredningen beräknat måste läggas utgifterna för tomter till de nya anstalterna. Byte av tomtmark kunde eventuellt äga rum, därest myndigheterna i vederbörande stad vore intresserade av att få utnyttja den nuvarande fängelsetomten. Därest annan kronan tillhörig mark icke kunde disponeras, bleve köp nödvändigt. I samtliga alternativ — byte, köp eller utnyttjande av annan kronan tillhörig mark — uppstode kostnader, vilka ökade utgifterna eller minskade de beräknade inkomsterna. Styrelsen har vidare påpekat, att kostnaden för jordbruksbyggnader för de nya öppna anstalterna, till vilka kostnader beredningen ej tagit någon hänsyn, sammanlagt måste komma att uppgå till ett ganska avsevärt belopp. Beträffande beredningens uttalanden angående kostnaderna i övrigt för reformens genomförande har fångvårdsstyrelsen ansett, att kostnaderna komme att bliva högre än beredningen syntes ha förutsatt, bl. a. därför att en personalökning med minst 15 procent syntes ofrånkomlig. Styrelsen ansåge det svårt, för att ej säga omöjligt, att angiva medelsbehovet vid ikraftträdandet av reformen. Enligt styrelsens mening borde man som en konsekvens av reformen räkna med att maximeringen av flera anslagsposter upphävdes.

Statskontoret har erinrat, att enligt beredningens uppgifter den sammanlagda nettokostnaden för moderniseringar och nybyggnader skulle belöpa sig till omkring 5 500 000 kronor jämte kostnader för inrättande av kolonier, anskaffande av tomtmark, uppförande av eventuella jordbruksbyggnader och anordnande av växthus. Enligt av statskontoret gjorda beräkningar skulle de årliga kostnaderna, uppskattade på grundval av beredningens förslag och antaganden, komma att ökas med över 700 000 kronor. I verkligheten torde emellertid enligt statskontorets mening kostnaderna bliva avsevärt högre. Statskontoret hade svårt att föreställa sig att icke de av beredningen föreslagna ändringarna i fråga om fångbehandlingen skulle kräva en betydande ökning av den hittills vid normal beläggning å anstalterna sysselsatta bevaknings- och arbetsledarpersonalen. Sammanfattningsvis har statskontoret — som även från mera principiella utgångspunkter ställt sig avvisande till beredningens förslag — uttalat, att kostnaderna för den föreslagna reformen vore av sådan storleksordning och de i betänkandet angivna fördelarna av så begränsad räckvidd, att det måste möta betänkligheter att i avbidan på resultatet av straffsystemsutredningen genomföra förslaget i dess helhet. En-

ligt ämbetsverkets mening borde man i stället för närvarande stanna vid en partiell reform och därvid lämna den nuvarande anstaltsorganisationen i stort sett orubbad.

Departementschefen.

Det förslag till ändrad lagstiftning i fråga om verkställigheten av frihetsstraff och frihetsberövande straffrättsliga skyddsåtgärder som nu förelagts riksdagen till antagande förutsätter för sitt genomförande en viss omläggning av fångvårdens nuvarande anstaltsväsende. Enligt förslaget skall cellstraffet i princip avskaffas till förmån för en vidgad gemensamhet mellan de intagna under både arbetstid och fritid. I betydande utsträckning skall fångklientelet omhändertagas för vård å öppna anstalter i stället för slutna sådana. Strafflagberedningen, vars betänkande i ämnet i allt väsentligt ligger till grund för förslaget, har i betänkandet utförligt redogjort för den omorganisation av fångvårdens anstaltsväsende, som bleve en följd av den föreslagna reformen. Därutinnan har beredningen förutsatt, att åtskilliga av de nuvarande fångvårdsanstalterna skulle nedläggas samt ersättas av dels nyuppförda anstalter av en typ, som väsentligt skiljer sig från den nu vanliga fängelsetypen, och dels fångkolonier av samma slag, som i viss utsträckning ingår i den nuvarande anstaltsorganisationen, varjämte beredningen ifrågasatt att i mindre omfattning provisoriska förläggningar kunde tagas i anspråk för täckande av fångvårdens utrymmesbehov.

Vid remiss till lagrådet av det inom justitiedepartementet upprättade förslaget till ny verkställighetslagstiftning har jag uttalat min principiella anslutning till den av beredningen föreslagna omorganisationen av fångvårdens anstaltsväsende. Jag har emellertid tillika framhållit, att denna omorganisation givetvis icke kan föreligga färdig till den 1 juli 1946, då den nya lagstiftningen föreslagits skola träda i kraft, utan att under en övergångstid anstalterna finge erhålla en mera provisorisk karaktär för att efter hand förbättras. Frågan om uppförandet av nya anstalter för fångvårdens räkning förutsätter mera ingående överväganden och undersökningar innan förslag härutinnan kunna framläggas. Med hänsyn härtill låter det sig icke heller för närvarande avgöra huru stora belopp som kunna erfordras för dylikt ändamål. Jag vill anmärka, att de erfarenheter som göras under den nya lagstiftningens tillämpning givetvis kunna komma att påverka såväl frågan om behovet av nya anstalter som dessa anstalters närmare utformning. I detta sammanhang vill jag också påpeka, att det vid en blivande straffsystemsreform kan visa sig önskvärt att specialanstalter för särskilda grupper av intagna anskaffas. Med hänsyn till nu angivna förhållanden lärer en viss försiktighet vara påkallad i fråga om nybyggnadsverksamheten på förevarande område.

För den föreslagna verkställighetsreformens genomförande är det emellertid nödvändigt att fångvårdens behov av öppet anstaltsutrymme tillgodoses före den nya lagstiftningens ikraftträdande. Såsom jag anfört vid lagrådsremissen av förslaget till ny verkställighetslag synes detta böra ske genom anskaffande av ett antal kolonier utöver de redan befintliga fångkolonierna. Dessa senare äro — om man bortser från den provisoriska förläggningen i

Stöpsjön, där fångarna sysselsättas med vägarbete — samtliga lantgårdar som förvärvats eller arrenderats för fångvårdens räkning. De å kolonierna intagna sysselsättas med jordbruks- och skogsarbete, nyodlingsföretag och enklare grov- och gårdssnickeri. I viss omfattning har de intagnas arbetskraft utnyttjats vid reparations- och ombyggnadsarbeten som ansetts nödiga för respektive egendomars användande såsom fångkolonier.

De ytterligare kolonier som nu erfordras synas böra anskaffas på liknande sätt. Det torde kunna anförtros fångvårdsstyrelsen att göra de förberedande undersökningar och föra de förhandlingar som erfordras för fångvårdens övertagande av de egendomar som komma i fråga. Styrelsen synes därvid böra beakta att, på sätt jag anfört vid framläggande av förslaget till verkställighetslag, de nya kolonierna böra i större utsträckning än strafflagberedningen tänkt sig förses med verkstäder. Det kan sålunda befinnas ändamålsenligt att förvärva en mindre egendom, som lämpar sig för sådant ändamål, hellre än en större jordbruksegendom. En ägovidd som är tillräcklig och lämpad såsom fritidsområde för de intagna, bör emellertid städse tillhöra egendomen. Särskild vikt bör fästas vid att å egendomen befintliga åbyggnader äro av tillräcklig storlek för att utan betydande nybyggnadsarbeten medgiva omhändertagande av ett tillräckligt antal fångar. Möjligheterna att bereda tjänstebostäder åt personalen vid de nya anstalterna utan att nybyggnad för sådant ändamål behöver tillgripas bör jämväl beaktas. Rörande belägenheten av de nya anstalterna har jag tidigare anfört, att de böra vara belägna ej alltför avlägset från Stockholm, Malmö, Göteborg och Härnösand för att i administrativt hänseende kunna knytas till därvarande centralfängelser.

Under förutsättning att det genomsnittliga platsantalet å kolonierna kommer att uppgå till 30, torde sju nya kolonier böra finnas tillgängliga den 1 juli 1946. Det torde bliva nödvändigt att förvärva en del av dessa genom köp av lämpliga egendomar. För ändamålet torde ett särskilt anslag böra anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Med hänsyn till frågans läge synes önskvärt, att köpen skola kunna avslutas utan riksdagens prövning i varje särskilt fall. För inköp bör emellertid fordras särskilt beslut av Kungl. Maj:t.

I fråga om det erforderliga anslagets storlek må erinras, att fångvårdsstyrelsen, såsom framgår av det följande, i samband med framställning om förvärv av koloniegendomar, närmast avsedda för förvarade och internerade, räknat med en genomsnittlig köpeskilling av 75 000 kronor. Enahanda genomsnittliga köpeskilling synes mig böra beräknas för de här ifrågasatta koloniegendomarna. Om förslagsvis fyra kolonier behöva inköpas, skulle den sammanlagda inköpssumman alltså belöpa sig till 300 000 kronor. Övriga kolonier torde kunna anskaffas genom arrendering.

Å de kolonier, som i enlighet med det anförda anskaffas för genomförande av straffverkställighetsreformen, torde vissa byggnadsarbeten bliva ofrånkomliga. Erforderliga reparations- och ombyggnadsarbeten torde emellertid i regel icke vara av den trängande beskaffenhet, att de behöva vara färdigställda till den 1 juli 1946. Det kan anmärkas, att i den mån dylika arbeten

krävas, det synes lämpligt att i görlig mån anlita fångarbetskraft vid deras utförande på samma sätt som tidigare skett. De goda arbetstillfällen som därigenom yppas böra tillvaratagas. På samma sätt kan det befinnas ändamålsenligt att i viss omfattning anlita fångarbetskraft för eventuellt nyuppförande av ekonomibyggnader, personalbostäder m. m. Frågan i vad mån det är oundgängligen nödvändigt att redan vid reformens ikraftträdande ha färdigställt dylika nybyggnader kan icke avgöras förrän det visat sig i vad mån behov därav föreligger å de för koloniändamål inköpta egendomarna. Detsamma torde gälla beträffande uppförande av verkstadslokaler eller dylikt å kolonier, som avses skola inrättas, helt eller delvis, för hantverks- eller verkstadsdrift. Anslag för sådana byggnadsändamål som nu nämnts torde fördenskull få äskas i senare sammanhang.

Under åberopande av det anförda får jag under förevarande punkt hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förvärv av fångkolonier* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 300 000.

[2.] **b. Förvärv av kolonier till säkerhetsanstalter.** Vid behandlingen i årets statsverksproposition av frågan om fångvårdens anslagsbehov för budgetåret 1945/46 framhöll föredragande departementschefen (II ht s. 99), att 1937 års lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt torde kunna sättas i kraft den 1 januari 1946. Frågan i vad mån lagens ikraftträdande påkallade ombyggnadsarbeten och andra investeringsutgifter förutsattes emellertid skola anmälas senare.

Genom kungörelse den 22 juni 1945 (nr 468) har Kungl. Maj:t numera förordnat, att ifrågavarande lag skall träda i kraft med ingången av år 1946.

De m ä n, som nu ådömas förvaring eller internering fördelas i huvudsak på två anstalter, Hall och Norrköping. Norrköpingsanstalten fungerar som mottagningsanstalt och anstalt för svårdisciplinerade, medan Hall mottager normalfallen. Sammanlagda platsantalet å dessa anstalter utgör för närvarande 190. Det nuvarande platsbehovet är något större, omkring 200 platser. Den 1 oktober 1945 funnos sammanlagt 201 förvarade och internerade män. Till förvaring och internering dömda k v i n n o r omhändertagas för närvarande vid centralfängelset i Växjö. Platsbehovet för sådana kvinnor är ringa. Den 1 oktober 1945 funnos 6 för förvaring eller internering omhändertagna kvinnor. Det ökade platsbehovet för kvinnor efter ikraftträdandet av 1937 års lag — strafflagberedningen räknar med ett framtida totalbehov av 15 platser för förvarade och internerade kvinnor — torde tills vidare icke påkalla några åtgärder beträffande anstaltsorganisationen. I det följande behandlas därför endast frågan om tillgodoseende av platsbehovet för män.

I sitt den 14 november 1944 avgivna betänkande angående verkställigheten av frihetsstraff m. m. (SOU 1944: 50) har *strafflagberedningen* avgivit förslag

rörande organisationen av anstaltsväsendet för förvarade och internerade efter den nya förvarings- och interneringslagens ikraftträdande (s. 245 ff.). Beredningen beräknar, att utrymmesbehovet för män efter ikraftträdandet av 1937 års lag skall stiga till omkring 350 platser, samt att man dessutom bör räkna med att under lagens tillämpning ytterligare ett 50-tal platser kunna bliva erforderliga. Under det första året räknar beredningen med att platsbehovet kommer att uppgå till omkring 270.

Enligt strafflagberedningens åsikt kommer ikraftträdandet av 1937 års lag att medföra en väsentlig förskjutning inom klientelet. Sålunda torde ett betydande antal relativt lindriga fall komma att dömas till förvaring. Förvaringsklientelet torde även komma att omfatta ett proportionsvis större antal intellektuellt undermåliga och yngre individer, dock ej många under 21 år, än för närvarande. Beredningen har ej funnit anledning föreligga, att under anstaltstiden åtskilja förvarade och internerade med hänsyn till den ådömda behandlingsformens art; däremot borde de oberoende av denna fördelas med hänsyn till sådana omständigheter som ålder, graden av asocialitet m. m. Av särskild vikt har beredningen funnit vara, att de svårdisciplinerade avskiljas från det övriga klientelet. Genom att anstalterna icke göras alltför stora skulle bland annat vinnas en bättre differentiering samt bättre kontakt mellan befattningshavarna och de intagna. Beredningen har av denna anledning ansett, att Hallanstalten icke bör utbyggas ytterligare, utan att det behövliga anstaltsutrymmet bör anskaffas genom att inrätta ett flertal anstalter, av vilka en del böra vara öppna. Beredningen har föreslagit, att anstalten i Karlstad, som bör frigöras från sitt nuvarande klientel — huvudsakligen kvinnliga tvångsarbetare och alkoholister — skall tagas i anspråk såsom anstalt för svårdisciplinerade, såväl internerade som förvarade. Norrköpingsanstalten bör enligt beredningen bibehållas som huvudsakligen mottagningsanstalt för förvarade och internerade. En koloni av lantgårdstyp bör anslutas till vardera av anstalterna Norrköping, Hall och Karlstad.

Det i ovannämnda tre anstalter tillgängliga platsutrymmet har av beredningen beräknats till 270 och skulle som nämnts fylla platsbehovet under det första året efter 1937 års lags ikraftträdande. Det ytterligare platsbehov, som därefter skulle bliva erforderligt, har beredningen ansett kunna tillgodoses genom att anstalten i Kalmar tages i anspråk tillika med två kolonier. Härigenom skulle erhållas ytterligare 85 platser, vilka huvudsakligen borde användas för yngre förvarade, förslagsvis för dem som ej fyllt 30 år. Därest övergångsvis annat platsbehov skulle krävas, skulle förslagsvis anstalten i Hudiksvall kunna anlitas, eventuellt med en därtill ansluten koloni.

Efter ytterligare utredning ha förslag rörande anstaltsorganisationen framlagts jämväl av *fångvårdsstyrelsen* i skrivelser den 14 december 1944 och den 10 februari 1945, såvitt avser tiden intill den 1 juli 1946, samt den 27 augusti 1945, såvitt avser budgetåret 1946/47. I förstnämnda skrivelse har styrelsen, som beräknar att verkningarna av den nya lagen skola bliva märkbara först omkring tre månader efter dess ikraftträdande, förordat den avvikelsen från strafflagberedningens förslag, att Kalmarfängelset före Karlstadsfängel-

set tages i anspråk för här avsett ändamål. Skälet härtill vore främst att Kalmarfängelset redan disponerade över en koloni, Ödevata, lämplig även för förvarade. Ytterligare en koloni skulle behöva anskaffas till Kalmar och en koloni anknytas till Norrköping. Den koloni, som enligt beredningens förslag skulle anslutas till Hallanstalten redan under första året skulle däremot enligt fångvårdsstyrelsen anstå till andra etappen. För att Kalmarfängelset skall kunna tagas i anspråk för förvarade och internerade skulle erfordras vissa ombyggnadsarbeten därstädes till en beräknad kostnad av 79 000 kronor.

Fångvårdsstyrelsens sålunda framlagda förslag har, efter remiss, förordats av *interneringsnämnden*, medan *länsstyrelsen i Kalmar län*, *medicinalstyrelsen* och *byggnadsstyrelsen* i infordrade utlåtanden anfört betänkligheter i olika hänseenden mot att Kalmaranstalten före Karlstadsanstalten tages i bruk för ifrågavarande ändamål. *Länsstyrelsen i Värmlands län* förordar likaledes strafflagberedningens förslag, att Karlstadsfängelset tages i anspråk i första hand.

Sedan Kungl. Maj:t därefter anmodat fångvårdsstyrelsen att inkomma med förnyad utredning i ärendet — varvid såsom förutsättning angivits att straffängelset i Karlstad skulle tagas i anspråk såsom säkerhetsanstalt under första etappen — har styrelsen i sin skrivelse den 10 februari 1945 avgivit förslag till sålunda förändrad anstaltsorganisation, i huvudsak avseende budgetåret 1945/46. Enligt detta förslag skulle anstaltsorganisationen hava följande utseende.

Anstalt	*Antal platser* slutna	öppna
Norrköping	70	
koloni		20
Hall	65	35
Karlstad.....	35	
koloni		20
	170	75
	245	

Denna organisation med 245 platser finner fångvårdsstyrelsen emellertid icke förslå för längre tid än intill den 1 juli 1946. I sin förenämnda skrivelse den 27 augusti 1945, innefattande styrelsens förslag till anslagsäskanden för fångvårdsanstalterna för budgetåret 1946/47, har styrelsen sålunda, med utgångspunkt från strafflagberedningens uppskattning av platsbehovet, funnit sig böra räkna med att 300 platser bliva behövliga under nämnda budgetår. Härom anföres:

Enligt strafflagberedningens förslag skulle ytterligare platser anskaffas vid

ännu en koloni vid anstalten å Hall med....	20 platser
Kalmarfängelset.....	45 »
två till Kalmarfängelset anslutna kolonier....	40 »
Tillhopa	105 platser.

Hela antalet platser skulle alltså uppgå till (245 + 105) 350, ett antal som strafflagberedningen ansåg tillräckligt under de närmaste åren. Då lagstiftningen näppeligen kan komma i full tillämpning under budgetåret 1946/47, anser styrelsen, att man för nämnda budgetår ej behöver räkna med, utom 245 platser som avses vara i bruk den 30 juni 1946, anskaffande av ytterligare mer än 55 platser. Härigenom skulle under ifrågavarande budgetår hela antalet platser för förvarade och internerade män uppgå till (245 + 55) 300.

Anskaffandet av de erforderliga 55 platserna bör enligt styrelsens mening ske genom att i enlighet med strafflagberedningens förslag inrätta ytterligare en koloni med 20 platser, anknuten till vårdanstalten å Hall. Vidare borde ytterligare en koloni kunna anknytas till straffängelset i Karlstad. Återstående 15 platser kunde — såsom också strafflagberedningen ifrågasatt — beredas å rannsakningshäktet i Hudiksvall.

Enligt detta förslag skulle anstaltsorganisationen för förvarade och internerade män under budgetåret 1946/47 erhålla följande utseende.

Anstalt	*Antal platser* slutna	öppna
Norrköping	70	
koloni		20
Hall	65	35
koloni		20
Karlstad	35	
koloni I		20
koloni II		20
Hudiksvall	15	
	185	115
	300	

Beträffande fångvårdsstyrelsens i skrivelsen den 10 februari 1945 framlagda förslag om nyinrättande under budgetåret 1945/46 av två kolonier har *statskontoret* i infordrat utlåtande ifrågasatt, huruvida icke det ökade platsbehovet under nämnda budgetår borde kunna tillgodoses genom inrättande av — förutom säkerhetsanstalten i Karlstad — allenast en koloni. *Interneringsnämnden* åter anser det uteslutet att för tiden intill den 1 juli 1946 räkna med mindre än 245 platser. Nämnden anför i remissyttrande:

Interneringsnämnden vill understryka, att detta antal platser måste betecknas som ett minimum. Antalet förvarings- och interneringsfall ökar nämligen för närvarande ständigt i snabb takt, och detta torde icke få betraktas enbart som en kristidsföreteelse. Med hänsyn härtill och då det icke är lämpligt, att anstalterna såsom nu alltid äro belagda intill bristningsgränsen, kunna 245 platser icke anses överstiga vad som lämpligen bör stå till förfogande under första halvåret 1946 alldeles frånsett om någon ny lagstiftning kommer till stånd. Då den nya lagstiftningen icke torde komma att öva någon mera avsevärd inverkan på platsbehovet under första halvåret av sin giltighetstid, kunna nog de angivna anstaltsutrymmena godtagas såsom tillräckliga för denna tid. Med tanke på det betydligt ökade platsbehovet under tiden därefter

hade det emellertid varit önskvärt att erhålla en större anstalt än den i Karlstad, exempelvis den i Kalmar. Mot de beräkningar som fångvårdsstyrelsen under de givna förutsättningarna gjort har interneringsnämnden emellertid intet att invända.

Den av fångvårdsstyrelsen föreslagna utbyggnaden av anstaltsorganisationen för förvarade och internerade skulle sammanfattningsvis innebära — förutom att även straffängelset i Karlstad och rannsakningshäktet i Hudiksvall tagas i anspråk som förvarings- och interneringsanstalter — att fyra nya kolonier inrättas. Två av dessa beräknas behöva tagas i bruk under våren 1946 och två efter den 1 juli 1946.

I skrivelse den 27 augusti 1945 har styrelsen gjort framställning om anslag för förvärvande av två egendomar, lämpade till kolonier för förvarade och internerade. I skrivelsen erinras, att hittills för koloniändamål disponerade lantegendomar antingen förvärvats eller arrenderats. Förvärv hade sålunda ägt rum beträffande egendomen Lockerud i Skaraborgs län och egendomen Sörbyn i Västerbottens län, medan följande egendomar arrenderats, nämligen egendomen Ödevata i Kalmar län, egendomen Åby i Stockholms län och egendomen Leverstad i Skaraborgs län.

Beträffande de fyra kolonier, som nu behöva inrättas, är det, enligt vad styrelsen vidare anför, icke möjligt att på nuvarande stadium avgöra, huruvida inköp eller arrende här skall komma ifråga. De undersökningar styrelsen gjort visade emellertid, att det hade varit möjligt att till förmånligt pris förvärva lämpliga egendomar för nu ifrågavarande ändamål, därest inköp kunnat komma i fråga utan den tidsutdräkt, som följde med att ärendet underställdes riksdagen. Med anledning härav hade styrelsen ansett sig böra hemställa, att särskilda medel ställdes till förfogande för inköp av jordegendomar, varvid styrelsen förutsatte, att för inköp skulle erfordras Kungl. Maj:ts beslut i varje särskilt fall. De jordegendomar, som kunde ifrågakomma såsom kolonier, kunde givetvis variera till storlek och beskaffenhet m. m. Styrelsen hade emellertid räknat med en genomsnittlig köpeskilling för varje egendom av 75 000 kronor. Om man preliminärt räknade med att två egendomar skulle förvärvas — de två andra skulle då arrenderas — erfordrades alltså ett sammanlagt belopp av 150 000 kronor.

Styrelsen anser vissa lämplighetsskäl tala för att förvärvet icke bindes vid förutsättningen, att det skall vara fråga om kolonier till säkerhetsanstalter. Det kunde nämligen tänkas, att det i något fall kunde vara lämpligt att för här ifrågavarande ändamål taga i anspråk någon för vanligt fångförvar redan befintlig koloni och i stället för det senare ändamålet inköpa en ny.

Under åberopande av vad sålunda anförts har fångvårdsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1945 års höstriksdag att till förvärv av egendomar för kolonier inom fångvården å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kronor.

Statskontoret och *domänstyrelsen* ha i infordrade utlåtanden förklarat sig icke ha något att erinra mot fångvårdsstyrelsens sålunda gjorda framställning.

Departements-chefen. Genom ikraftträdandet av 1937 års lagstiftning om förvaring och interne-ring i säkerhetsanstalt komma förutsättningarna för ådömande av förvaring och internering att utvidgas, varför man måste räkna med att ett ökat antal personer komma att dömas till sådant omhändertagande i stället för straff. Det hittillsvarande behovet av platser för förvarade och internerade har kunnat tillgodoses genom anlitande av vårdanstalterna å Hall och i Norrköping för det manliga klientelet och en särskild avdelning vid centralfängelset i Växjö för kvinnliga förvarade och internerade. I fråga om kvinnorna torde den nya lagstiftningens ikraftträdande icke medföra något ökat platsbehov. Vad åter angår de manliga förvarade och internerade har under den senaste tiden det tillgängliga platsutrymmet varit till fullo utnyttjat, och en tydlig tendens till stegring av antalet förvarings- och interneringsfall har gjort sig märkbar. Enligt vad interneringsnämnden uttalat torde detta icke få betraktas såsom enbart en kristidsföreteelse. Med hänsyn härtill måste åtgärder vidtagas för att tillgodose det platsbehov som kan förväntas uppkomma efter den nya lagens ikraftträdande. Vid avgörande av frågan på vilket sätt detta lämpligen bör ske måste hänsyn tagas såväl till förvarings- och interneringsklientelets storlek som till dess beskaffenhet.

I förstnämnda hänseende har strafflagberedningen i sitt betänkande angående verkställigheten av frihetsstraff m. m. beräknat, att utrymmesbehovet efter ikraftträdandet av 1937 års lag skulle stiga till omkring 350 platser samt att man dessutom borde räkna med att under lagens tillämpning ytterligare ett 50-tal platser kunde bliva erforderliga. I fråga om det första året har beredningen ansett att omkring 270 platser skulle behövas. Fångvårdsstyrelsen har för sin del funnit sig böra räkna med att intill den 1 juli 1946 245 platser skulle vara tillräckliga, medan under budgetåret 1946/47 enligt styrelsens mening 300 platser bleve erforderliga. Med hänsyn därtill att verkningarna av den nya lagstiftningen icke omedelbart göra sig kännbara synes mig dessa fångvårdsstyrelsens beräkningar kunna godtagas.

I fråga om förvarings- och interneringsklientelets beskaffenhet torde, såsom strafflagberedningen framhållit, ikraftträdandet av 1937 års lag komma att medföra en viss förskjutning inom klientelet. Sålunda torde ett icke obetydligt antal lindriga fall komma att dömas till förvaring. Beaktas bör vidare, att de under innevarande år genomförda ändringarna i strafflagens tillräknelighetsbestämmelser torde komma att medföra att en del psykiskt abnorma brottslingar, vilka enligt tidigare praxis plägat straffriförklaras, i stället komma att dömas till förvaring. Överhuvud taget torde klientelet komma att få en mera skiftande sammansättning än tidigare, varigenom behovet att kunna på lämpligt sätt differentiera detsamma ökas.

Vid tillkomsten av 1937 års förvarings- och interneringslagar avsågs att det framtida platsbehovet för förvarade och internerade skulle tillgodoses genom en utbyggnad i två etapper av vårdanstalten å Hall. Sedan första etappen i denna utbyggnad färdigställts, har på grund av det statsfinansiella läget fullföljandet av den ursprungliga planen fått anstå. Strafflagberedningen har nu förklarat sig anse, att Hallanstalten icke borde utbyggas ytter-

ligare utan att det behövliga anstaltsutrymmet borde anskaffas genom att inrätta ett flertal anstalter, av vilka en del borde vara öppna. Till denna tanke vill jag uttala min anslutning. Behovet av ökad differentiering av de förvarade och internerade synes kunna bättre tillgodoses genom att flera smärre anstalter tagas i bruk än genom en ytterligare utbyggnad av Hall. I enlighet med de synpunkter på frågorna om verkställande av straff och andra frihetsberövande åtgärder, som beredningen i nämnda betänkande framfört och till vilka jag i annat sammanhang uttalat min principiella anslutning, torde vidare anstalterna för förvarade och internerade i viss omfattning böra erhålla en öppen karaktär. Därvid synes lämpligt att, såsom beredningen och fångvårdsstyrelsen föreslagit, det öppna anstaltsutrymmet anskaffas genom inrättande av kolonier. För tillgodoseende av behovet av slutet anstaltsutrymme torde straffängelset i Karlstad — som tidigare använts såsom interneringsanstalt — lämpligen kunna tagas i anspråk såsom säkerhetsanstalt enligt den nya lagen. Till Karlstadsfängelset äro för närvarande förlagda en tvångsarbetsanstalt och en alkoholistanstalt för kvinnor, båda av provisorisk natur och avsedda för det klientel som tidigare omhändertagits å motsvarande anstalter i Landskrona. Detta klientel torde tills vidare, i avbidan på dess återflyttande till anstalt under socialdepartementet, kunna omhändertagas å annan fångvårdsanstalt.

Genom ianspråktagande av Karlstadsfängelset såsom säkerhetsanstalt skulle enligt vad fångvårdsstyrelsen beräknat för förvarade och internerade finnas 170 slutna och 35 öppna platser. Det återstående platsbehovet för tiden fram till den 1 juli 1946, 40 platser, har styrelsen i enlighet med vad beredningen förutsatt föreslagit skola anskaffas genom förvärv av två kolonier, anslutna till anstalterna i resp. Norrköping och Karlstad. Emot detta förslag synes mig intet vara att erinra. Vidkommande frågan om tillgodoseende av platsbehovet för tiden efter den 1 juli 1946 är jag ense med fångvårdsstyrelsen om att detta i viss utsträckning bör ske genom anskaffande av kolonier, medan jag är mera tveksam beträffande lämpligheten att taga rannsakningshäktet i Hudiksvall i anspråk såsom säkerhetsanstalt. Sistnämnda spörsmål torde kräva ytterligare övervägande. Jag vill anmärka, att med hänsyn till den ifrågasatta straffverkställighetsreformen fångvårdens anstaltsväsende kan komma att undergå en genomgripande omdaning. I samband därmed kan frågan om eventuellt uppförande av en ny, sluten anstalt för förvarade och internerade komma under omprövning.

I enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag förordar jag sålunda, att för tillgodoseende av platsbehovet för förvarade och internerade för tiden fram till den 1 juli 1947 för fångvårdens räkning anskaffas fyra kolonier. Såsom styrelsen anfört torde medel böra anvisas för inköp av två av dessa kolonier medan de övriga torde, såsom fångvårdsstyrelsen förutsatt, kunna anskaffas genom arrende. På sätt styrelsen uttalat torde skäl tala för att förvärven icke bindas vid förutsättningen att kolonien skall användas för förvarade och internerade, då redan befintliga kolonier för vanligt fångförvar eventuellt kunna tagas i anspråk för detta ändamål, om i stället en nyförvärvad koloni användes för det senare ändamålet.

På grund av vad sålunda anförts är det av vikt att utan längre tidsutdräkt kunna inköpa för koloniändamål lämpliga egendomar. Då säljare av fastighet ofta kräver ett snabbt avgörande för att köp skall kunna komma till stånd, skulle, såsom även erfarenheten visat, ett ekonomiskt fördelaktigt köp kunna gå om intet, därest frågan först skulle underställas riksdagens prövning. I enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag synes därför ett särskilt anslag för ändamålet böra anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. För inköp bör erfordras beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall.

Vid bestämmande av anslagets storlek har fångvårdsstyrelsen med ledning av hittills gjorda erfarenheter rörande förvärv av koloniegendomar för fångvårdsändamål räknat med en genomsnittlig köpeskilling av 75 000 kronor. Häremot har jag ej funnit anledning till erinran. Till jämförelse må nämnas, att egendomen Lockerud i Skaraborgs län, inköpt enligt beslut av 1944 års riksdag, förvärvats för en köpeskilling av 75 500 kronor och egendomen Sörbyn i Västerbottens län, inköpt enligt beslut av årets riksdag, för en köpeskilling av 60 000 kronor.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förvärv av kolonier till säkerhetsanstalter* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 150 000.

Statens allmänna fastighetsfond.

[3.] **a. Modernisering av vissa äldre fångvårdsanstalter.** På sätt framgår av vad jag tidigare anfört erfordras för genomförande av en reform av straffverkställigheten i enlighet med det förslag till ändrad lagstiftning, som förelagts riksdagen i särskild proposition, att vissa moderniseringsarbeten utföras å äldre fångvårdsanstalter. De arbeten av dylikt slag som straffiagberedningen föreslagit i dess till grund för propositionen liggande betänkande, äro icke alla oundgängligen erforderliga för genomförande av den ifrågasatta straffverkställighetsreformen, även om de på längre sikt kunna synas önskvärda. I nuvarande läge och utan närmare utredning angående kostnaderna för arbetenas utförande och den närmare planläggningen av desamma synes mig medel böra beräknas endast för sådana arbeten, som mera omedelbart föranledas av reformen. Jag anser sålunda frågan om uppförande av nya tjänstebostäder och inredande av varmväxthus vid vissa anstalter m. fl. liknande arbeten icke böra i detta sammanhang upptagas till omprövning. Däremot är det av vikt, att den upphuggning av cellfönster, som sedan någon tid pågår, påskyndas ävensom att dagrum, där de intagna kunna vistas under fritid, som de äga tillbringa gemensamt, och idrottsplaner bliva iordningställda. Likaså torde sådana inredningsarbeten, som gå ut på att genom sammanslagning av celler eller anlitande av andra tillgängliga

utrymmen anskaffa arbetslokaler för de intagna, böra omedelbart komma till utförande. Det synes mig också önskligt att inläggning av mellangolv, där så erfordras, och liknande arbeten påbörjas. Vid arbetenas utförande torde i görlig mån fångarbetskraft komma till användning.

För arbeten av nu nämnt slag har beredningen räknat med ett medelsbehov av 189 000 kronor. Härvid är emellertid att märka att beredningen icke medräknat liknande kostnader vid sådana anstalter som enligt beredningens förslag skola nedläggas. Då en del av dessa fortfarande torde komma att användas för straffverkställighet, särskilt i betraktande därav att beredningen vid sina beräkningar angående fångvårdens platsbehov utgått från lägre siffror än den för närvarande relativt höga beläggningen å fångvårdsanstalterna, synas motsvarande moderniseringsarbeten böra komma till utförande även å dessa anstalter eller en del av dem. Det av beredningen beräknade medelsbehovet synes fördenskull böra höjas, förslagsvis till 250 000 kronor. Detta belopp torde få anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

På grund härav får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Modernisering av vissa äldre fångvårdsanstalter* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 250 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

Bilaga 12.

Kapitalinvesteringar.

Utrikesdepartementet.

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Ministern för utrikes ärendena anmäler härefter under utrikesdepartementet hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 samt anför därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **4 a. Iståndsättande av vissa beskickningsfastigheter.** Med kriget sammanhängande förhållanden hava medfört, att statens fastigheter i vissa tidigare krigförande eller ockuperade länder skadats eller att erforderliga reparationer måst uppskjutas. För deras iståndsättande, i den mån förhållandena medgiva arbetenas utförande under innevarande budgetår, torde särskilda medel nu böra äskas å tilläggsstat.

Beskickningsfastigheten i Bryssel. Enligt vad sändebudet i Bryssel inberättat, befinner sig statens fastighet därstädes, vars normala underhållsbehov icke kunnat tillgodoses under ockupationstiden, för närvarande i mindre gott skick och erfordrar vissa reparationsarbeten till bristernas avhjälpande. De nödvändigaste och mest brådskande arbetena innefatta ommålning av fastighetens exteriör och interiör, vissa moderniserings- och förbättringsarbeten i gårdshuset, vari beskickningens kanslilokal är inrymd, samt ombyggnad av värmeanläggningen. Kostnaderna härför beräknas — med hänsyn tagen jämväl till erforderlig marginal för oförutsedda merutgifter — i svenskt mynt uppgå till omkring 34 000 kronor. Huruvida i anslutning härtill ytterligare reparationsarbeten möjligen komma att visa sig erforderliga, kan icke för närvarande överblickas.

Beskickningsfastigheten i Warszawa. Under striderna i Warszawa hösten 1939 träffades fastigheten i nordvästra hörnet av artillerield, varvid ytter-murar, innerväggar, bjälklag och yttertak förstördes i närmast belägna delar. Senare har fastigheten, särskilt i fråga om inredningen, åsamkats vissa ytterligare skador. Sedan beskickningen i Warszawa åter trätt i verksamhet, hava skadornas omfattning fastställts vid besiktning av ett ombud för byggnadsstyrelsen, och kostnaden för iståndsättande preliminärt beräknats till 86 000 kronor, varav 70 000 för byggnadsarbeten, 7 000 för elektriska arbeten och 9 000 för värme- och sanitetstekniska arbeten.

Utöver de nu särskilt nämnda torde av liknande skäl även beträffande andra statens fastigheter iståndsättningsarbeten komma att visa sig nödvändiga redan under innevarande budgetår. Ehuru det erforderliga reparationsbehovet i dessa fall ännu icke kan närmare angivas, anser jag befogat, att ett belopp anslås för mötande av brådskande behov, som kunna anmäla sig i sådant avseende. I avsaknad av närmare hållpunkter för beräkningen torde 30 000 kronor böra upptagas härför. Beloppet bör även kunna tagas i anspråk för täckande av kostnaderna för eventuella ytterligare iståndsättningsarbeten å de båda nyssnämnda fastigheterna.

För ändamålet skulle således erfordras sammanlagt (34 000 + 86 000 + 30 000 =) 150 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Iståndsättande av vissa beskickningsfastigheter* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 150 000.

[2.] **4 b. Iståndsättande av beskickningsfastigheten i Helsingfors.** Av riksdagen har å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisats dels till Iståndsättande av beskickningsfastigheten i Helsingfors 240 000 kronor, dels till Grundförstärkning av beskickningsfastigheten i Helsingfors 150 000 kronor.

Sedan de avsedda arbetena å beskickningsfastigheten påbörjats under det förflutna budgetåret i enlighet med inom utrikesdepartementet verkställd utredning, har vid besiktning av chefen för byggnadsstyrelsen befunnits, att ytterligare förbättringsarbeten vore behövliga. Dessa arbeten, som borde företagas i samband med de tidigare planerade, innefatta i huvudsak dels omändring av vissa bostadsvåningar i huvudbyggnaden och flyglarna i syfte att göra dem mer ändamålsenliga och öka värmeisoleringen samt viss ändring av inredningen i kanslilokalerna m. m., dels utbyte och komplettering av värmeledningssystemet samt sanitetstekniska installationer, dels slutligen modernisering av vissa delar av den elektriska anläggningen och den elektriska apparaturen, till en beräknad kostnad av resp. 23 000, 30 000 och 25 000 kronor eller sammanlagt 78 000 kronor. Vissa ytterligare önskvärda arbeten beräknades draga en kostnad av 7 500 kronor. Det sammanräknade

beloppet, 85 500 kronor, torde böra avrundas till 90 000 kronor. Byggnadsstyrelsen framhåller, att de här nämnda förbättringsarbetena, som innebära en mera genomgripande modernisering av fastigheten än som först avsetts, uppenbarligen komma att väsentligt höja dennas värde och användbarhet, och betonar såsom angeläget, att arbetena företagas i anslutning till de pågående iståndsättningsarbetena. Jag förordar, att de av byggnadsstyrelsen föreslagna åtgärderna komma till utförande och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Iståndsättande av beskickningsfastigheten i Helsingfors* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 90 000.

Vad ministern för utrikes ärendena sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

H. Edelstam.

Bilaga 13.

Kapitalinvesteringar.

Försvarsdepartementet.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet och såvitt angår ämbetsbyggnad på Ladugårdsgärde jämväl med chefen för kommunikationsdepartementet anmäler statsrådet Sköld i egenskap av särskilt förordnad föredragande härefter under försvarsdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 samt anför därvid följande.

Försvarets fastighetsfond.

Arméns delfond.

[1.] **Vissa byggnadsarbeten m. m.** Detta investeringsanslag är för innevarande budgetår uppfört med 24 000 000 kronor. Såsom framgår av årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 2, s. 1) har anslaget — liksom marinens och flygvapnets motsvarande anslag — beräknats såsom s. k. kvotanslag, d. v. s. uppförts med omkring en fjärdedel av det belopp, som för byggnadsarbeten återstår att anvisa för budgetåren 1943/47, med rätt för Kungl. Maj:t att överskrida detsamma inom den av riksdagen fastställda kostnadsramen samt för mötande av prisstegringar. Nämnda kostnadsram inrymmer viss marginal för nya kapitalinvesteringar. Förevarande anslag får dock av Kungl. Maj:t tagas i anspråk för sådana investeringar först efter av riksdagen lämnat medgivande.

Under denna punkt upptager jag uppkommen fråga om anslagets disposition för sådant nytt ändamål.

Uppförande av förläggningsbaracker vid Tåme skjutplats. Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1943: 158 anvisade riksdagen (skrivelse nr 157) ett investeringsanslag av 200 000 kronor till Fältskjutningsterräng för Livgrenadjärregementet m. m. Av beloppet avsågos 110 000 kronor för förvärv av mark för skjutplats för Luleå luftvärnskår. Genom beslut den 10 december 1943 ställde Kungl. Maj:t medel till dåvarande arméförvaltningens fortifikationsstyrelses förfogande för inköp av mark vid Tåme by för ifrågavarande ändamål.

I skrivelse den 19 december 1944 hemställde arméns fortifikationsförvaltning att 334 000 kronor måtte beräknas för budgetåret 1945/46 för ordnande av förläggning å skjutplatsen vid Tåme.

Kungl. Maj:t fann framställningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I skrivelse den 30 augusti 1945 har *arméns fortifikationsförvaltning* gjort framställning om anvisande av medel för förflyttning av vissa av Luleå luftvärnskår disponerade baracker till skjutplatsen vid Tåme. Förvaltningen har bland annat anfört följande.

Sedan Luleå luftvärnskårs nya kaserner i Luleå numera färdigställts och inflyttning i desamma sålunda kunnat äga rum, hade — då de å tomten Gamla Seminariet i Luleå belägna av luftvärnskåren hittills som provisorisk förläggning disponerade barackerna icke längre vore erforderliga för detta ändamål — från Luleå stad framförts önskemål, att förevarande tomtområde snarast måtte frigöras från barackerna. Efter erhållet meddelande om att medel för ordnande av skjutplatsen vid Tåme icke kunde påräknas hade därför militärbefälhavaren — i anslutning till av fortifikationsförvaltningen infordrat förslag till utnyttjande och i samband därmed eventuellt erforderlig förflyttning av provisoriska baracker inom militärområdet — till förvaltningen ingivit framställning om medel för flyttning av luftvärnskårens ovannämnda baracker till skjutplatsen, då ordnandet av förläggningsmöjligheter därstädes för deltagarna i de skjutningar, vilka under instundande höst och vinter komme att bedrivas å densamma, vore oundgängligen nödvändigt. Chefen för armén hade med tillstyrkande av framställningen anmodat fortifikationsförvaltningen att ånyo vidtaga åtgärder för behovets tillgodoseende.

Fortifikationsförvaltningen har under åberopande av det anförda hemställt om medgivande, att av det för avveckling av beredskapen m. m. till förvaltningens förfogande ställda beloppet om 2 100 000 kronor för borttagande och förflyttning av baracker m. m. få disponera 50 000 kronor för borttagande och förflyttning av Luleå luftvärnskårs provisoriska förläggningsbaracker i Luleå till kårens skjutplats vid Tåme.

Av en under hand överlämnad kostnadsberäkning framgår, att av det beräknade beloppet å 50 000 kronor utgöra 9 400 kronor kostnader för nedmontering av barackerna, röjning av byggnadsplatserna och transport av barackerna till Tåme skjutplats samt 40 600 kronor kostnader för uppmontering och färdigställande av barackerna (sju 48-mannabaracker, fyra 24-mannabaracker, två kallgarage-baracker och två förrådsbaracker).

Föredraganden.

De genom färdigställandet av kaserner för Luleå luftvärnskår ledigblivna barackerna i Luleå måste genom kronans försorg bortföras. Det synes lämpligt, att dessa baracker användas för ordnande av förläggningsmöjligheter för den under en stor del av året till Tåme skjutplats förlagda personalen ur luftvärnskåren. Härigenom erhållas förläggningsutrymmen för närmare 450 man på skjutplatsen, belägen omkring 10 mil från Luleå. Det förtjänar framhållas, att de klimatiska förhållandena vid skjutplatsen äro sådana, att särskilda anordningar böra vidtagas för förläggning av trupp.

Kostnaderna för borttagande av barackerna böra och kunna bestridas av medel som ställts till arméns fortifikationsförvaltnings förfogande för avveckling av beredskapen. Mot beräkningen av kostnaderna för uppförande och färdigställande av barackerna har jag ingen erinran. Då barackerna om möjligt böra tagas i bruk vid skjutningar på Tåme skjutplats instundande höst och vinter, torde för kostnadernas bestridande erforderligt belopp böra anvisas innevarande budgetår.

Beloppet torde böra utgå från förutnämnda investeringsanslag å 24 000 000 kronor, alltså inom den i 1942 års försvarsbeslut fastställda kostnadsramen för arméns byggnader. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser för barackernas invärderande å försvarets fastighetsfond.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl Maj:t måtte föreslå riksdagen att medgiva,

> att till bestridande av kostnaderna för Uppförande och färdigställande av förläggningsbaracker vid Tåme skjutplats må anlitas det för budgetåret 1945/46 för armén anvisade investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten m. m. av 24 000 000 kronor.

[2.] **11 a. Ämbetsbyggnad å Ladugårdsgärde.** Å Fågelbacken på Ladugårdsgärde finnes uppfört ett sammanhängande byggnadskomplex för militära förvaltningar och staber, tillhörande de tre försvarsgrenarna. För marinen och flygvapnet avsedda byggnader äro helt färdigställda och tagna i bruk. Vissa för arméförvaltningen avsedda tjänstelokaler om cirka 7 600 kvadratmeter (etapp I och II, jfr prop. 1943: 58) äro för närvarande under uppförande och i viss utsträckning jämväl färdigställda. På därom av byggnadsstyrelsen gjord framställning har Kungl. Maj:t den 21 juli 1944 bemyndigat styrelsen att verkställa utredning rörande fortsatt tillbyggande av de militära förvaltningsbyggnaderna å Ladugårdsgärde. Sedan utredningen numera slutförts, har *byggnadsstyrelsen* med skrivelse den 6 februari 1945 överlämnat ett å fjorton den 20 oktober 1944 och 27 januari 1945 dagtecknade ritningar åskådliggjort, av arkitekten Cyrillus Johansson på styrelsens uppdrag uppgjort förslag till sådan tillbyggnad.

Av skrivelsen inhämtas i huvudsak följande.

Redan i samband med planläggningen av de militära förvaltningsbyggnaderna å Ladugårdsgärde hade en allmän plan för utbyggnaden uppgjorts.

Enligt denna plan skulle från flygledningens byggnad uppföras en vinkelbyggnad mot norr i anslutning till ett utmed Fågelbackens norra sida planerat komplex av fem i nordsydlig riktning orienterade flyglar, sammanbundna av byggnadskroppar på sådant sätt, att mot söder uppkomme fyra öppna gårdar och mot norr en i bruten linje sammanhängande fasad. Av denna anläggning färdigställes för närvarande såsom etapp I och II i utbyggandet den del, som anslöte till flygförvaltningens hus, och de tre västra flyglarna jämte mellanliggande förbindelsebyggnader. Rörande den definitiva användningen av den närmast flygförvaltningen belägna delen, etapp I, som redan vore färdig och provisoriskt tagen i bruk, hade byggnadsstyrelsen i annat sammanhang ingivit förslag. Inom den övriga under arbete varande delen, etapp II, vore avsikten att tillgodose lokalbehovet under fredsorganisation för arméförvaltningens intendentur- och tygavdelningar, med undantag av den sistnämndas kontrollbyrå, för vilken utrymme ej kunnat beredas inom denna del av anläggningen.

Tidigare hade byggnadsstyrelsen såsom synnerligen angeläget framhållit, att etapp III finge utföras såsom omedelbar fortsättning av de nu pågående arbetena. Styrelsen hade därvid förutsatt, att genom utbyggnad av denna slutetapp lokaler skulle kunna beredas åt försvarets civil- och sjukvårdsförvaltningar samt åt tygavdelningens kontrollbyrå. Styrelsen hade även uttalat, att lokalfrågorna för försvarets fabriksstyrelse samt den blivande organisationen för försvarets byggnadsverksamhet borde beaktas i detta sammanhang.

Den fortsatta utredningen hade emellertid givit vid handen, att fabriksstyrelsen åtminstone tills vidare borde kvarstanna i sina nuvarande lokaler i kvarteret Rännilen, då dessa lokalers belägenhet för närvarande vore lämplig för denna styrelses verksamhet och då styrelsens framtida lokalbehov ej nu med tillräcklig säkerhet kunde överblickas. Frågan om nya lokaler åt fabriksstyrelsen torde därför böra upptagas i annat sammanhang. På grund av den alltjämt rådande osäkerheten rörande den blivande organisationen av försvarets byggnadsverksamhet hade ej heller frågan om lokaler för detta ändamål nu kunnat upptagas till slutligt avgörande.

Det av byggnadsstyrelsen här framlagda förslaget upptoge alltså endast nya lokaler för civilförvaltningen och sjukvårdsförvaltningen samt den del av tygavdelningen, som icke kunnat beredas utrymme inom de byggnader, som nu uppfördes (etapp I och II). Däremot hade fråga uppkommit att i samband med den nu föreslagna slutliga utbyggnaden anordna en för samtliga till byggnadskomplexet förlagda ämbetsverk gemensam lunchrestaurang. Styrelsen hade redan förut övervägt anordnande av en sådan restaurang, men då tillräckligt säkra, ekonomiska driftskalkyler ej stått att erhålla och då denna tanke tidigare icke funnit tillräckligt stöd hos de myndigheter, som beretts lokaler inom de nu färdiga delarna av komplexet, hade styrelsen hittills ej ansett frågan mogen för slutligt avgörande. Tills vidare hade frågan lösts genom att i såväl marin- som flygförvaltningens byggnader anordnats smärre restauranger, avsedda enbart för vederbörande ämbetsverk. Inom den byggnad, som nu vore under uppförande, iordningställdes en tredje sådan lunchrestaurang. Vid fortsatt utbyggnad skulle för de nytillkommande ämbetsverken ytterligare åtminstone en lunchrestaurang behöva anordnas. Det syntes dock byggnadsstyrelsen uppenbart, att en mer rationell drift skulle kunna åstadkommas, om en för samtliga till byggnadskomplexet förlagda ämbetsverk avsedd restaurang anordnades. Frågan hade därjämte aktualiserats genom vissa på senaste tiden uppkomna svårigheter att driva de nu anordnade lunchserveringarna på ett rationellt och ekonomiskt sätt.

Med anledning härav hade byggnadsstyrelsen efter samråd med kommittén för militära matinrättningar ansett sig nu böra föreslå uppförandet av en för hela den inom komplexet sysselsatta personalen avsedd lunchrestaurang.

Den slutliga utbyggnad, som nu föreslogs såsom etapp III, angåves å situationsplanen med röd färg och omfattade dels ett fortsättande mot öster av förbindelsebyggnaden med två från denna mot söder framspringade flyglar, vilka byggnadskroppar skulle inrymma tjänsterum, dels ock längst öster ut lokaler för den gemensamma restaurangen. Bortsett från denna senare del av komplexet, vilken givetvis måste utformas med hänsyn till den speciella användningen, och med undantag för den omkring 15 meter långa, endast två våningar höga förbindelsebyggnaden mellan restaurangen och huvudkomplexet vore byggnaden beträffande planläggning, standard och måttförhållanden avsedd att utföras helt i överensstämmelse med de senast uppförda delarna inom komplexet.

Genom den nu föreslagna byggnaden skulle erhållas ett utrymmestillskott av 619 rumsenheter, varjämte de utrymmen som nu disponerades för lunchrestauranger inom marinens och flygförvaltningens ämbetsbyggnader skulle frigöras. De nya lokaltillskotten föreslogs skola utnyttjas sålunda. Tygavdelningen skulle erhålla i direkt anslutning till de lokaler, som iordningställts för denna avdelning inom de redan uppförda delarna av komplexet, 90 rumsenheter, huvudsakligen avsedda för kontrollbyrån och fordonsregistret, förlagda till byggnadens båda understa våningar. Försvarets civilförvaltning skulle erhålla 371 rumsenheter för sitt framtida lokalbehov. Under tiden till och med den 30 juni 1947 skulle emellertid därutöver erfordras ytterligare 21 rumsenheter, vilka måste tagas från det reservutrymme om tillhopa 65 rumsenheter, som erhölles i nybyggnaden. Detta reservutrymme avsåge att omedelbart tagas i bruk antingen för andra militära myndigheter eller för civila statliga institutioner.

Den östligaste, närmast restaurangen belägna flygeln skulle upptagas i huvudsak av försvarets sjukvårdsförvaltning, som där erhölle 93 rumsenheter.

Vid genomförandet av det nu framlagda förslaget, vars lokalprogram avvägts efter beräknad fredsorganisation, frigjordes — framhåller byggnadsstyrelsen — såväl lokaler inom kronans egna hus som en del förhyrda lägenheter.

De för tygavdelningen avsedda lokalerna försloge icke för avdelningens nuvarande av krigsförhållandena föranledda lokalbehov. Huru dessa för närvarande tillgodosåges framginge av skrivelsen bilagd förteckning. Tygavdelningens förhyrningar kunde till största delen avvecklas vid färdigställandet av etapp II, då endast de för dess verkstadsbyrå förhyrda lokalerna alltjämt behövde tagas i anspråk. Dessa syntes ej lämpligen kunna avstås, så länge den på grund av krigsförhållandena utsvällda organisationen ägde bestånd. Vid genomförandet av etapp III frigjordes utrymme inom Artillerigården genom att den dit förlagda delen av kontrollbyrån inflyttade i nybyggnaden å Fågelbacken. Det sålunda frigjorda utrymmet torde, i varje fall sedan bristen på statliga lokaler slutligt lättat, lämpligast böra användas för att bereda arménuseet det ökade utrymme, varav det vore i behov. Huruvida museet kunde erhålla detta lokaltillskott omedelbart efter kontrollbyråns avflyttning eller om utrymmet någon tid behövde provisoriskt tagas i anspråk för annat ändamål, syntes dock svårligen kunna avgöras nu, då förhållandena vid tidpunkten för färdigställande av etapp III ännu ej kunde överblickas med större grad av säkerhet.

Genom civilförvaltningens inflyttning i nybyggnaden frigjordes hela ämbetsbyggnaden vid Rödbotorget. Detta hus innehöllo 190 rum med en sammanlagd nettoyta av 3 500 kvadratmeter. Motsvarande förhyrningar skulle alltså kunna avvecklas. Det syntes dock ännu vara för tidigt att fatta definitiv ställning till den framtida användningen av dessa lokaler, då förhållan-

dena vid tidpunkten för denna ämbetsbyggnads utrymning för närvarande ej säkert kunde överblickas. Byggnaden syntes i varje fall böra utnyttjas för sådana statsinstitutioner, som hade behov av ett centralt läge i närheten av kansli- och riksdagshusen.

Sjukvårdsförvaltningen vore för närvarande helt inrymd i förhyrda lokaler. I fastigheterna Kungsgatan 8 och 10 samt Brunnsgatan 9 förhyrdes sålunda direkt av ägaren 33 rum med en sammanlagd golvyta av 615 kvadratmeter och i fastigheterna Brunnsgatan 7 och 9 i andra hand 9 rum om tillhopa 140 kvadratmeter. Vid förvaltningens flyttning bleve alltså dessa rumsutrymmen tillgängliga i den allmänna hyresmarknaden.

Den föreslagna restaurangen vore, som förut nämnts, avsedd att uppföras i två våningar och anslutas till den längst mot öster belägna delen av ämbetsbyggnaden. Ekonomilokalerna skulle vara förlagda till en ämbetshuset angränsande vinkelbyggnad, medan matsalarna med dess biutrymmen skulle inrymmas i en särskild byggnadskropp, som arkitektoniskt avslutade anläggningen mot Gärdet. Bottenvåningen inrymde i ekonomidelen köksförråd och personalrum jämte disk och serveringsrum m. m., i matsalsdelen entré med kapprum och toaletter, ett kafé, avsett bland annat för sådana gäster, som förtärde medförda smörgåsar, samt två mindre matsalar, som avsåges jämväl kunna användas såsom sammanträdeslokaler för ett större antal personer än de små sessionssalarna inom de olika ämbetsverken kunna rymma. Övervåningen upptoges av köksutrymmen och av en för självservering avsedd stor matsal, beräknad för 296 gäster. Tillhopa erhölles, bortsett från kaféet, 404 platser i matsalarna, och detta antal hade av förut omförmälda sakkunniga betecknats såsom minimum för att restaurangen skulle kunna betjäna det antal personer, som kunde förväntas dagligen använda sig av denna, vilket antal beräknats uppgå till cirka 1 200.

Såsom byggnadsstyrelsen förut framhållit vore det synnerligen angeläget, att anläggningen å Fågelbacken finge fullföljas omedelbart och i ett sammanhang. Sammanförandet av de militära förvaltningsmyndigheterna måste organisatoriskt innebära betydliga fördelar och underlätta ett rationellt arbetssätt efter enhetliga grunder. Byggnadstekniskt och ekonomiskt vore det synnerligen fördelaktigt, om utbyggandet skedde i en följd, då arbetsmaskiner, organisation och personal funnes tillgängliga på platsen. Ett avbrott i byggnadsarbetet med endast något år skulle utan tvivel medföra en avsevärd fördyring. Slutligen skulle det ur arkitektonisk synpunkt vara synnerligen önskvärt, om anläggningen bringades i färdigt skick.

Kostnaderna för genomförandet av förslaget har styrelsen beräknat till 3 700 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1945 års riksdag att för fortsatt tillbyggande av de militära förvaltningsbyggnaderna å Ladugårdsgärde för budgetåret 1945/46 anvisa ett anslag av 3 700 000 kronor.

Efter remiss ha försvarets civil- och sjukvårdsförvaltningar, arméförvaltningen, chefen för marinen och marinförvaltningen, chefen för flygvapnet och

flygförvaltningen samt försvarets fabriksstyrelse i ärendet avgivit utlåtanden. Arméförvaltningen har anmodats särskilt yttra sig i vad avser frågan om utrymmesbehovet i fredstid för arméförvaltningens tygavdelnings kontrollbyrå, varvid nu gällande bestämmelser angående kontrollverksamhetens organisation skulle beaktas.

Civilförvaltningen har i stort sett intet att erinra mot det av byggnadsstyrelsen framlagda förslaget, vilket enligt ämbetsverket syntes vara uppgjort på grundval av från förvaltningen lämnade beräkningar angående ämbetsverkets personal och lokalbehov i fredstid. Beräkningarna överensstämde i stort sett med en remissyttrandet bilagd uppställning över ämbetsverkets personal. Personalberäkningarna vore dock med nödvändighet i vissa avseenden osäkra, beroende på bristande erfarenhet rörande den fredsmässiga förvaltningsverksamhetens omfattning.

Sjukvårdsförvaltningen har anfört, bland annat, att de av byggnadsstyrelsen framlagda beräkningarna rörande lokalbehovet för förvaltningen grundade sig på en inom förvaltningen upprättad tablå, uppgjord med utgångspunkt från nuvarande personaluppsättning. Frågorna om sjukvårdsförvaltningens personalorganisation i fredstid och organisationen av försvarets sjukvårdsinspektion vore emellertid föremål för utredning, varför förvaltningen ansåge utlåtandet böra begränsas att omfatta en redogörelse för resultatet av en förnyad översyn av nyssnämnda tablå. Beträffande de detaljerinringar, som ämbetsverket härvid anfört, torde få hänvisas till handlingarna i ärendet.

Arméförvaltningen har beträffande arméförvaltningens tygavdelnings kontrollbyrå framhållit, att med hänsyn till nu gällande bestämmelser för kontrollverksamhetens organisation utrymmesbehovet kunnat icke oväsentligt nedbringas och nu utgjorde cirka 60 rumsenheter. Enär vissa tidigare för kontrollbyrån i etapp II avsedda utrymmen måst tagas i anspråk för fordonsbyråns fordonsregister, borde för kontrollbyrån erforderliga utrymmen tillgodoses i etapp III, varjämte ytterligare 5 rumsenheter finge beräknas för fordonsregistret. För bibliotek och tidskriftsrum erfordrades, såsom tidigare anmälts, jämväl 5 rumsenheter. Då därjämte behov förelåge av ett källarutrymme om cirka 450 kvadratmeter för materialprovning, erfordrades i etapp III för arméförvaltningens tygavdelnings räkning sammanlagt (60 + 5 + 5 =) 70 rumsenheter jämte förenämnda källarutrymme.

Arméförvaltningen tillstyrkte vidare, att den föreslagna gemensamma lunchrestaurangen komme till utförande, varvid ledigblivande lokaler syntes böra utnyttjas såsom sammanträdesrum och föreläsningssal, för vilka ändamål eljest särskilda utrymmen skulle behöva beräknas i etapp III.

Chefen för marinen och *marinförvaltningen* samt *chefen för flygvapnet* och *flygförvaltningen* ha förklarat sig icke ha något att erinra mot förslaget att anordna gemensam lunchrestaurang.

Försvarets fabriksstyrelse slutligen har icke haft något att erinra mot vad byggnadsstyrelsen anfört i förevarande byggnadsfråga.

Föredraganden.

Såsom inledningsvis erinrats ha å Ladugårdsgärde uppförts nybyggnader för marinens och flygvapnets myndigheter, varjämte jämväl vissa för arméförvaltningen avsedda nybyggnader beslutats (prop. 1943: 58; rd. skr. 130) och i det närmaste färdigställts. Huvuddelen av de militära förvaltningarna ha sålunda inrymts i nyuppförda lokaler. Förslag föreligger nu från byggnadsstyrelsens sida om ytterligare utbyggnad av försvarets ämbetsbyggnad på Ladugårdsgärde. Enligt förslaget skulle jämväl försvarets civilförvaltning, försvarets sjukvårdsförvaltning och vissa ytterligare delar av arméförvaltningens tygavdelning, nämligen fordonsregistret och kontrollbyrån, inrymmas i Gärdeskomplexet. För dessa organ räknas med inalles 619 rumsenheter, varutöver tillbyggnaden skulle innefatta reservutrymme om 65 rumsenheter. Därjämte har byggnadsstyrelsen föreslagit uppförande av en för hela byggnadskomplexet gemensam lunchrestaurang, varigenom skulle för andra ändamål frigöras de lunchlokaler som redan äro anordnade i de befintliga byggnaderna.

För egen del finner jag den nu föreslagna utbyggnaden av ämbetslokalerna på Gärdet, vilken utbyggnad utgör ett fullföljande av tidigare planer, ur många synpunkter önskvärd och nödvändig. En förflyttning till dessa nya lokaler av civilförvaltningen, som för närvarande är inrymd i ämbetshuset vid Rödbotorget, skulle i hög grad underlätta den nödvändiga kontakten med övriga förvaltningar och är därför ur organisatorisk synpunkt att förorda. Även för sjukvårdsförvaltningen synas avsevärda fördelar uppkomma genom en förflyttning till ämbetshuset å Ladugårdsgärde. För detta verk förhyras nu lokaler i den allmänna marknaden, vilka förhyrningar av ekonomiska skäl snarast möjligt böra avvecklas. Samtidigt som byggnadsstyrelsens förslag redan av organisatoriska och ekonomiska skäl är att förorda, synes det även ur en annan synpunkt vara av vikt att förslaget så snart ske kan genomföres. Jag syftar på det trängande behovet av lokaler för vissa statliga myndigheter, vilket torde kunna i ej ringa utsträckning tillgodoses vid ett fort satt sammanförande till Ladugårdsgärde av försvarets centrala förvaltningsmyndigheter. Såsom byggnadsstyrelsens utredning utvisar kunna härigenom frigöras lokaler inom Artillerigården och dessutom 190 rum med en sammanlagd nettoyta av 3 500 kvadratmeter i den av försvarets civilförvaltning nu disponerade ämbetsbyggnaden vid Rödbotorget. Ehuru det ännu är för tidigt att yttra sig om huru dessa ledigblivande lokaler böra disponeras, ligger det i sakens natur att härigenom goda möjligheter yppas att på ett rationellt sätt lösa vissa av de lokalfrågor, som nu äro aktuella för statliga myndigheter i Stockholm. Det förefaller icke osannolikt — såsom jämväl av byggnadsstyrelsens utredning framgår — att på denna väg kan åvägabringas en ej oväsentlig och av bostadssociala skäl i hög grad önskvärd minskning av antalet lägenheter, som förhyras av statsverket i huvudstaden.

Jag förordar sålunda i överensstämmelse med byggnadsstyrelsens förslag att tillbyggnaden till ämbetsverket å Ladugårdsgärde snarast kommer till utförande.

Beträffande fördelningen av de nya tjänstelokalerna synes det i detta sam-

manhang icke nödvändigt eller ens möjligt att taga slutlig ställning. Frågan om fordonsregistrets organisation och arbetsuppgifter är för närvarande föremål för övervägande, varför utrymmesbehovet icke med säkerhet kan överblickas. Jämväl i fråga om sjukvårdsförvaltningens lokalbehov föreligger osäkerhet, sammanhängande med ifrågasatt omorganisation av försvarets sjukvårdsinspektion. Inom detta ämbetsverk pågå i anslutning härtill organisationsundersökningar genom statens organisationsnämnds försorg. Vad slutligen angår arméförvaltningens tygavdelnings kontrollbyrå, synes det för denna byrå beräknade totalbehovet även efter den av ämbetsverket i dess remissutlåtande förordade reduktionen vara för stort i betraktande av att en stor del av de på denna byrå tidigare ankommande uppgifterna numera överflyttats till krigsmaterielverket. Det synes emellertid icke troligt, att de förändringar inom de ifrågavarande administrativa organen, som kunna vara att förutse, mer nämnvärt påverkar byggnadsprogrammets utformning. Såsom hittills skett torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter närmare övervägande taga ställning till frågan om dispositionen av de nya lokalerna.

Om jag sålunda i huvudsak kan ansluta mig till byggnadsstyrelsens förslag i fråga om tillbyggnad av egentliga tjänstelokaler, är förhållandet ett annat med avseende på den av styrelsen ifrågasatta restaurangen. Enligt mitt förmenande kan det sättas i fråga, huruvida behovet av en dylik lokal motiverar uppförande under nuvarande ur materialsynpunkt brydsamma situation av en så omfattande anläggning, som av byggnadsstyrelsen föreslagits. Jag finner mig därför för närvarande förhindrad tillstyrka, att medel anvisas för ändamålet. Enligt under hand från byggnadsstyrelsen inhämtade uppgifter belöper av det för nybyggnaderna beräknade totalbeloppet, 3 700 000 kronor, 600 000 kronor på restaurangen. Det nu erforderliga beloppet torde sålunda kunna begränsas till 3 100 000 kronor. Jag förutsätter, att av detta belopp kunna bestridas kostnaderna för anordnande av provisoriska lunchlokaler i tillbyggnaden för där inrymda myndigheter.

I enlighet med vad som anförts i årets statsverksproposition, fjärde huvudtiteln (s. 17), torde medelsanvisningar till avskrivning av här ifrågavarande ämbetsbyggnad böra belasta den för försvaret för femårsperioden 1942/47 fastställda kostnadsramen.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ämbetsbyggnad å Ladugårdsgärde* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 3 100 000.

[3.] **11 b. Iståndsättande av mässbyggnad vid Norrbottens regemente.** I skrivelse den 7 juni 1945 har *arméns fortifikationsförvaltning* gjort framställning om anvisande av medel för iståndsättande av en brandskadad mässbyggnad vid Norrbottens regemente. Av handlingarna i ärendet inhämtas, bland annat följande.

Natten mellan den 12 och den 13 april 1945 hemsöktes mässbyggnaden för underofficerare och manskap vid Norrbottens regemente av brand, vilken, enligt vad företagen polisundersökning givit vid handen, uppstått i en på nedre botten belägen sopskrubb, varifrån den genom en i dennas omedelbara närhet befintlig lufttrumma spritt sig genom 2:a våningen till vindsvåningen.

Genom branden förorsakades synnerligen omfattande skador framför allt i den intill eldhärden belägna stora försäljnings- och serveringslokalen samt i vindsvåningen. Vid av fortifikationsförvaltningen föranstaltad utredning rörande skadornas omfattning och byggnadens tillstånd efter branden hade sålunda konstaterats, att i bottenvåningen väggar, golv och tak inom student-, volontärs- och manskapsmässar med tillhörande serverings- och kökslokaler vore svårt brandskadade, varjämte bjälklagen över manskapsmässen delvis vore spolierat, att i våningen 1 trappa upp väggar, golv och tak inom matsal och samlingssal delvis vore svårt skadade samt att hanbjälksvinden över samlingssalen vore helt avbränd. Därjämte hade betydande rök- och vattenskador uppstått i de flesta av de i byggnaden befintliga lokalerna.

För återställande av den skadade byggnaden i ursprungligt skick föresloge fortifikationsförvaltningen att i vid skrivelsen bifogade av förvaltningen uppgjorda iståndsättningsförslag upptagna och kostnadsberäknade arbeten skulle komma till utförande.

Kostnaderna för de föreslagna arbetena ha beräknats till 126 000 kronor.

Under åberopande av det anförda samt av att till förfogande stående underhållsmedel ej medgåve iståndsättning av så stort omfång och ej vore beräknade för dylika arbeten har arméns fortifikationsförvaltning hemställt, att Kungl. Maj:t för ändamålet måtte ställa ett belopp av 126 000 konor till fortifikationsförvaltningens förfogande.

Statskontoret har i avgivet utlåtande anfört följande.

Den i ärendet omförmälda fastigheten redovisades å försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond. Kostnader för reparation å fastigheten skulle således bestridas från den i staten för fonden upptagna utgiftsposten till reparations- och underhållskostnader. De i föreliggande fall uppskattade kostnaderna vore emellertid av den storleksordning, att de icke lämpligen borde belasta berörda utgiftspost. Med hänsyn härtill och då — såsom i ärendet framhållits — den eldskadade byggnaden endast skulle återställas i sitt ursprungliga skick utan några väsentliga förändringar, och iståndsättandet således icke komme att föranleda ändring av byggnadens å fastighetsfonden redovisade värde, borde för bestridandet av kostnaderna för ändamålet anlitas förslagsanslaget till oförutsedda utgifter.

Riksräkenskapsverket har i ärendet anfört bland annat, att i avvaktan på de förslag till principiell reglering av skador av förevarande art, som kunde komma att föreläggas 1946 års riksdag, syntes andra utvägar icke stå till buds än att antingen äska nytt anslag eller anlita anslaget till oförutsedda utgifter. Ämbetsverket har vidare anfört bland annat följande.

Om den förra utvägen anlitades, borde det brunna byggnadsvärdet omedelbart avskrivas ur räkenskaperna med anlitande av värdeminskningskontot. Användes åter anslaget till oförutsedda utgifter, komme det gamla byggnadsvärdet att kvarstå oförändrat. Eftersom den ersatta byggnaden i underhålls-

hänseende måste betraktas som en helt ny byggnad, gåve det förra förfaringssättet ett bokföringsmässigt riktigare resultat. Då avsikten syntes vara att underställa ärendet riksdagen vid dess höstsession, kunde ny anslagsanvisning utan olägenhet avvaktas. Omedelbart erforderliga medel kunde i så fall förskotteras av disponibla underhållsmedel.

Föredraganden.

Då kostnaderna för återställande av ifrågavarande mässbyggnad i ursprungligt skick betydligt underskrida kostnaden för en nybyggnad, finner jag mig böra förorda att byggnaden iståndsättes. Vad beträffar den anslagstekniska regleringen av ifrågavarande kostnad, ansluter jag mig till riksräkenskapsverkets förslag. Det genom brand förstörda byggnadsvärdet torde sålunda böra avskrivas ur försvarets fastighetsfonds räkenskaper med anlitande av vederbörligt värdeminskningskonto. För ersättningsbyggnaden torde böra anvisas ett särskilt investeringanslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1945/46, vilket icke bör belasta den för försvaret genom 1942 års försvarsbeslut fastställda kostnadsramen.

Under åberopande av det anförda får jag sålunda hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Iståndsättande av mässbyggnad vid Norrbottens regemente* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 126 000.

Marinens delfond.

[4.] **Vissa byggnadsarbeten m. m.** Under hänvisning till vad som anförts i det föregående under arméns motsvarande anslag anmäler jag under denna punkt frågor om disposition av det för budgetåret 1945/46 för marinen anvisade investeringsanslaget å 10 000 000 kronor till Vissa byggnadsarbeten m. m. för nedannämnda ändamål.

a. Utbyte av varmvattenberedare i kokhuset vid Stockholms örlogsstation. Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1943: 222 anvisade riksdagen (skrivelse nr 355) ett anslag av 45 500 kronor — exklusive kostnader för administration och prisstegring efter den 1 juli 1941 — för utbyte av två högtrycksångpannor m. m. i kokhuset till matinrättningen vid Stockholms örlogsstation.

Genom beslut den 26 november 1943 ställde Kungl. Maj:t anslaget till marinförvaltningens förfogande, varjämte Kungl. Maj:t medgav, att marinförvaltningen finge för bestridande av kostnader för administration och prisstegring efter den 1 juli 1941 för ifrågavarande arbeten därutöver disponera ett belopp av 12 700 kronor.

I skrivelse den 7 april 1945 anmälde marinförvaltningen, att medelsbehovet kunde nedbringas med omkring 45 000 kronor. Pannorna, vilka utdömts av särskilt tillkallade experter, hade nämligen efter friläggning av ytterom-

höljena visat sig vara bättre bibehållna än som från början antagits. Marinförvaltningen anförde vidare bland annat följande.

I samband med de utredningar, som för närvarande påginge inom marinförvaltningen i syfte att rationalisera driften vid marinens matinrättningar, hade framkommit, att i kokhuset befintlig varmvattenberedare icke medgåve tillräckligt tryck på varmvattnet. Härigenom kunde icke de befintliga diskningsanordningarna utnyttjas på rätt sätt, varigenom, förutom hygieniska nackdelar, onödigt slöseri med varmvatten skedde. Den enda möjligheten för att åstadkomma en ökning av trycket på varmvattnet vore att byta ut den befintliga varmvattenberedaren mot en ny dylik. Kostnaderna för en ny varmvattenberedare för matinrättningen i kokhuset vid Stockholms örlogsstation jämte monteringsarbeten uppginge enligt anbud till 7 500 kronor. Härtill komme borttagning av den befintliga varmvattenberedaren samt ändring av rörledningar och efterlagningar, för vilket arbete marinförvaltningen beräknat en kostnad av 1 500 kronor. Administrationskostnaderna utgjorde inalles 500 kronor, varför kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1944 kunde beräknas till totalt (7 500 + 1 500 + 500 =) 9 500 kronor, vilket enligt prisläget den 1 juli 1941 kunde antagas motsvara 8 300 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställde marinförvaltningen att med anlitande av de för utbyte av högtrycksångpannor anvisade medlen få byta ut varmvattenberedaren i kokhuset för en kostnad av högst 9 500 kronor.

Kungl. Maj:t fann genom beslut den 4 maj 1945 framställningen icke föranleda annan åtgärd än att Kungl. Maj:t förklarade, att marinförvaltningen ägde taga frågan om utbyte av varmvattenberedaren under förnyat övervägande i samband med avgivande av anslagsäskanden för budgetåret 1946/47.

I sina anslagsäskanden för nästkommande budgetår har *marinförvaltningen* med anledning härav för ifrågavarande ändamål beräknat en kostnad enligt prisläget den 1 juli 1941 av 8 000 kronor, varav 500 kronor utgjorde administrationskostnader. Prisstegringen till den 1 juli 1945 har beräknats uppgå till 1 500 kronor. På grund av arbetets brådskande natur har marinförvaltningen hemställt, att medel måtte anvisas å tilläggsstat för budgetåret 1945/46.

Föredraganden.

Marinförvaltningens förslag synes ägnat att minska driftskostnaderna vid matinrättningen å Skeppsholmen. Jag finner mig av denna anledning böra tillstyrka bifall till förslaget. Mot förvaltningens kostnadsberäkningar har jag ingen erinran. Kostnaden torde böra inräknas i den för marinen för femårsperioden 1942/47 fastställda kostnadsramen.

b. Fullträffsäkra teletekniska förråd vid Karlskrona och Göteborgs örlogsvarv. I sina medelsäskanden för budgetåret 1946/47 har *marinförvaltningen* gjort framställning om anvisande av medel för inredande av fullträffsäkra teletekniska förråd vid Karlskrona och Göteborgs örlogsvarv. Av handlingarna i ärendet inhämtas, bland annat, följande.

Den teletekniska materielen tillhörande såväl Karlskrona örlogsvarv och Blekinge kustartilleriförsvar som Västkustens marindistrikt saknade för när-

varande fullträffsäkert förrådsutrymme. Då denna materiel vore dyrbar och svårersättlig, vore en dylik lokalbrist synnerligen betänklig och borde avhjälpas. Verkställda undersökningar hade givit vid handen att i berg insprängda förråd kunde anordnas i anslutning till vissa fullträffsäkra lokaler, som för närvarande sprängdes ut. Då arbetena borde utföras i samband med dessa arbeten, föresloge marinförvaltningen, att medel för dessa arbeten skulle anvisas å tilläggsstat. Kostnaderna för ett för Karlskrona örlogsvarv och Blekinge kustartilleriförsvar gemensamt fullträffsäkert teletekniskt förråd beräknades enligt prisläget den 1 juli 1941 uppgå till 55 000 kronor, varav 3 100 kronor utgjorde administrationskostnader. Motsvarande förråd för Västkustens marindistrikt, som skulle göras gemensamt för flottan och kustartilleriet hade enligt samma prisläge beräknats till 50 000 kronor, varav 2 800 kronor utgjorde administrationskostnader. Prisstegringen beräknades i detta fall uppgå till 7 000 kronor.

Föredraganden.

Då den teletekniska materielen vid ifrågavarande förband för närvarande förvaras på skilda håll i provisoriska och delvis olämpliga lokaler, synes det erforderligt, att lokaler som äro bättre lämpade för den till större delen ömtåliga materielen nu iordningställas. Materielen är som regel mycket dyrbar och svårersättlig, varför dessa lokaler torde böra göras fullträffsäkra. Goda möjligheter härtill erbjudas i samband med vissa nu pågående sprängningsarbeten. Jag finner mig därför böra tillstyrka bifall till marinförvaltningens förslag. Mot kostnadsberäkningarna har jag intet att erinra. Kostnaderna torde med sammanlagt (55 000 + 50 000 =) 105 000 kronor böra belasta det för innevarade budgetår för marinen anvisade investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten m. m. och alltså inräknas inom den för försvaret fastställda kostnadsramen för femårsperioden 1942/47.

c. Reservkraftaggregat vid Västkustens marindistrikt. Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1944: 175 anvisade riksdagen (skrivelse nr 322) ett anslag av 675 000 kronor för verkstadsanläggningar m. m. vid Västkustens marindistrikt. Från anslaget skulle bland annat bestridas kostnaderna för en signalverkstad med 457 000 kronor.

Genom brev den 26 januari 1945 bemyndigade Kungl. Maj:t marinförvaltningen att med anlitande av medel från nämnda anslag gå i författning om utförande av, bland annat, signalverkstaden.

I sina anslagsäskanden för nästkommande budgetår har *marinförvaltningen* gjort framställning om anvisande av medel för installerande av ett reservkraftaggregat vid ifrågavarande verkstad.

Ämbetsverket har därvid anfört bland annat följande.

Vid utförandet av verkstadsanläggningen var avsikten att installera ett reservkraftaggregat för säkerställande av kraftförsörjningen till verkstaden samt i viss mån örlogsvarvets övriga anläggningar. Sedan anbud å anläggningen inkommit, hade det visat sig att på grund av bland annat ökade krav på ventilation, anläggningen blivit dyrare än vad som från början kunnat beräknas. Någon minskning av anläggningen bade icke ansetts möjlig att göra. Däremot hade det synts möjligt att tills vidare icke beställa det projekterade reservkraftaggregatet jämte därför erforderliga särskilda ventila-

tionsanordningar. Aggregatet vore emellertid nödvändigt för att under alla förhållanden kunna trygga kraftförsörjningen till verkstadens olika maskiner, radiostationer samt uppvärmnings- och ventilationsanordningar. Kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 hade beräknats till 66 000 kronor, varav 4 000 kronor utgjorde administrationskostnader. Prisstegringen fram till den 1 juli 1945 beräknades uppgå till 9 000 kronor. Då arbetet lämpligen borde komma till utförande i anslutning till pågående arbeten, föresloge marinförvaltningen att medel för arbetet anvisades å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1945/46 inom femårsplanens kostnadsram.

Föredraganden. Förevarande anslagsäskande har tydligen föranletts därav, att kostnaderna för verkstadsanläggningen beräknats för lågt. Då emellertid förslaget synes välgrundat, anser jag mig böra biträda detsamma. Det torde vara lämpligt, att reservkraftaggregatet installeras samtidigt som verkstaden iordningställes. Enligt vad jag inhämtat skulle ett uppskov med installationen medföra merkostnader, då i sådant fall till aggregatet hörande ventilationsanordningar icke kunna inmonteras samtidigt med övriga ventilations- m. fl. anläggningar i verkstaden. Med hänsyn härtill böra medel för ändamålet anvisas under innevarande budgetår. Beloppet bör inrymmas inom den för marinens byggnadsarbeten fastställda kostnadsramen och utgå från förutnämnda investeringsanslag å 10 000 000 kronor.

Hemställan. Åberopande det anförda får jag sålunda hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att de under a., b. och c. angivna arbetena må komma till utförande med anlitande av det för budgetåret 1945/46 för marinen anvisade investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten m. m. av 10 000 000 kronor.

Flygvapnets delfond.

[5.] **Vissa byggnadsarbeten m. m.** Under hänvisning till vad som anförts i det föregående under arméns motsvarande anslag anmäler jag under denna punkt fråga om disposition av det för budgetåret 1945/46 för flygvapnet anvisade investeringsanslaget å 34 000 000 kronor till Vissa byggnadsarbeten m. m. för nedannämnda ändamål.

Utökning av flygfältet vid Skånska flygflottiljen. Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1942: 328 och i 1943 års statsverksproposition (kapitalbudgeten bilaga 2) anvisade riksdagen bland annat 729 000 kronor för utförande av vissa flygfältsarbeten vid Skånska flygflottiljen i Barkåkra. Genom särskilda dispositionsbeslut har Kungl. Maj:t ställt medlen till flygförvaltningens förfogande.

I skrivelse den 6 augusti 1945 har *flygförvaltningen* gjort framställning om anvisande av medel för utökning av flygfältet för Skånska flygflottiljen och

har därvid hänvisat till en tidigare framställning i ämnet, i vilken förvaltningen anfört bland annat följande.

Flygfältet bleve, sedan det utbyggts med anlitande av de medel — sammanlagt 729 000 kronor på grundval av prisläget den 1 juli 1941 och oberäknat administrationskostnader — som Kungl. Maj:t ställt till flygförvaltningens förfogande genom särskilda beslut endast cirka 1 300 m långt i en start- och landningsriktning (norr—söder) samt 1 000 m i de båda övriga (sydväst—nordost respektive sydost—nordväst). Med hänsyn till de start- och landningssträckor, som erfordrades för de senaste typerna av flygplan, vore flygfältet vid Barkåkra för litet. Det vore därför ur flygsäkerhetssynpunkt oundgängligen erforderligt, att start- och landningsbanorna förlängdes. Medelsbehovet vore redovisat i propositionen 1944: 281 såsom ingående i grovarbetsreserven samt åter upptaget i flygförvaltningens förslag till investeringsplan för nästkommande budgetår. Behovet syntes emellertid flygförvaltningen vara av sådan natur, att ikraftträdandet av allmän beredskapsstat III icke kunde inväntas.

I skrivelsen den 6 augusti 1945 har flygförvaltningen vidare anfört.

Flygförvaltningen hade i sina förslag angående flygvapnets medelsbehov under kapitalbudgeten för budgetåret 1946/47 upptagit ifrågavarande byggnadsbehov till en kostnad på grundval av prisläget den 1 juli 1941 och oberäknat utgifter för administration m. m. av 640 000 kronor, vilken kostnad sålunda vid bifall till förslaget komme att belasta nyssnämnda kostnadsram.

Då det emellertid ur flygsäkerhetssynpunkt vore av synnerlig vikt, att en utvidgning av flygfältet snarast möjligt komme till stånd, finge flygförvaltningen föreslå, att frågan underställdes riksdagen redan instundande höst.

Administrationskostnaderna beräknades till 39 000 kronor. Härtill komme merkostnader för den prisstegring, som ägt rum sedan den 1 juli 1941, med cirka 13 procent av (640 000 + 39 000 =) 679 000 kronor eller 89 000 kronor. Totalkostnaderna för ifrågavarande byggnadsarbeten skulle således uppgå till (679 000 + 89 000 =) 768 000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts har flygförvaltningen hemställt, att flygfältet vid Skånska flygflottiljen måtte få utbyggas med anlitande av det under försvarets fastighetsfond, flygvapnets delfond, för budgetåret 1945/46 anvisade investeringsanslaget av 34 000 000 kronor.

Föredraganden.

De nuvarande start- och landningssträckorna på flygfältet vid Barkåkra synas ur flygsäkerhetssynpunkt vara för korta för moderna flygplan. Jag finner det därför önskvärt, att banorna förlängas. Härtill kommer — enligt vad jag inhämtat — att det kan vara värdefullt, att de föreslagna arbetena kunna komma till stånd utan uppskov, därest så ur arbetsmarknadssynpunkt befinnes lämpligt. Jag anser mig därför böra tillstyrka, att medel nu beräknas för ändamålet. Läget på arbetsmarknaden torde emellertid få vara avgörande för om och när arbetena skola sättas igång.

Mot flygförvaltningens kostnadsberäkningar har jag den erinran att prisstegringstillägget torde kunna reduceras till 11 procent. Totalkostnaderna minskas härigenom med omkring 14 000 kronor till i avrundat tal 750 000 kronor. Kostnadsramen torde böra belastas med 679 000 kronor.

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till Utökning av flygfältet vid Skånska flygflottiljen må anlitas det för budgetåret 1945/46 för flygvapnet anvisade investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten m. m. av 34 000 000 kronor.

Vad föredraganden sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Anders Broberg.

Bilaga 14.

Kapitalinvesteringar.

Socialdepartementet.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, anmäler härefter under socialdepartementets handläggning hörande ärende angående kapitalinvestering å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 samt anför därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **Vissa om- och nybyggnadsarbeten vid statens bakteriologiska laboratorium.** Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 288/1944 (bil. 10, punkt 2) framlagda förslag anvisade 1944 års riksdag (skrivelse nr 481) till Vissa om- och nybyggnadsarbeten vid statens bakteriologiska laboratorium å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 ett investeringsanslag av 785 000 kronor. Såsom närmare framgår av berörda proposition var av ifrågavarande anslag ett belopp av 33 000 kronor avsett för tillbyggnad av barack för hästar vid laboratoriet.

Med utlåtande den 25 juni 1945 har byggnadsstyrelsen överlämnat en framställning från *föreståndaren för laboratoriet, professorn G. Olin,* däri denne hemställt, att nyssnämnda belopp å 33 000 kronor måtte få disponeras för vissa andra ändamål. Föreståndaren har därvid anfört i huvudsak följande:

På grund av den försening, som riksdagsbehandlingen av frågan om byggnadsarbetena vid statens bakteriologiska laboratorium medförde, och med hänsyn till de akuta behov av bakteriologiska preparat, som under hösten 1944 framkommo i våra grannländer, har laboratoriet efter samråd med svenska kommittén för internationell hjälpverksamhet nödgats vidtaga åt-

gärder vid sidan av byggnadsprogrammet för att så snart som möjligt kunna leverera efterfrågade preparat för efterkrigshjälpen. Bland dessa åtgärder märkes förhyrande av Svea artilleriregemente av stallar vid Rissne gård, vilket betingats av det omedelbara behovet av ökade stallutrymmen för difteriserumtillverkningen.

Fråga har nu uppstått, om det stall, till vilket 33 000 kronor beräknats av investeringsanslaget å 785 000 kronor, skall uppföras eller icke. Byggnadsarbetet har ännu icke påbörjats, enär stallet avsetts som en tillbyggnad till ett befintligt trästall, vilket för närvarande användes för smådjur. Dessa kunna icke flyttas förrän omkring den 1 juli 1945, då ett nytt smådjurshus beräknas bliva färdigt. Stalltillbyggnaden kan alltså icke beräknas bliva färdig förrän under hösten 1945. Under sådana omständigheter synes det mera rationellt att även fortsättningsvis anlita de av Svea artilleriregemente förhyrda stallutrymmena, vilka visserligen icke äro fullvärdiga för ändamålet men dock kunna accepteras såsom ett provisorium. Hyreskostnaderna härför beräknas till 7 200 kronor.

Investeringsanslaget å 785 000 kronor har också visat sig vara mycket knappt tillmätt. Ett kylaggregat, som ingår i den ursprungliga byggnadsplanen och som är nödvändigt för verksamheten, har icke medräknats vid kostnadskalkylernas uppgörande. Detta aggregat betingar ett pris av 11 000 kronor. På grund av anslagets knapphet har vidare vatten och avlopp icke inletts i inpackningsbaracken, vilket upptagits i de ursprungliga planerna och icke utan stora olägenheter kan undvaras. Kostnaden härför beräknas till 5 000 kronor. Ytterligare utgifter kunna jämväl beräknas såväl för nybyggnaderna som för utrustningen eller respektive 4 000 och 5 800 kronor.

Under åberopande av det anförda har föreståndaren hemställt, att stallbyggnaden måtte få uteslutas ur byggnadsprogrammet och att av de härför avsedda medlen, 33 000 kronor, måtte få disponeras ett belopp av (11 000 + 5 000 + 4 000) 20 000 kronor för anordnande av kylaggregat och för övriga förut omnämnda byggnadsarbeten samt ett belopp av (7 200 + 5 800) 13 000 kronor för hyra av stallbaracker och för viss utrustning.

Byggnadsstyrelsen har för sin del tillstyrkt föreståndarens framställning.

I utlåtande över framställningen har *statskontoret* som sin mening uttalat, att erforderliga medel för bestridande av hyreskostnaderna för stallbarackerna borde utgå från den å staten för statens allmänna fastighetsfond, byggnadsstyrelsens delfond, under rubriken hyres- och arrendeavgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden uppförda posten. Vad angår framställningen i övrigt har statskontoret allenast framhållit, att den av föreståndaren föreslagna ändrade medelsdispositionen icke syntes kunna genomföras utan riksdagens medverkan.

Departementschefen.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen har statens bakteriologiska laboratorium för att så snabbt som möjligt kunna leverera för efterkrigshjälpen erforderliga sera och vacciner nödgats vidtaga provisoriska åtgärder för anskaffande av lokaler för olika ändamål i avbidan på färdigställande av de av 1944 års riksdag beslutade om- och nybyggnadsarbetena vid laboratoriet. Härvid har det bland annat visat sig, att behovet av ökade stallutrymmen kunnat tillgodoses genom förhyrning och att alltså den tillbyggnad av barack för hästar, för vilken beräknats ett belopp å 33 000 kronor under det

för byggnadsarbetena vid laboratoriet anvisade anslaget å 785 000 kronor, icke längre är erforderlig. Med hänsyn härtill torde i enlighet med vad laboratorieföreståndaren nu föreslagit ifrågavarande tillbyggnad kunna uteslutas ur byggnadsprogrammet.

Vad härefter angår de av föreståndaren föreslagna ytterligare byggnads- och utrustningsarbetena vid laboratoriet har jag av vad i ärendet anförts blivit övertygad om att behov föreligger av desamma. Jag anser mig därför böra tillstyrka, att de må komma till utförande. Mot de beräknade kostnaderna, tillhopa 25 800 kronor, synes intet vara att erinra. Beloppet i fråga torde dock lämpligen kunna avrundas till 26 000 kronor. För arbetena synes på sätt föreståndaren föreslagit böra tagas i anspråk det belopp av 33 000 kronor, som avsetts för nyssnämnda tillbyggnad av barack för hästar. Riksdagens medgivande härtill torde böra inhämtas. Vad beträffar kostnaderna för förhyrning av stallbaracker torde dessa, såsom statskontoret påpekat, böra bestridas från vederbörlig utgiftspost å staten för statens allmänna fastighetsfond.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av den del av det å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisade investeringsanslaget till Vissa om- och nybyggnadsarbeten vid statens bakteriologiska laboratorium, som avsetts för tillbyggnad av barack för hästar, ett belopp av 26 000 kronor må i stället tagas i anspråk för utförande av utav mig i det föregående förordade byggnads- och utrustningsarbeten vid laboratoriet.

Vad föredragande departementschefen sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Hans Bergström.

Bilaga 15.

Kapitalinvesteringar.

Kommunikationsdepartementet.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Nilsson, anmäler härefter under kommunikationsdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 samt anför därvid följande.

I. Statens affärsverksfonder.

A. Postverket.

[1.] **9 a. Inköp av tomter i Uppsala.** I skrivelse den 27 juli 1945 har *generalpoststyrelsen* gjort framställning om anvisande av medel till inköp av tomter i Uppsala för att däråa sedermera låta uppföra en posthusbyggnad.

Styrelsen erinrar till en början, att för postkontoret i Uppsala (klass I A) alltsedan den 1 oktober 1905 förhyrdes lokaler i riksbankens vid denna tid nyuppförda fastighet i staden. Efter utvidgningar, senast åren 1936 och 1940, omfattade lokalerna en sammanlagd golvyta av omkring 1 425 kvadratmeter, vartill komme vissa förrådsutrymmen i källaren. Hyran utgjorde per år 20 900 kronor jämte särskild ersättning för lokalernas uppvärmning.

På grund av den starka ökningen av poströrelsen i Uppsala hade, fortsätter styrelsen, postkontorets lokaler redan kort tid efter den senaste tillbyggnaden kommit att bliva otillräckliga, och för varje år hade behovet av större lokalutrymmen allt kraftigare gjort sig kännbart. Härtill komme, att de verkställda utvidgningarna såsom nödtvungna åtgärder hade måst vidtagas med åsidosättande av en rationell och ändamålsenlig disposition av tjänstelokalerna inbördes. Bland annat för att i någon mån söka

motverka de uppkomna lokalsvårigheterna hade styrelsen under årens lopp inrättat 2 postexpeditioner och 6 poststationer inom stadens postområde. Härigenom hade en viss avlastning i fråga om allmänhetens betjänande vid postkontoret inträtt, medan däremot den ankommande och avgående posten liksom brevbäringen icke påverkats av filialanstalternas inrättande. Rörelsen vid huvudpostkontoret hade fortsatt att öka i snabb takt.

Till belysande av den trafikstegring, som ägt rum vid postkontoret Uppsala 1 enbart under tidsperioden 1940—44, d. v. s. de fyra närmaste åren efter den sista utvidgningen av lokalerna, har styrelsen lämnat följande sifferuppgifter.

	1940	1944	Ökning i %
Hela antalet avgångna försändelser	9 312 565	13 362 829	43·5
Därav vanliga paket	76 303	109 317	43·3
postanvisningar och inbetalningskort	220 425	280 148	27·1
Hela antalet ankomna försändelser	9 942 628	12 235 776	23·1
Därav vanliga paket	93 230	152 526	63·6
postanvisningar och utbetalningskort (utom kronoskattepostanvisningar)	144 410	186 815	29·4
Folkpensionsutbetalningar	17 102	16 163	—5 5
Omsättningar i postsparbanksrörelsen	59 416	82 501	38·9
Postkontorets inkomster	740 121	1 159 581	56·7

Styrelsen framhåller, att ökningen i trafiken för den ifrågavarande 4-årsperioden vore ovanligt stor, även om hänsyn toges till den allmänna stegringen av poströrelsen. I allt väsentligt syntes den ha sin förklaring i stadens tillväxt. Folkmängden, som år 1940 uppgick till 38 433 personer, hade år 1944 ökat till 44 686 personer eller med 16,3 %. Härtill borde läggas antalet studerande från andra orter, vilket under terminerna kunde beräknas uppgå till ca 6 000. En i hög grad bidragande orsak till poströrelsens ökning i Uppsala torde även vara stadens industriella utveckling.

På grund av den ökade trafiken hade också personalstyrkan vid postkontoret måst utökas. Antalet tjänstemän vid postkontoret utgjorde 71 år 1936, 88 år 1940 och 96 år 1944. En ytterligare ökning med 5 tjänstemän hade hittills måst vidtagas under år 1945. Därvid vore att märka, att de begränsade lokalutrymmena verkat hindrande på postkontorets möjligheter att i önskad utsträckning anställa ytterligare kassatjänstemän, brevsorterare etc., enär det icke varit möjligt att anordna erforderliga arbetsplatser.

Följden av poströrelsens utveckling i Uppsala hade således blivit, fortsätter styrelsen, att postlokalerna icke längre kunde anses vare sig tillräckliga eller med hänsyn till dispositionen lämpliga för sitt ändamål. Detta förhållande kunde förutses komma att framträda än starkare inom de närmaste åren såsom en följd av den ytterligare tillväxt i stadens folkmängd, som efter ytterligare industrialisering, utvidgning av försvarets läroverk, andra militära institutioners nyligen företagna förläggning till staden, m. fl. omständigheter med all sannolikhet komme att äga rum. Önskvärdheten av bättre och ut-

vidgade postkontorslokaler i Uppsala hade också vid olika tillfällen framhållits från stadens sida.

I fråga om de särskilda olägenheter, som för postverkets del vore förknippade med de nuvarande lokalerna, anför styrelsen i huvudsak följande.

Postmästarens och personalkontrollörens tjänsterum äro sedan lokalutvidgningen år 1940 förlagda till våningen 1 trappa upp, vilket innebär stora olägenheter, dels för tjänstemännen vid utövande av uppsikt över och ledning av arbetet på postkontoret, dels ock för de korrespondenter, som i postärenden hava att besöka postmästaren.

Kassaexpeditionen är uppdelad i en brev- och en paketavdelning med var sin ingång från fastighetens vestibul. Den inre förbindelsen mellan dessa båda kassaexpeditioner uppehålles genom en ganska lång korridor. Detta förhållande verkar i hög grad tidsödande, bland annat vid transport av post mellan avdelningarna. Vaktföreståndaren, som är placerad i brevavdelningen, kan icke på ett effektivt sätt övervaka arbetet på paketavdelningen. Inom berörda två kassaexpeditioner kunna maximalt anordnas 8 kassaplatser i brevexpeditionen och 4 i paketexpeditionen, vilka samtliga äro besatta under större delen av året. Vid vissa tillfällen erforderliga ytterligare kassaplatser kunna icke anordnas (det kan beräknas, att sammanlagt 20 kassaplatser skulle erfordras för att trafiken vid högfrekvens skulle kunna avvecklas på ett tillfredsställande sätt). Kassaplatserna i paketexpeditionen äro dessutom olämpligt placerade i förhållande till paketfack m. m. Annan placering kan dock på grund av lokalens utformning icke åstadkommas.

För pakettrafiken vid julhelgerna måste särskild lokal förhyras ute i staden.

Allmänhetens avdelning i brevexpeditionen omfattar allenast 65 kvadratmeter, vilket numera är alldeles otillräckligt. Vid högtrafikperioder, då stark köbildning uppkommer, är trängseln synnerligen besvärande.

Även *avdelningen för ankommande och avgående poster* har på grund av lokalernas beskaffenhet måst uppdelas i två expeditionslokaler, en för värde- och brevpost och en för korsbandspost. I likhet med vad som gäller för kassaexpeditionen medför denna uppdelning merarbete för personalen samt svårigheter i fråga om arbetets övervakning.

Inom *brevbärarexpeditionen*, som omfattar 260 kvadratmeter, äro för närvarande samtidigt sysselsatta 55 tjänstemän. Antalet brevbärare har tid efter annan måst utökas, och från och med den 1 oktober 1945 beräknas ytterligare 2 brevbärare komma att erfordras. Redan nu har för brevbärarexpeditionens räkning måst tagas i anspråk en del av den angränsande tidningsexpeditionen, och hösten 1945 torde denna expedition komma att helt användas för detta ändamål, i samband varmed plats för tidningsexpeditionen måste beredas inom de lokaler, som inrymma postmästarens expedition, vars redan förut begränsade utrymme sålunda måste ytterligare inknappas.

Den för postkontorets *skatteavdelning* avsedda lokalen användes för närvarande även såsom elevrum. Därest föreslagen reform av uppbördväsendet från och med den 1 januari 1947 genomföres, kommer emellertid nämnda lokal att uteslutande erfordras för skatteavdelningens verksamhet.

Vad vidare angår *frukostrum* samt *sanitära anläggningar*, ha dessa på grund av personalens ökning kommit att bliva helt otillräckliga. För den till omkring 80 personer uppgående brevbärar- och postiljonspersonalen disponeras sålunda ett frukostrum om allenast 15 kvadratmeter.

Slutligen må nämnas, att postkontoret saknar tillräckliga *garageutrymmen* för sina motorfordon (för närvarande 2 gengaslastbilar, 3 elektriska truckar

och 1 elektrisk motorcykel). I det enda tillgängliga garaget, vars konstruktion emellertid icke medger uppställning av gengasbilar, har plats kunnat beredas allenast för 2 truckar jämte för dem avsett laddningsaggregat. För de övriga fordonen har garageutrymme fått anskaffas genom förhyrande ute i staden.

Styrelsen meddelar, att undersökningar verkställts angående möjligheterna att genom användandet av tillgängliga gårdsutrymmen jämte eventuellt förvärvat angränsande tomtområde företaga en tillbyggnad av riksbankens fastighet för att därigenom erhålla för postkontoret tillräckliga utrymmen. Det hade emellertid visat sig, att även om inköp av grannfastigheten utmed Bangårdsgatan kunde ske, så skulle likväl en tillbyggnad av riksbankshuset icke kunna tillgodose postkontorets behov av tillräckliga och lämpliga lokaler utan en helt genomgripande och ur byggnadsteknisk synpunkt svårutförbar ombyggnad av fastigheten. Styrelsen ansåge för sin del dessutom, att en sådan om- och tillbyggnad skulle ställa sig allt för dyrbar, helst som resultatet i varje fall icke kunde beräknas medföra den rationella planering av postkontorslokalerna, som ur postarbetets synpunkt måste eftersträvas.

Enär några möjligheter att inom annan fastighet i Uppsala förhyra för postkontoret erforderliga lokaler, vilka enligt styrelsens uppfattning borde omfatta ca 2 500 kvadratmeter, icke yppats, hade styrelsen icke kunnat finna någon annan acceptabel lösning av lokalfrågan än att efter förvärv av därtill lämpligt tomtområde uppföra ett nytt posthus. Även om härför erfordrades större kapitalinvestering, torde det, enligt styrelsens mening, vara fullt klart, att de häremot svarande fördelarna i form av tillräckligt stora och från början för sitt ändamål väldisponerade lokaler vore av den betydelse, att de väl motiverade en sådan nyinvestering.

Ett för uppförande av ett nytt posthus i Uppsala synnerligen väl lämpat markområde hade styrelsen funnit i tomterna nr 3, 12 och 14 i kvarteret Draken, vilka omfattade sammanlagt 3 612 kvadratmeter. Nämnda kvarter vore beläget i omedelbar närhet av det nuvarande postkontoret. Telegrafstationen i staden befunne sig i samma kvarter.

Då det icke varit möjligt för styrelsen att med ägarna till de tre tomter, som bildade ifrågavarande tomtområde, träffa direkta köpekontrakt, bland annat på grund av storleken av fordrade handpenningbelopp, vilka styrelsen icke ansett sig kunna utan Kungl. Maj:ts medgivande utgiva, hade tomtområdet inköpts av ingenjören Anders Diös i Uppsala, som i sin tur förklarat sig beredd att på helt oförändrade villkor försälja tomtområdet till postverket. Styrelsen skulle härvid allenast hava att till Diös utgiva ersättning med räntan på de handpenningbelopp, tillhopa 60 000 kronor, som Diös för sitt förvärv av tomterna fått utgiva, ävensom ett belopp för täckande av Diös' direkta omkostnader i samband med transaktionen. Den sammanlagda summan av dessa ersättningar torde uppgå till högst 2 850 kronor. Diös hade tidigare anlitats som ombud för postverket vid inköp av tomter i Västerås.

Generalpoststyrelsen meddelar vidare, att styrelsen med Diös träffat ett på

statsmakternas godkännande före den 1 december 1945 beroende köpekontrakt om förvärv av ifrågavarande tomter för sammanlagt 975 000 kronor. Detta pris motsvarade 269 kronor 93 öre per kvadratmeter, vilket pris i och för sig kunde anses tämligen högt. Med hänsyn till tomternas belägenhet och värdet av å desamma befintliga byggnader ävensom till i Uppsala nu rådande tomtpriser finge köpeskillingen emellertid anses skälig. Tomtområdet skulle tillträdas av postverket den 1 oktober 1946.

I köpekontraktet inginge vidare som villkor beträffande tomten nr 12, att köparen skulle betala den eventuella skatt på realisationsvinst, som av förutvarande ägaren till denna tomt, direktören Carl Henry Sieverth, kunde komma att utkrävas på grund av fastighetens försäljning till Diös. Sieverth förvärvade fastigheten år 1938, men då detta skedde genom arv, torde, såvitt styrelsen kunnat utröna, någon sådan skatt varom här vore fråga icke komma att utgå. I den mån så likväl mot förmodan skulle bliva fallet, torde styrelsen böra äga rätt att för gäldandet av denna skatt använda postverkets driftmedel, liksom styrelsen tänkt sig att av sådana medel betala den förut angivna särskilda ersättningen till Diös om höst 2 850 kronor.

Av det begärda anslaget erfordrades, fortsätter generalpoststyrelsen, allenast en mindre del eller 60 000 kronor under nu löpande budgetår, men det torde dock få anses lämpligt, att styrelsens framställning beträffande anslagsfrågan i dess helhet bleve föremål för beslut i samband med statsmakternas prövning av det föreliggande köpekontraktet.

Styrelsen förklarar sig vid bifall till förevarande framställning ämna, så snart ske kan, inkomma med förslag till uppförande å ifrågavarande tomtområde av ett posthus.

Under åberopande av det anförda hemställer generalpoststyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för inköp för postverkets räkning av tomterna nr 3, 12 och 14 i kvarteret Draken i Uppsala å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 975 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1945 förklarat sig kunna förorda ifrågavarande tomtförvärv, i synnerhet som därigenom hela kvarteret Draken komme att övergå i statens ägo. Denna fördel ansåge styrelsen vara så stor, att den väl motiverade det ifrågasatta priset, vilket styrelsen funne något högt men dock icke oskäligt.

Departementschefen.

Vad generalpoststyrelsen anfört synes ådagalägga, att postkontorslokalerna i Uppsala icke längre äro tillräckliga för sitt ändamål samt att åtgärder nu äro påkallade för att möjliggöra en erforderlig lokalutvidgning. Det av styrelsen framlagda förslaget om inköp av tomterna nr 3, 12 och 14 i kvarteret Draken för uppförande därå av en posthusbyggnad, som erbjuder postverket tillräckliga lokalutrymmen, torde innebära en lämplig lösning av frågan.

Det för tomtmarken preliminärt avtalade priset, 975 000 kronor, motsvarande ett kvadratmeterpris av 269 kronor 93 öre, får anses vara betydande. Med hänsyn till tomternas centrala belägenhet och övriga föreliggande om-

ständigheter anser jag mig dock kunna tillstyrka förvärv på angivna villkor. Erforderligt anslag torde i sin helhet böra äskas å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46. Generalpoststyrelsen torde äga att i mån av behov för gäldande av ersättning till ingenjören Anders Diös om högst 2 850 kronor samt den skatt på realisationsvinst, som kan komma att utkrävas av förutvarande ägaren till tomten nr 12 i kvarteret Draken, taga i anspråk postverkets driftmedel.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av tomter i Uppsala* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 975 000.

[2.] **9 b. Inköp av tomt- och gatumark i Norrköping.** I sin förenämnda skrivelse den 27 juli 1945 har *generalpoststyrelsen* hemställt om anvisande av medel å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1945/46 för inköp för postverkets räkning av viss tomt- och gatumark i Norrköping, vilken avsåges för tillbyggnad av postkontoret Norrköping 1.

Styrelsen meddelar till en början, att nämnda postkontor alltsedan början av år 1916 vore inrymt i en postverket tillhörig byggnad, belägen å tomten nr 1 i kvarteret Heidelberg i staden. Byggnaden vore uppförd i tre våningar jämte entresolvåning, vind och källare. Ursprungligen hade i bottenvåningen inretts tjänstelokaler för såväl postkontoret som riksbankens avdelningskontor på platsen. På grund av poströrelsens tillväxt hade postlokalen emellertid så småningom blivit otillräcklig, och år 1932 måste den till riksbanken uthyrda lokalen, vilken omfattade en golvyta av cirka 300 kvadratmeter, tagas i anspråk för tillgodoseende av postkontorets behov av ökat utrymme. Under tiden därefter hade rörelsen vid postkontoret ytterligare tillväxt, vilket medfört att postkontorslokalen återigen blivit otillräcklig och även mindre ändamålsenlig.

Till belysande av utvecklingen av rörelsen vid postkontoret har styrelsen lämnat följande sifferuppgifter.

	1932	1944	Ökning i %
Hela antalet avgångna försändelser	11 857 643	15 025 327	26·7
Därav rekommenderade försändelser	79 854	150 317	88·2
vanliga paket	107 443	113 606	5·7
postanvisningar och inbetalningskort	151 657	214 076	41·2
Hela antalet ankomna försändelser	7 944 714	13 447 648	69·3
Därav rekommenderade försändelser	77 791	147 378	89·5
vanliga paket	85 737	115 471	34·7
postanvisningar och utbetalningskort	156 980	179 139	14·1
Omsättningar i postsparbanken	43 023	67 659	57·3
Folkpensionsutbetalningar	12 139	25 842	112·9
Postkontorets inkomster	769 064	1 138 040	48·0

I fråga om den nuvarande postkontorslokalens otillräcklighet anför styrelsen i huvudsak följande.

I *kassaexpeditionen* finnes normalt icke plats för mer än högst åtta kassor för allmänhetens betjänande. Vid vissa tillfällen, särskilt under julperioden, är antalet kassor otillräckligt. Ytterligare ett par kassor måste då provisoriskt anordnas inom det redan förut alltför knappa utrymmet vid disken. Därest det av 1944 års uppbördsberedning framlagda förslaget till omläggning av uppbördsförfarandet genomföres, kommer behovet av ökat utrymme i kassaexpeditionen att bliva än mer framträdande än för närvarande. En särskild lokal med en golvyta av cirka 75 kvadratmeter kommer då att erfordras för den skattebokföringsavdelning, som då måste inrättas vid postkontoret. Vidare är det för allmänheten avsedda utrymmet alltför knappt tilltaget, varför trängsel lätt uppstår, särskilt vid helger, månadsskiften och liknande tillfällen av högtrafik.

Brevbärarexpeditionen omfattar en golvyta av endast 135 kvadratmeter. Detta utrymme, där vissa tider av dagen mer än 50 personer samtidigt sysselsättas, är nu alldeles för trångt. Allteftersom staden växer — antalet invånare utgjorde 62 288 år 1932 och 75 792 år 1944 — måste brevbärarstyrkan utökas. Sålunda inrättades från och med den 1 oktober 1944 ej mindre än fem nya brevbärarbefattningar vid postkontoret. Av allt att döma torde inom kort ytterligare arbetskraft få anställas för att bära ut posten.

Expeditionen för ankommande och avgående poster har en golvyta av cirka 240 kvadratmeter. Där sorteras och förpackas den post, som inlämnas icke blott vid postkontoret Norrköping 1 utan även vid stadens övriga postanstalter. Inom samma lokal sorteras även all den till Norrköping från annat håll ingående posten. Själva sorteringslokalen är nu i minsta laget. Vid understundom förekommande anhopning av post blir lokalens golv så belamrat, att erforderliga passager mellan sorteringsanordningarna bliva blockerade med påföljd att postens behandling försvåras och risk för försening i expeditionsarbetet uppstår. En mindre, genom glasparti avskild del av lokalen disponeras för expedition av värdeposten. Här föreligger nu svårighet att bereda plats för de funktionärer, som handhava bokföring och avisering av värdeposten.

Tidningsexpeditionen är inrymd i ett rum med dålig dagbelysning och med en golvyta av endast 15 kvadratmeter. Normalt hava två tjänstemän sin verksamhet förlagd till detta rum, men vid årsskiftet 1944/45 måste trots utrymmesbristen tre funktionärer sysselsättas där. Utrymme saknas för erforderliga skåp och hyllor för förvaring av expeditionens omfattande kortregister, blanketter m. m. Tidningsexpeditionerna vid ett flertal postkontor i städer med avsevärt lägre invånarantal än Norrköping disponera ett för normalt bruk tilltaget utrymme om 30 à 40 kvadratmeter.

Såväl redogörarens som paketexpeditionens *kassavalv* äro olämpligt belägna, vilket medför tidsförlust och extra arbete.

De *sanitära anläggningarna* äro ålderdomliga och otillräckliga. I brevbärarnas lunchrum i entresolvåningen erhålles dagsljus endast genom ett enda litet fönster nere vid golvet, varför rummet gör ett mörkt och dystert intryck. Lunchrummets golvyta utgör endast 15 kvadratmeter, vilket är alldeles otillräckligt för den stora personalstyrka, det här gäller. Brevbärarnas kapprum som är beläget i källaren, har direkt förbindelse med w.c.-rum och urinoaren. Då tillfredsställande ventilation saknas, blir luften här särskilt vid varm väderlek, starkt förskämd.

Endast *paketexpeditionen* är icke trångbodd. Utrymmet kan emellertid icke lämpligen omdisponeras för att åstadkomma någon lättnad i övriga avdelningars lokalsvårigheter.

Av det anförda syntes framgå, fortsätter generalpoststyrelsen, att postkontoret Norrköping 1 vore i behov av rymligare och mera tidsenliga lokaler.

Styrelsen hade tidigare räknat med att de i våningen en trappa upp uthyrda kontorslägenheterna skulle tagas i anspråk för postkontorets räkning, allteftersom behov därav uppstode. Så länge lagen den 19 juni 1942 om hyresreglering m. m. gällde, vore det visserligen ovisst, om vederbörande myndigheter skulle godkänna en uppsägning av nu gällande hyreskontrakt, avseende ifrågavarande kontorslägenheter, men om dessa bleve disponibla, skulle hela brevbärarexpeditionen kunna förläggas till denna våning, dock först sedan vidlyftiga omändringsarbeten kommit till utförande. De utrymmen i bottenvåningen, som bleve disponibla genom brevbärarexpeditionens förflyttning, skulle kunna utnyttjas för ökning av utrymmet i avdelningen för ankommande och avgående poster samt för omdisponering av vissa andra utrymmen. Härigenom skulle dock icke skapas någon möjlighet att utöka kassaexpeditionen. Enligt styrelsens uppfattning kunde sålunda den för postkontoret i dess helhet erforderliga lokalutökningen icke lämpligen erhållas annat än genom om- och tillbyggnad av posthuset. Någon tillbyggnad inom den nuvarande fastigheten kunde dock icke komma i fråga. Den tomt, varå posthusbyggnaden uppförts, vore nämligen redan så bebyggd, att den fria delen av gårdsplanen icke omfattade mer än cirka 160 kvadratmeter. Med hänsyn till de nu förekommande många posttransporterna till och från postkontoret vore gårdsplanen till och med redan för liten. Postkontorets motorfordonspark omfattade nämligen icke mindre än fem automobiler och två elektriska plattformsvagnar. Flertalet av dessa vore ofta i verksamhet samtidigt, och gårdsplanen vore då så upptagen, att fordonen endast med svårighet kunde föras fram till lastkajen för in- och utlastning av post. Varken postverkets, personalens eller hyresgästernas velocipeder finge plats på gården. Utrymme härför ävensom för postkontorets motorfordon förhyrdes i angränsande fastigheter mot en ersättning av sammanlagt 1 480 kronor per år. Så snart lättnader i restriktionerna beträffande gummi och drivmedel för automobiler inträtt, önskade vederbörande hyresvärd emellertid själv disponera det till postkontoret uthyrda garageutrymmet, och enligt verkställd undersökning komme möjlighet att förhyra annat garage med godtagbart läge i förhållande till postkontoret då icke att förefinnas.

Av det anförda framginge, fortsätter styrelsen, att postverkets fastighet kunde tillbyggas och erforderliga garageplatser i postkontorets närhet erhållas endast om ytterligare markområde förvärvades. Tillfälle hade nu yppat sig att för postverkets räkning inköpa fastigheten nr 6 i kvarteret Renströmmen, vilken fastighet i likhet med postkontoret vore belägen vid Norra Strömgatan samt allenast genom den smala Magasinsgatan skildes från postkontorets fastighet. Den salubjudna fastigheten, som omfattade sammanlagt 1 445,9 kvadratmeter, betingade ett pris av 325 000 kronor, motsvarande 224 kronor 77 öre per kvadratmeter. Priset kunde visserligen förefalla högt men måste likväl anses jämförelsevis förmånligt, enär enligt uppgift ännu högre köpeskilling per kvadratmeter under den senaste

tiden erlagts för andra likvärdiga fastigheter i Norrköping. Å fastigheten funnes uppförda bl. a. två bostadshus, vilka för närvarande gåve en årlig hyresavkastning av sammanlagt 10 650 kronor, vartill komme ersättning för uppvärmning och tillhandahållande av varmvatten enligt särskilda grunder. Då någon annan intill posthuset liggande tomt varken nu eller framdeles beräknades bliva åtkomlig för postverket till rimligt pris, hade styrelsen för att tillförsäkra statsverket dispositionsrätten till fastigheten nr 6 i kvarteret Renströmmen avslutat ett på statsmakternas godkännande före utgången av år 1945 beroende köpekontrakt. Enligt kontraktets bestämmelser skulle postverket tillträda fastigheten den 1 juli 1946.

Styrelsen framhåller vidare, att för ett rationellt utnyttjande av den salubjudna fastigheten för postverkets räkning borde den del, ca 205 kvadratmeter, av Magasinsgatan, som vore belägen mellan nämnda fastighet och postverkets nuvarande fastighet, igenläggas och införlivas med postverkets fastighet. Norrköpings stads drätselkammare hade samtyckt till gatuområdets försäljning till postverket mot en köpeskilling av 9 400 kronor, motsvarande 45 kronor 85 öre per kvadratmeter. Styrelsen hade jämväl i fråga om nämnda gatumark avslutat köpekontrakt, vilket vore bindande endast under förutsättning att detsamma godkändes av Kungl. Maj:t och riksdagen samt att för försäljningens genomförande erforderlig stadsplaneändring fastställdes av Kungl. Maj:t.

Generalpoststyrelsen förklarar sig icke vara i tillfälle att nu framlägga något förslag beträffande den ifrågasatta tillbyggnaden till posthuset. Enligt verkställd undersökning kunde emellertid för överskådlig tid framåt erforderlig utökning av postlokalen samt garage och gårdsplan av önskad storlek erhållas inom den till inköp föreslagna fastigheten jämte gatumarken.

Under åberopande av det anförda hemställer generalpoststyrelsen, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att för inköp för postverkets räkning av fastigheten nr 6 i kvarteret Renströmmen samt den del av Magasinsgatan, som vore belägen mellan denna fastighet och fastigheten nr 1 i kvarteret Heidelberg i Norrköping, för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av sammanlagt (325 000 + 9 400) 334 400 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1945 har *byggnadsstyrelsen* uttalat, att priset för fastigheten kunde förefalla högt. Då det syntes påkallat att tillförsäkra postkontoret utvidgningsmöjligheter och priset icke vore oskäligt hade styrelsen emellertid funnit sig böra tillstyrka inköpet, i all synnerhet som det kunde befaras, att, om tomtförvärvet uppskötes till en senare tidpunkt, staten kunde nödgas godtaga oförmånligare betalningsvillkor.

Departementschefen.

Av generalpoststyrelsens redogörelse framgår, att postkontoret Norrköping 1 är i behov av rymligare och mera tidsenliga lokaler. Den lämpligaste formen för att tillgodose detta behov torde — såsom styrelsen framhållit — vara en om- och tillbyggnad av det nuvarande posthuset. Då erforderlig tillbyggnad icke lärer kunna företagas å den nuvarande tomten, synes det

lämpligt att statsverket för sådant ändamål förvärvar tomten nr 6 i kvarteret Renströmmen. I samband härmed bör även den del av Magasinsgatan, som är belägen mellan sistnämnda tomt och posthustomten, inköpas. Sammanläggning av nyssnämnda tomt- och gatumark torde därefter böra ske.

Kostnaden för tomtförvärvet synes i förevarande fall vara hög. Jag anser mig emellertid icke böra motsätta mig bifall till generalpoststyrelsens av byggnadsstyrelsen tillstyrkta förslag om inköp av ifrågavarande tomt- och gatumark. Det för förvärvet erforderliga beloppet, 334 400 kronor, torde böra äskas å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av tomt- och gatumark i Norrköping* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 334 400.

B. Telegrafverket.

[3.] **17 a. Inköp av stadsägor i Vänersborg.** Telegrafverket anskaffar för sin verksamhet behövlig materiel dels från egna verkstäder och dels från verket utomstående leverantörer. Telegrafverkets verkstadsrörelse drives under affärsmässiga former och i konkurrens med de privata företagen. Värdet av telegrafverkets verkstadsleveranser utgjorde 6 994 401 kronor år 1934 och 17 546 827 kronor år 1944, medan antalet verkstadsarbetare under dessa år uppgick till 852 respektive 1 395.

Telegrafverkets huvudverkstad är belägen i Nynäshamn. År 1940 inrättades en beredskapsverkstad i förhyrda lokaler i den nedlagda, Jönköpings och Vulcans tändsticksaktiebolag tillhöriga tändsticksfabriken i Vänersborg. Vid denna verkstad tillverkades till en början reläer och utfördes reparationsarbeten i beredskapssyfte, men de stegrade kraven på verkstadsavdelningens leveransförmåga framtvingade snart ett större tillverkningsprogram, varmed följde behov av större verkstadsutrymme. År 1943 förhyrde telegrafverket därför av tändsticksbolaget ytterligare lokaler i fabriken. Efter företagen ombyggnad av fastigheten kunde de nya verkstadslokalerna tagas i bruk år 1944. Vänersborgsverkstadens sammanlagda golvyta uppgick härefter till ca 2 830 kvadratmeter med plats för 200 à 250 arbetare.

I skrivelse den 28 augusti 1945 har *telegrafstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag för budgetåret 1945/46 för inköp för telegrafverkets räkning av det område, å vilket beredskapsverkstaden är belägen, nämligen stadsägorna nr 251—260, 265, 266 och 304 inom kvarteret Aklejan i Vänersborg. Förvärvet syftar till att möjliggöra inredning och ett bättre utnyttjande av lokalerna för verkstadsdriften.

Beträffande behovet av en utvidgning av telegrafverkets verkstadsrörelse anför styrelsen till en början följande.

Telegrafverkets omfattning och utveckling kan i huvudsak anses återspeglad i antalet telefonapparater i landet. Åren 1924—1934 ökade antalet appa-

rater årligen med i genomsnitt 20 000. Åren 1935—1937 uppgick den årliga ökningen till över 40 000 och under åren 1938—1943 till omkring 58 000. Ökningen, som år 1944 utgjorde 74 000, kommer — att döma av utvecklingen under de sex första månaderna under 1945 — att innevarande år bli ungefär densamma som under år 1944.

Oavsett abonnenttillströmningen kommer telegrafverkets materielbehov under de närmaste åren att starkt öka på grund av att de reserver, som år 1939 funnos vid stationer, i nät och i övrigt, under krigsåren tagits i anspråk utan att kunna i nämnvärd utsträckning ersättas. Det är angeläget, att läget i detta avseende återställes så snart som möjligt.

Automatiseringen av telefonnätet omfattade år 1934 knappt en tredjedel av det totala antalet telefonapparater, under det att vid senaste årsskiftet drygt hälften av antalet apparater voro anslutna till automatiska stationer. Den fortsatta automatiseringen kommer att ställa stora krav på telefonmateriel.

Med utgångspunkt från antalet telefonapparater kunde man, fortsätter styrelsen, sluta sig till huru stor verkets verkstadsrörelse lämpligen borde vara. Under förutsättning dels att förhållandet mellan leveranserna till telegrafverket från verkstaden och från verket utomstående leverantörer bleve detsamma som före år 1935, då verkstadens andel sjunkit på grund av för liten kapacitetsökning i förhållande till det stegrade materielbehovet, dels ock att rationaliseringen vid verkstaden fortginge i samma utsträckning som hittills, kunde man beräkna, att verkstaden borde sysselsätta 1,55 à 1,60 arbetare per 1 000 apparater. Då antalet apparater vid slutet av år 1944 uppgått till 1 146 027, borde verkstaden i enlighet med detta beräkningssätt ha haft en kapacitet motsvarande 1 750 à 1 850 arbetare.

Styrelsen framhåller vidare, att det ur telegrafverkets synpunkt vore angeläget, att verkstaden även i framtiden erhölle konkurrenskraftig leveransförmåga, så att en betydande del av materielbehovet kunde levereras därifrån. Verkstadens priser bleve ur konkurrenssynpunkt betydelselösa, om dess kapacitet vore så liten, att leveranstiderna bleve oantagbara. Därtill komme, att tillverkningen borde ske i relativt stora kvantiteter för att rationell drift skulle kunna åstadkommas.

En utökning av verkstadsrörelsen hade, yttrar styrelsen, sedan länge varit aktuell. Främst på grund av bristen på arbetskraft och bostäder i Nynäshamn hade det visat sig mycket svårt att för närvarande utvidga huvudverkstaden. Under förutsättning av ökad tillgång på arbetare och bostäder för dessa vore det möjligt att i Nynäshamn sysselsätta ca 1 500 arbetare. Att därutöver öka huvudverkstadens kapacitet syntes av olika skäl vara mindre lämpligt, åtminstone under de närmaste åren.

Efter prövning av olika möjligheter hade det visat sig, att en utökning av telegrafverkets verkstadsrörelse lämpligen borde äga rum i Vänersborg. De där i anspråk tagna lokalernas kapacitet beräknades vara helt utnyttjad under första halvåret 1946.

Enligt kontrakt den 17 juni 1943 ägde telegrafstyrelsen rätt att under tiden den 1 januari 1944—den 31 december 1948 inköpa tändsticksbolagets fastigheter och markområden inom kvarteret Aklejan i Vänersborg för en med

hänsyn till bolagets årliga avskrivningar fallande summa. Genom överenskommelse mellan styrelsen och tändsticksbolaget den 26 juli 1943 hade köpesumman från och med den 1 oktober 1945 och under återstoden av optionstiden fastställts till 389 442 kronor 50 öre. Enligt beslut av stadsfullmäktige i Vänersborg den 2 augusti 1943 komme staden efter undertecknandet av köpekontraktet att av köpesumman erlägga 50 000 kronor, vilket belopp beräknades utgöra omkring hälften av markkostnaden.

Vid köp av ifrågavarande stadsägor skulle, fortsätter styrelsen, telegrafverket tillföras sammanlagt 21 018,9 kvadratmeter mark, samtidigt som vänersborgsverkstaden komme att disponera sammanlagt omkring 7 900 kvadratmeter kontors- och verkstadsutrymmen med plats för ca 550 arbetare.

Med hänsyn till önskvärdheten av en utökning av verkstadsrörelsens kapacitet och då de nuvarande lokalutrymmena i Vänersborg redan år 1946 beräknades bliva helt utnyttjade, vore det, yttrar styrelsen, synnerligen angeläget att fastigheten förvärvades år 1945, så att planläggning och tidsödande inredningsarbeten kunde påbörjas i god tid till den under år 1946 nödvändiga utvidgningen.

Köpeavtal med bolaget om förvärv av fastigheten för telegrafverkets räkning hade upprättats att gälla under förutsättning att Kungl. Maj:ts tillstånd till köpet erhölles före den 1 januari 1946.

Telegrafstyrelsen meddelar slutligen, att byggnadsstyrelsen i skrivelse den 7 augusti 1945 förklarat sig icke hava något att erinra mot ifrågavarande förvärv.

Med åberopande av det anförda hemställer telegrafstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till inköp av stadsägorna nr 251—260, 265, 266 och 304 inom kvarteret Aklejan i Vänersborg å tilläggsstat för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 340 000 kronor.

Departementschefen. Det synes i olika hänseenden angeläget, att telegrafverkets verkstadsrörelse utvecklas i åtminstone ungefärligen samma takt som den rörelse verket i övrigt bedriver. Då sistnämnda rörelse under de senaste åren varit och alltjämt är i rask utveckling, har därför behov uppstått av nya verkstadslokaler. Detta behov har hittills tillgodosetts genom förhyrning av vissa utrymmen i en nedlagd fabrik i Vänersborg.

Telegrafstyrelsens nu föreliggande förslag om inköp av fabriksfastigheten, vilken alltså redan delvis inrättats för verkstadsrörelsens behov, bör enligt min mening godtagas. Med hänsyn till fastighetens läge och värde för telegrafverket har jag heller intet att erinra mot storleken av köpeskillingen, 389 442 kronor 50 öre. Enligt beslut av stadsfullmäktige i Vänersborg skall staden, sedan köpet kommit till stånd, bidraga till köpeskillingen med 50 000 kronor. På grund av det snara behovet av en utvidgning av verkstadsrörelsen vid telegrafverket torde medel till förvärvet böra anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av stadsägor i Vänersborg* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 340 000.

III. Statens allmänna fastighetsfond.

[4.]. **16 a. Ytterligare tillbyggnader till landsstatshuset i Malmö.** Genom beslut den 30 december 1944 har Kungl. Maj:t — som genom beslut den 15 juli 1944 fastställt allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 att lända till omedelbar efterrättelse såsom allmän förskottsstat II — ställt det å nämnda förskottsstat under statens allmänna fastighetsfond uppförda förskottsanslaget av 850 000 kronor till Tillbyggnader till landsstatshuset i Malmö till byggnadsstyrelsens förfogande för därmed avsett ändamål. Samtidigt meddelades byggnadstillstånd för byggnadsarbetenas bedrivande. Med bifall till Kungl. Maj:ts därom (propositionen 1945: 2, bil. 14, punkten 4) framlagda förslag har riksdagen sedermera anvisat ett investeringsanslag av 850 000 kronor för täckning av nämnda förskottsanvisning.

I skrivelse den 26 juli 1945 har *byggnadsstyrelsen* meddelat, att tillbyggnadsarbetena vid landsstatshuset i Malmö igångsatts och fortskridit så långt, att grundmurarna i stort sett vore färdiggjutna, varjämte styrelsen anmält, att behov av omedelbar utvidgning av byggadsföretaget förelåge.

De för byggnadsföretaget uppgjorda planerna (jfr propositionen 1944: 281, bil. 3, punkten 24) avsåge, fortsätter styrelsen, att tillbygga det befintliga landsstatshuset med två mot väster framspringande flyglar av två våningars höjd. Genom tillbyggnaden skulle beredas dels erforderligt ökat utrymme åt länsstyrelsen, dels lokaler åt vägförvaltningen och länsarkitektkontoret. Reservutrymme hade ej beräknats i annan mån än att vissa tjänsterum på länsstyrelsens begäran gjorts något större än i tillämpade normer annars avsåges för att på så sätt bereda plats för det hos länsstyrelsen ofta uppkommande behovet av extra arbetskrafter.

Sedan dessa planer uppgjorts och arbetet utbjudits på entreprenad, hade emellertid, meddelar styrelsen, ytterligare behov av lokaler uppstått. Detta behov kunde icke tillgodoses inom ramen för det nu igångsatta byggnadsföretaget. Inrättandet av folkbokföringsavdelningar vid länsstyrelserna beräknades sålunda — vilket framginge av propositionen 1945: 312 — för länsstyrelsens i Malmö del kräva ett ytterligare utrymme av omkring 325 m^2. Dessa lokaler måste vara disponibla den 1 oktober 1945 eller omedelbart därefter. Vidare komme ytterligare lokaler att behövas i samband med uppbördsväsendets väntade omorganisation. Enligt preliminära beräkningar skulle för detta ändamål erfordras omkring 275 m^2. Enligt byggnadsstyrelsens mening borde för båda dessa avdelningar beräknas nödigt reservutrymme, då hittills vunna erfarenheter syntes visa, att nytillkommande förvaltningsorgan hastigt krävde väsentligt större utrymme än det, varmed räknats i de ursprungliga organisationsplanerna.

Från postverkets sida hade, meddelar styrelsen vidare, framförts begäran om att lokaler med ett utrymme av omkring 200 m² och belägna i anslutning till den blivande uppbördsavdelningen måtte ställas till förfogande. Ytterligare behov av lokaler förelåge eller måste förväntas inom en mycket nära framtid. För statens lantbruksingenjör komme enligt uppgift att erfordras ett utrymme, som preliminärt kunde uppskattas till omkring 120 m². För vissa statsinstitutioner, vilka med fördel kunde förläggas till länsstyrelsens ämbetshus, förhyrdes för närvarande lokaler. Från försvarsområdesstabens sida hade sålunda under hand gjorts förfrågningar rörande möjligheterna att erhålla lokaler i landsstatshuset. Härför skulle erfordras omkring 250 m². För egnahemsnämnden och för yrkesinspektionen, vilka likaledes förhyrde lokaler, skulle erfordras omkring 100 m² respektive omkring 250 m².

Det sammanlagda utrymmesbehovet utöver det, som täcktes av den redan beslutade tillbyggnaden, utgjorde alltså omkring (325 + 275 + 200 + 120 + 250 + 100 + 250 =) 1 520 m².

Byggnadsstyrelsen, som genom beslut den 29 juni 1945 erhållit Kungl. Maj:ts uppdrag att anskaffa lokaler åt folkbokföringen, för vilken det mest överhängande lokalbehovet förelåge, hade sökt att åstadkomma sådana genom förhyrning. På grund av rådande allmän lokalbrist hade detta emellertid ej lyckats. De enda möjligheter, som nu stode till buds, vore därför antingen att uppföra en barack för provisoriskt inrymmande av folkbokföringen och den väntade uppbördsorganisationen eller att bedriva tillbyggnadsarbetena vid landsstatshuset på sådant sätt, att bottenvåningen i den ena flygeln färdigställdes så tidigt, att den kunde tagas i anspråk för nämnda ändamål innan arbetena i övrigt slutförts. Genom ett sådant förfarande skulle emellertid utrymmet i den beslutade tillbyggnaden komma att inskränkas så mycket, att denna icke kunde tillgodose ursprungligen avsedda ofrånkomliga behov.

Styrelsen har beräknat, att uppförandet av en barack skulle komma att kosta cirka 150 000 kronor. Föga eller intet av dessa medel torde stå att återvinna sedan baracken fyllt sin provisoriska uppgift. En lösning efter denna linje måste därför enligt styrelsens mening anses innebära en för statsverket dyr och oförmånlig åtgärd.

Med anledning av vad sålunda förekommit hade byggnadsstyrelsen övervägt möjligheterna att giva tillbyggnadsföretaget ökad omfattning. Länsarkitektkontoret hade på styrelsens anmodan inkommit med ett schematiskt utformat skissförslag. Förslaget innebure, att den nuvarande byggnaden skulle förlängas mot norr och söder med omkring 11 meter eller tillhopa 22 meter och att till den sålunda utökade huvudbyggnaden skulle anslutas flygelbyggnader, uppförda till tre våningars höjd. Härvid skulle erhållas ett ytterligare lokaltillskott av omkring 1 400 m² eller ett utrymme, vilket i det närmaste motsvarade det som redan anmälts såsom erforderligt för vissa statsinstitutioner i Malmö. På utredningens nuvarande ståndpunkt vore det emellertid icke möjligt att avgöra om samtliga dessa myndigheter verkligen skulle kunna beredas lokaler inom landsstatshuset, men det vore påtagligt, att hela det ut-

rymme, som skulle erhållas vid nu ifrågasatta utbyggnad, med fördel kunde utnyttjas för statens egen räkning. Några tekniska svårigheter för en sådan omläggning av byggnadsplanerna förelåge icke, då vid skissförslagets uppgörande hänsyn tagits till det redan utförda arbetet.

Den merkostnad, som en sådan utökning av byggnadsföretaget skulle medföra, har byggnadsstyrelsen beräknat till högst 525 000 kronor. Härvid skulle, såsom förut nämnts, erhållas ett ytterligare lokaltillskott av omkring 1 400 m² golvyta i tjänsterum, vilket innebure att kostnaden per m² golvyta endast uppginge till omkring 375 kronor. Räknat efter en räntefot av 5 % innebure detta en årshyra per m² tjänsterum av 18 kronor 75 öre, vilket vore avsevärt lägre än allmänna hyrespriset för motsvarande lokaler.

Byggnadsstyrelsen uttalar till slut, att styrelsen funnit behovet av ökat utrymme för statens räkning i Malmö bliva lämpligast och för statsverket mest ekonomiskt tillgodosett genom en utökning av tillbyggnaden vid landsstatshuset. Med anledning av att byggnadsarbetena redan påginge borde frågan om utökningen skyndsamt avgöras. Styrelsen ifrågasatte därjämte huruvida icke, då beredandet av lokaler åt folkbokföringen vore den omedelbara och tvingande anledningen till att en omläggning av byggnadsplanerna påkallats, merkostnaderna åtminstone tills vidare kunde täckas av medel, som för anskaffande av sådana lokaler stode till Kungl. Maj:ts förfogande.

Genom beslut den 3 augusti 1945 har Kungl. Maj:t *dels* uppdragit åt byggnadsstyrelsen att i samråd med länsstyrelsen i Malmöhus län låta för en kostnad av högst 525 000 kronor utföra ifrågavarande ytterligare tillbyggnader till landsstatshuset i Malmö, *dels* medgivit byggnadsstyrelsen att för ändamålet disponera erforderliga medel av det till Anordnande av provisoriska lokaler för länsstyrelsernas folkbokföringsavdelningar för budgetåret 1945/46 under statens allmänna fastighetsfond anvisade investeringsanslaget av 1 000 000 kronor, *dels och* meddelat byggnadstillstånd beträffande ifrågavarande arbete.

Departementschefen.

Sedan de beslutade tillbyggnadsarbetena vid landsstatshuset i Malmö igångsatts, ha ytterligare behov av lokaler för länsstyrelsen i Malmöhus län och densamma närstående institutioner uppstått. Omorganisationen av folkbokföringen medför sålunda ett ganska betydande lokalbehov, vilket måste täckas redan under hösten 1945. Vidare erfordras lokaler i samband med uppbördsväsendets väntade omorganisation. För flera andra statliga ändamål föreligger eller väntas snart uppkomma behov av ökade lokaler.

Dessa nya krav på utrymmen ha icke kunnat tillfredsställas inom ramen för det redan igångsatta byggnadsföretaget. Det har ej heller varit möjligt att förhyra lokaler. En provisorisk lösning kunde ha erhållits genom uppförande av en barack till en kostnad av 150 000 kronor. I slutet av juli 1945 befunno sig byggnadsarbetena i ett sådant skede, att ståndpunkt omedelbart måste tagas till frågan huruvida arbetena skulle fortsättas enligt den ursprungliga planen eller efter ett utvidgat, på byggnadsstyrelsens föranstaltande skisserat byggnadsprogram.

Genom beslut den 3 augusti 1945 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrel-

sen att fullfölja tillbyggnadsarbetena enligt sistnämnda alternativ. För täckande av de beräknade merkostnaderna bemyndigades byggnadsstyrelsen taga i anspråk högst 525 000 kronor av det av riksdagen anvisade investeringsanslaget till Anordnande av provisoriska lokaler för länsstyrelsernas folkbokföringsavdelningar. Visserligen torde detta anslag, såvitt nu kan bedömas, icke behöva för sitt egentliga ändamål tagas i anspråk i den utsträckning som tidigare antagits. Av anslagstekniska skäl bör emellertid nu anvisas ett särskilt anslag till ytterligare tillbyggnader till landsstatshuset i Malmö, från vilket anslag medel sedermera torde få överföras till förstnämnda anslag, i den mån detta disponerats för byggnadsarbetena i Malmö.

Under hänvisning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ytterligare tillbyggnader till landsstatshuset i Malmö* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 525 000.

[5.] **16 b. Nybyggnad för lantmäterikontor och vattendomstol i Vänersborg.** Å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisade riksdagen ett reservationsanslag (B) av 620 000 kronor till Nybyggnad för lantmäterikontoret i Vänersborg. Byggnaden var avsedd att uppföras å den kronan numera tillhöriga tomten nr 6 i kvarteret Palmen och att inrymma förutom lokaler åt lantmäterikontoret även sådana åt Västerbygdens vattendomstol, länsarkitekt- och vägingenjörskontoren samt landsfogdeexpeditionen. På grund av bristande förutsättningar för ianspråktagande av de anvisade medlen kom emellertid den avsedda nybyggnaden icke till utförande.

Efter förslag i propositionen 1942: 179 anvisade riksdagen för budgetåret 1942/43 till Om- och tillbyggnad av länsresidenset i Vänersborg ett reservationsanslag av 180 000 kronor, varjämte riksdagen medgav, att för samma ändamål finge av förenämnda anslag till Nybyggnad för lantmäterikontoret i Vänersborg tagas i anspråk ett belopp av 330 000 kronor. Byggnadsföretaget, vilket numera fullbordats, innebar, att vid länsresidenset skulle uppföras två flygelbyggnader, inrymmande den ena lokaler för länsstyrelsens räkning och den andra lokaler för länsarkitektkontoret, vägförvaltningen och landsfogden. Härigenom hade det utrymmesbehov, som nybyggnaden i kvarteret Palmen var avsett att tillgodose, begränsats till att gälla lantmäterikontoret och vattendomstolen. En sålunda begränsad byggnad beräknades draga en kostnad av 290 000 kronor, vilket belopp också kvarstod å det för budgetåret 1940/41 anvisade reservationsanslaget (B) å 620 000 kronor. Detta anslag står emellertid icke längre till förfogande, men efter förslag i propositionen 1944: 281 (bil. 12 punkten 26) beslöt riksdagen att å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 uppföra ett anslag av 290 000 kronor till Nybyggnad för lantmäterikontor och vattendomstol i Vänersborg.

I skrivelse den 20 april 1944 föreslog byggnadsstyrelsen, att i kvarteret Palmen i Vänersborg skulle förutom den tidigare planerade byggnaden för lant-

mäterikontor och vattendomstol uppföras ytterligare en byggnad avsedd att tillgodose länsstyrelsens alltjämt ökade lokalbehov. Byggnadsstyrelsen anförde därvid, att de för vägförvaltningen avsedda lokalerna inom södra flygelbyggnaden i residenset redan visat sig otillräckliga, varför förvaltningen måst taga i anspråk även de utrymmen, som avsetts för landsfogden. För denne hade sålunda andra lokaler måst anskaffas. Härtill komme, att ytterligare lokalbehov väntades uppkomma för länsstyrelsens del genom den föreslagna omorganisationen av civilförsvaret. Med hänsyn härtill och då ytterligare bebyggelse på residenstomten icke kunde äga rum ansåg byggnadsstyrelsen, att den planerade nybyggnaden i kvarteret Palmen borde utökas till att även omfatta lokaler antingen för länsstyrelsens eget behov eller för vägförvaltningen. Efter förslag i propositionen 1944: 281 (bil. 12, punkten 27) beslöt riksdagen att till Nybyggnad för länsstyrelsen i Älvsborgs län å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 uppföra ett anslag av 290 000 kronor.

I skrivelse den 12 juli 1945 har *byggnadsstyrelsen* anmält, att styrelsen låtit länsarkitektkontoret i Vänersborg utarbeta ritningsförslag till såväl nybyggnaden för lantmäterikontoret och vattendomstolen som nybyggnaden för länsstyrelsen. Till sistnämnda byggnad hade förlagts länsarkitektkontoret och vägförvaltningen, varigenom lokalerna inom södra residensflygeln skulle kunna frigöras för sådana länsstyrelsens avdelningar, vilka icke utan påtagliga olägenheter kunde skiljas från länsstyrelsen i övrigt. Ritningarna hade godkänts av vederbörande myndigheter. Enär byggnadsföretagen bland annat med hänsyn till de behov, som komme att uppstå i samband med folkbokföringens ordnande och uppbördsväsendets omorganisation vore av synnerligen trängande natur, hemställde byggnadsstyrelsen om uppdrag att snarast möjligt igångsätta arbetena.

Sedermera har byggnadsstyrelsen i skrivelse den 30 augusti 1945 meddelat, att de sammanlagda kostnaderna för de båda byggnaderna i kvarteret Palmen, enligt inom styrelsen företagna beräkningar, nu måste angivas till 750 000 kronor. Ökningen i kostnaderna berodde till största delen på att byggnaden för lantmäterikontor och vattendomstol kostnadsberäknats redan år 1941. Under tiden därefter hade byggnadskostnaderna stigit med omkring 17 procent. Det ursprungliga beloppet, 290 000 kronor, måste således ökas med 50 000 kronor, vartill komme 10 000 kronor för fullständig utgrävning av källaren, som från början avsetts att utgrävas endast delvis. Hela kostnaden för denna byggnad kunde alltså numera beräknas uppgå till 350 000 kronor. Vad beträffar den andra nybyggnaden, avsedd att inrymma länsarkitektkontor och vägförvaltning, hade man vid de tidigare verkställda beräkningarna utgått från att denna skulle bliva lika stor som den tidigare planerade byggnaden, varför kostnaden då uppskattades till samma belopp som för denna. Till följd av ytterligare utvidgning av vägförvaltningen måste emellertid byggnaden för förvaltningen och länsarkitektkontoret nu göras något större. Med den härav följande kostnadsökningen jämte den förut nämnda stegringen av byggnadskostnaderna beräknades byggnaden numera komma att kosta

370 000 kronor. Förutom nu angivna kostnader tillkomme 30 000 kronor för yttre arbeten vid de båda byggnaderna, varför den sammanlagda kostnaden komme att uppgå till (350 000 + 370 000 + 30 000 =) 750 000 kronor.

På grund av det anförda, och under erinran att byggnadsföretagen vore av synnerligen trängande natur, hemställer byggnadsstyrelsen, att till uppförande av ifrågavarande två byggnader i kvarteret Palmen i Vänersborg måtte å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisas ett investeringsanslag av 750 000 kronor.

Departementschefen.

Frågan om beredande av lokaler åt lantmäterikontoret och vattendomstolen i Vänersborg samt åt länsstyrelsen i Älvsborgs län och vissa länsstyrelsen närstående institutioner har under en följd av år varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Genom beslut av 1942 års riksdag uppnåddes en partiell lösning, vilken gick ut på uppförande av två flyglar till länsresidenset. Härigenom kunde lokaler erhållas för länsarkitekten, vägförvaltningen och landsfogden samt i viss utsträckning för länsstyrelsens egen räkning. Detta lokaltillskott är numera helt utnyttjat, men utvidgningen av vägförvaltningens organisation har medfört, att de för landsfogden avsedda utrymmena måst tagas i anspråk för förvaltningens räkning, medan landsfogden nödgats flytta ut i förhyrda lokaler i staden. Nya lokalbehov, vilka behöva tillgodoses omedelbart, hava vidare anmälts, bland annat för en folkbokföringsavdelning, varjämte i samband med genomförandet av den förebådade uppbördsreformen ytterligare lokalutrymmen torde komma att krävas.

Såsom framgår av den tidigare redogörelsen ha för tillgodoseende av de statliga lokalbehoven i Vänersborg å allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45 uppförts två anslag å vartdera 290 000 kronor, avseende det ena nybyggnad för lantmäterikontor och vattendomstol samt det andra nybyggnad för länsstyrelsen. Då det är synnerligen angeläget, att dessa byggnader snarast bliva uppförda och ställda till förfogande för vederbörande myndigheter, förordar jag att vid 1945 års höstriksdag byggnadsanslag för ändamålet äskas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

Enligt numera av byggnadsstyrelsen reviderade kostnadsberäkningar kommer byggnaden för lantmäterikontoret och vattendomstolen att draga en kostnad av 350 000 kronor, medan den för länsstyrelsen avsedda byggnaden, i vilken för avlastning av länsstyrelsens nuvarande lokaler skulle inrymmas länsarkitektkontoret och vägförvaltningen, kostnadsberäknats till 370 000 kronor. Mot dessa beräkningar har jag icke funnit anledning till erinran.

I anslutning till byggnadsstyrelsens förslag torde i anslagen till vartdera byggnadsföretaget böra inräknas 15 000 kronor för utförande av vissa yttre arbeten.

Hemställan om anslag till nybyggnad för länsstyrelsen i Älvsborgs län kommer jag att göra under nästa punkt.

Här hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för lantmäterikontor och vattendomstol i Vänersborg* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 365 000.

[6.] **16 c. Nybyggnad för länsstyrelsen i Älvsborgs län.** Under åberopande av vad som anförts under näst föregående punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

> att till *Nybyggnad för länsstyrelsen i Älvsborgs län* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 385 000.

[7.] **16 d. Nybyggnad för länsstyrelsen i Skaraborgs län.** Genom beslut den 21 juni 1940 ställde Kungl. Maj:t 2 200 kronor till bygnadsstyrelsens förfogande för bekostande av utredningar i fråga om beredande av utökade lokaler för länsstyrelsen i Skaraborgs län ävensom beträffande uppförande av byggnad för lantmäterikontoret i länet.

I skrivelse den 2 april 1944 redovisade bygnadsstyrelsen resultatet av dessa utredningar, innebärande *att* vissa ändringar skulle vidtagas inom det nuvarande landsstatshuset i Mariestad, *att* detta skulle tillbyggas med en vinkelrätt mot gatan förlagd flygelbyggnad av två våningars höjd och direkt förbunden med landsstatshusets östra ända samt avsedd för länsarkitektkontoret, vägförvaltningen och vissa av länsstyrelsens avdelningar *samt att* för lantmäterikontoret skulle uppföras en helt fristående byggnad placerad utmed gatan omedelbart väster om landsstatshuset. Efter förslag i propositionen 1944: 281 (bil. 12, punkterna 28 och 29) beslöt riksdagen att till Tillbyggnad till landsstatshuset i Mariestad å allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 uppföra ett anslag av 780 000 kronor samt att till Lantmäterikontorsbyggnad i Mariestad å allmän beredskapsstat III för samma budgetår uppföra ett anslag av 325 000 kronor.

I skrivelse den 8 oktober 1945 har *byggnadsstyrelsen* framlagt ett helt nytt förslag till lösande av dessa byggnadsfrågor.

Styrelsen har inledningsvis meddelat, att styrelsen anmodat länsarkitektkontoret i länet att i samråd med länsstyrelsen och bygnadsstyrelsens utredningsbyrå verkställa den av Kungl. Maj:t den 21 juni 1940 anbefallda utredningen. Arbetet med denna hade av olika mellankommande omständigheter blivit synnerligen omfattande och tidsödande, och ett flertal alternativa lösningar hade övervägts. Härvid hade numera framkommit, att det nuvarande landsstatshuset svårligen kunde om- och tillbyggas på ett sådant sätt att en tillfredsställande lösning kunde erhållas. Den nuvarande byggnadens måttförhållanden och arkitektur, dess stora rumsenheter, glest sittande fönster och mycket stora våningshöjder gjorde densamma synnerligen svår att anpassa efter nutida fordringar på en rationell ämbetsbyggnad, och det hade visat sig mycket vanskligt att till den anpassa tillbyggnader av den typ och planläggning, som numera befunnits ändamålsenlig för ett sådant ämbetsverk som en länsstyrelse. Härtill komme att grundförhållandena inom den nuvarande tomten vore så dåliga, att grundförstärkning under landsstatshuset framdeles kunde bliva påkallad och att särskilda försiktighetsmått måste

vidtagas vid anordnandet av förbindelsegångar till nya byggnader på tomten för att minska risken för ojämna sättningar.

Med hänsyn till att den nuvarande landsstatshustomten vore mycket välbelägen och genom sin storlek erbjöde goda utbyggnadsmöjligheter, hade, anför byggnadsstyrelsen, bland annat även övervägts en sådan lösning av byggnadsfrågan att å tomten skulle uppföras en helt ny ämbetsbyggnad, varvid den nuvarande, i drift och underhåll oekonomiska byggnaden förutsattes framdeles skola rivas. Denna lösning av frågan hade emellertid länsstyrelsen för sin del icke funnit sig kunna biträda.

Under sådana förhållanden hade byggnadsstyrelsen undersökt möjligheten av att åt länsstyrelsen på annan plats i staden uppfördes en helt ny ämbetsbyggnad av tillräcklig storlek och med en rationell, efter länsstyrelsens speciella behov lämpad planläggning. Förutsättningarna för att en sådan lösning skulle kunna erhållas vore, att en lämplig och tillräckligt stor tomt kunde erhållas och att det nuvarande landsstatshuset kunde försäljas till ett pris som uppvägde kostnadsskillnaden mellan om- och nybyggnadsalternativen. Länsstyrelsens lokalsvårigheter hade numera blivit så kännbara, att ytterligare uppskov med frågans lösning icke vore möjligt.

På anmodan av byggnadsstyrelsen hade länsstyrelsen förhandlat med vederbörande myndigheter i Mariestad beträffande tomtfrågan. Från stadens sida hade därvid visats stor beredvillighet att medverka till en lösning av den förevarande frågan efter angivna riktlinjer, och ett förslag till avtal mellan kronan och staden hade framkommit.

Avtalsförslaget, vilket tillstyrkts av länsstyrelsen samt stadsfullmäktiges i Mariestad förhandlingsdelegerade, är av följande lydelse:

»Mellan Kungl. Maj:t och Kronan, å ena, samt Mariestads stad, å andra sidan, träffas härmed följande avtal.

1) Staden överlåter med full äganderätt till Kronan och utan kostnad för Kronan det staden tillhöriga, mellan Komministergatan, Hamngatan, Fisktorget och ån Tidan belägna området, närmare utmärkt å bilagda karta, för uppförande därstädes av byggnader för länsstyrelsen i Skaraborgs län och länsstyrelsen närstående statsinstitutioner.

Området skall på stadens bekostnad vara avröjt senast den 1 december 1946, då tillträde sker. Det förutsättes, att staden före den 1 november 1945 erhåller statens byggnadslånebyrås tillstånd till sådan utökning av byggnadskvoten för staden, att det bostadsbehov, som uppkommer genom avröjningen blir fullt täckt.

Kronan förbinder sig att hålla ett område om 10 meters bredd utmed ån Tidan från Fisktorget till Komministergatan såsom allmän park med fri genomgång mellan nu sagda gator.

2) Kronan överlåter med full äganderätt till staden det för Kronan lagfarna område, huvudsakligen omfattande kvarteret Almen enligt bilagda karta, med därpå uppfört landsstatshus mot det att staden erlägger 150 000 kronor vid tillträdet, som skall ske under hösten 1948 och senast den 1 januari 1949.

Landsstatshuset, som under tiden till tillträdesdagen skall av kronan underhållas i sedvanlig omfattning, överlämnas i befintligt skick med allt vad till fastigheten lagligen hör jämte korkmattor och gardiner och i korridorer-

na anbragta skåp. Om övertagande av vissa övriga inventarier må särskild överenskommelse träffas.

3) De under 1 och 2 omnämnda områdena och fastigheterna upplåtas gravationsfria. Förekommande lagfartskostnader bestridas av respektive mottagare.

4) Staden förbinder sig att, därest kronan inom 10 år härefter så påfordrar, kostnadsfritt upplåta lämplig tomt för fribelägen byggnad om cirka 500 kvadratmeters basyta för uppförande av byggnad för lantmäterikontor.»

Beträffande avtalets innebörd anför byggnadsstyrelsen, att det av staden erbjudna tomtområdet vare beläget invid Fisktorget och i närheten av landshövdingeresidenset. Området vore så stort, att länsstyrelsens behov av reserv för framtida utvidgning väl kunde tillgodoses. Staden hade dessutom erbjudit sig att kostnadsfritt på vissa villkor överlämna en för uppförande av nybyggnad åt lantmäterikontoret lämplig tomt. Vidare hade staden förklarat sig villig att inlösa det nuvarande landsstatshuset för ett belopp av 150 000 kronor, vilket erbjudande finge anses vara för kronan förmånligt. Det av staden uppställda villkoret att den staden tilldelade byggnadskvoten utökades så, att ersättning kunde vinnas genom nybyggnader för den minskning av bostadsbeståndet, vilken kunde uppkomma genom rivning av byggnader på den erbjudna marken, syntes byggnadsstyrelsen skäligt.

Skissförslag till en nybyggnad på den föreslagna tomten hade, fortsätter byggnadsstyrelsen, utarbetats av länsarkitektkontoret. Förslaget innebure att huvudentrén till anläggningen vändes mot Fisktorget. Från den mot detta förlagda ca 30 meter långa delvis till tre våningars höjd uppförda byggnadskroppen sträckte sig mot norr utmed Hamngatan en tvåvåningsbyggnad med en för framtida inredning avsedd vind. Denna byggnadskropp vore uppdelad i två partier, förbundna genom ett högre mellanparti, i vars bottenvåning funnes anordnad en bred genomfart till den mellan byggnaden och ån Tidan belägna gården, vilken tänktes ordnad med planteringar. Bottenvåningen söder om genomfarten samt hela våningen en trappa upp med undantag för en liten längst mot norr belägen del avsåges för länsstyrelsens behov, medan återstoden av dessa våningar skulle användas till lokaler åt vägförvaltningen och länsjägmästaren. Lokaler för länsarkitektkontoret skulle anordnas i översta våningen inom det högre partiet mot Hamngatan. I souterrängvåningen funnes en mindre lokal, avsedd att uthyras till staden såsom hamnkontor, ävensom lunchrum, en vaktmästarbostad och arkivlokaler.

Byggnadsstyrelsen förklarar sig finna detta förslag, vilket vid bifall till styrelsens framställning om anslag till nybyggnad komme att närmare utarbetas, lämpat att i huvudsak läggas till grund för uppförande av ny ämbetsbyggnad åt länsstyrelsen m. m. Enligt byggnadsstyrelsens mening borde frågan om nya lokaler åt lantmäterikontoret lösas genom en från länsstyrelsens hus fristående nybyggnad, med vars uppförande torde kunna anstå ännu någon tid.

Kostnaderna för den föreslagna nybyggnaden åt länsstyrelsen har av byggnadsstyrelsen beräknats till 1 400 000 kronor. En lösning av byggnadsfrågan genom om- och tillbyggnader vid nuvarande landsstatshuset har styrelsen be-

räknat kosta omkring 1 280 000 kronor. Någon fullt tillfredsställande lösning av byggnadsfrågan kunde dock icke vinnas genom en dylik om- och tillbyggnad.

Då staden vore villig att för det nuvarande landsstatshuset betala 150 000 kronor, fortsätter byggnadsstyrelsen, minskades kronans slutliga kostnad för nybyggnaden med detta belopp till 1 250 000 kronor eller således till ett något lägre belopp än kostnaden för om- och tillbyggnaden. Fördelarna med nybyggnad vore påtagliga, bland annat skulle kostnaderna för uppvärmning, underhåll och städning bliva väsentligt lägre. Enligt länsarkitektens beräkningar skulle besparingarna för dessa poster bliva lägst 3 000 kronor årligen, vilket kapitaliserat efter 5 % motsvarade ett värde av 60 000 kronor.

Med hänvisning till det anförda hemställer byggnadsstyrelsen, såvitt nu är i fråga, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1945 års höstriksdag,

dels att bemyndiga Kungl. Maj:t att med Mariestads stad sluta avtal i enlighet med av länsstyrelsen och stadens förhandlingsdelegerade upprättat förslag till avtal,

dels ock att för uppförande av nytt landsstatshus å tilläggsstat I för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

Departementschefen.

Frågan om beredande av utvidgade lokaler för länsstyrelsen i Skaraborgs län gjordes redan år 1940 till föremål för särskild utredning. Under utredningsarbetet hava olika förslag till frågans lösning prövats. Bland annat hava möjligheterna undersökts att företaga en ny- eller tillbyggnad på landsstatshusets nuvarande tomt samt att uppföra ett helt nytt landsstatshus på annan plats i staden. Det förra alternativet, vilket legat till grund för riksdagens beslut, att anslag skulle uppföras å allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45 till tillbyggnad till landsstatshuset och till uppförande av en särskild lantmäterikontorsbyggnad, torde endast med svårighet kunna lämna en tillfredsställande lösning. Sedan möjligheter numera yppat sig för kronan att av Mariestads stad erhålla en för ändamålet lämplig tomt under förutsättning att det nuvarande landsstatshuset överlåtes till staden för 150 000 kronor, torde förslaget om uppförande av ett helt nytt landsstatshus få anses vara det mest ändamålsenliga och ekonomiskt fördelaktiga alternativet. Jag vill därför tillstyrka att förevarande byggnadsfråga löses i enlighet med det av byggnadsstyrelsen senast framlagda förslaget.

Byggnadsstyrelsens beräkningar rörande kostnaderna för nybyggnaden hava icke givit mig anledning till erinran. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan huvudritningar upprättats, fastställa plan för byggnadsföretaget. Med hänsyn till det trängande behovet av lokaler för länsstyrelsen torde principbeslut i ämnet böra fattas redan vid 1945 års höstriksdag samt erforderligt anslag äskas å tilläggsstat för innevarande budgetår. Medelsbehovet uppgår enligt byggnadsstyrelsens beräkningar till 500 000 kronor för budgetåret 1945/46 och 900 000 kronor för budgetåret 1946/47. Sistnämnda anslagsfråga torde få upptagas vid anmälan av 1946 års statsverksproposition. Frågan om avskrivning av anslagen torde i vanlig ordning få upptagas

av chefen för finansdepartementet. Vid försäljningen av landsstatshuset inflytande medel torde till den del de avse frigjorda kapitalmedel böra tillföras den på investeringsstaten för statens allmänna fastighetsfond upptagna titeln övriga kapitalmedel och i övrigt redovisas å staten för allmänna fastighetsfonden.

Under hänvisning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

> *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att med Mariestads stad sluta avtal om markbyte i huvudsaklig överensstämmelse med föreliggande avtalsförslag,
>
> *dels ock* till *Nybyggnad för länsstyrelsen i Skaraborgs län* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 500 000.

[8.] **16 e. Inköp av tomter för länsresidenset i Östersund.** Genom beslut den 14 april 1944 ställde Kungl. Maj:t 1 500 kronor till byggnadsstyrelsens förfogande för bekostande av utredning rörande anskaffande av utökade lokaler för länsstyrelsen i Jämtlands län.

I skrivelse den 8 oktober 1945 har *byggnadsstyrelsen* anmält, att den anbefallda utredningen, vilken utförts av länsarkitekten i länet enligt från byggnadsstyrelsen lämnade anvisningar och i samråd med länsstyrelsen, numera förelåge färdig.

Byggnadsstyrelsen meddelar till en början, att länsstyrelsens behov av ökat utrymme vore så omfattande att det icke kunde tillgodoses utan att nybyggnad uppfördes eller till- och ombyggnad av nuvarande länsresidenset företoges. Under utredningen hade i första hand undersökts, huruvida en lösning av lokalfrågan kunde vinnas genom uppförande av tillbyggnader i form av i landshövdingens trädgård uppförda flyglar. Utredningen hade emellertid givit vid handen att någon godtagbar lösning ej stode att erhålla genom ett sådant förfarande.

Någon påbyggnad av residenset torde, fortsätter styrelsen, icke kunna komma i fråga. Däremot hade tagits under övervägande om det skulle vara lämpligt att uppföra nytt landshövdingeresidens på annan plats och förändra den nuvarade boställsvåningen till tjänstelokaler åt länsstyrelsen. En sådan åtgärd skulle emellertid enligt vad utredningen givit vid handen varken ur praktiska eller ekonomiska synpunkter vara fördelaktig.

Den enda till buds stående utvägen vore därför enligt byggnadsstyrelsens mening att på en länsresidenset närbelägen tomt uppföra en nybyggnad avsedd för vissa avdelningar inom länsstyrelsen. Denna byggnadsstyrelsens uppfattning delades av länsstyrelsen. Någon för ändamålet lämplig tomt funnes emellertid icke i statens ägo, varför undersökningar verkställts rörande möjligheterna att inköpa sådan. Då den Östersunds stad tillhöriga mark, som skulle kunna komma i fråga för ändamålet, av staden reserverats för

annat ändamål och staden för den skull icke vore villig avstå densamma, hade förhandlingarna måst inriktas på förvärv av tomter tillhöriga enskilda fastighetsägare.

Försäljningsanbud hade, meddelar byggnadsstyrelsen, erhållits å tomter belägna dels i det omedelbart norr om residenset belägna kvarteret Onkel Adam och dels i det öster om residenset belägna kvarteret Ordningsmannen.

De olika anbudens innebörd framgår av nedanstående sammanställning:

Fastighet	Areal	Pris	Hyror	Förräntning	Pris per m² tomt
Onkel Adam nr 5 ..	300 m²	24 000 kr	900 kr	3: 75 %	80 kr
Onkel Adam nr 6 ..	815 »	75 000 »	6 028 »	8: 00 %	92 »
Ordningsmannen nr 1	1 250 »	90 000 »	3 000 »	3: 75 %	72 »
Ordningsmannen nr 3	1 250 »	290 000 »	16 000 »	5: 5 %	232 »

Förhandlingar med ytterligare en fastighetsägare, nämligen ägaren till tomten nr 3 i kvarteret Onkel Adam, hade icke lett till ett sådant resultat att inköp av denna tomt kunde komma under diskussion.

Av de erhållna anbuden syntes, fortsätter styrelsen, det som avsåge tomten nr 3 i kvarteret Ordningsmannen vara alltför oförmånligt. Ett inköp av de båda tomterna i kvarteret Onkel Adam skulle innebära att en areal av 1 115 m² förvärvades för en sammanlagd kostnad av 99 000 kronor. Under förhanden varande förhållanden syntes detta pris icke oskäligt. Då tomterna dessutom vore synnerligen lämpligt belägna i förhållande till residenset, varifrån de endast skildes genom Residensgränd, och då möjlighet torde finnas att i framtiden igenlägga den del av gränden, som skilde kvarteren Onkel Adam och Residenset från varandra, hade byggnadsstyrelsen funnit sig böra tillstyrka förvärv av dessa båda tomter.

Med förmälan att de inkomna anbuden på tomterna i kvarteret Onkel Adam icke vore bindande längre än till utgången av år 1945 hemställer byggnadsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1945 års höstriksdag att för inköp av nämnda tomter anvisa ett investeringsanslag av (24 000 + 75 000) 99 000 kronor.

Departementschefen.

För länsstyrelsen i Jämtlands län föreligger — liksom i fråga om åtskilliga andra länsstyrelser — ett trängande behov av utvidgade lokaler. Detta lokalbehov torde icke lämpligen kunna tillgodoses genom om- eller tillbyggnadsarbeten på den nuvarande residensfastigheten. En lösning av lokalfrågan måste därför taga sikte på uppförande av en ny byggnad å en för ändamålet särskilt inköpt tomt.

De av byggnadsstyrelsen till inköp föreslagna tomterna nr 5 och 6 i kvarteret Onkel Adam äro väl belägna i förhållande till residensbyggnaden, från vilken de endast skiljas av en gränd, som i en framtid torde kunna igenläggas. Med hänsyn härtill torde de begärda tomtpriserna få anses ur statens synpunkt godtagbara. Jag tillstyrker följaktligen att uppgörelse med tomtägarna träffas på de av byggnadsstyrelsen föreslagna villkoren. För förvärven erfor-

derliga medel (24 000 + 75 000 =) 99 000 kronor torde böra anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av tomter för länsresidenset i Östersund* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 99 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Fredric Hawerman.

Bilaga 16.

Kapitalinvesteringar.

Ecklesiastikdepartementet.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Erlander, anmäler härefter under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärende angående kapitalinvestering å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 samt anför därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **23 a. Nybyggnad för fysiologiska institutionen vid universitetet i Lund.** För budgetåret 1944/45 uppfördes för utförande av ifrågavarande byggnadsföretag å allmän beredskapsstat III ett anslag av 785 000 kronor. En utförlig redogörelse för utredningen i byggnadsfrågan har lämnats i propositionen 1944: 281, till vilken jag hänvisar. Här må endast nämnas, att byggnadsstyrelsen redan i skrivelse den 3 maj 1938 rörande byggnadsplan för universitetet i Lund föreslog uppförande av en nybyggnad för den fysiologiska institutionen vid universitetet. Detta förslag avsåg, att för institutionen, som disponerade egen institutionsbyggnad, belägen i kvarteret Hyphoff, skulle uppföras nybyggnad på annan plats. Sedan institutionsföreståndaren, professorn G. Kahlson överlämnat preliminära ritningar till nybyggnad för institutionen i kvarteret Saxo och därvid tillika gjort framställning om anvisande av medel för utarbetande av fullständiga byggnadsritningar till nybyggnaden, anbefallde Kungl. Maj:t 1940 års civila byggnadsutredning att granska förenämnda ritningar till fysiologisk institution från den förutsättningen, att den nya institutionsbyggnaden skulle förläggas å lämplig plats inom kvarteret Vattentornet. Med skrivelse den 22 december 1941 överlämnade civila byggnadsutredningen därefter skissritningar till en nybyggnad för ifrågava-

rande institution i sistnämnda kvarter. Det framlagda byggnadsförslaget upptog en byggnadslänga om tre våningar med djurhus och hörsal med 120 platser inrymda i särskilda utbyggnader. Kostnaderna för byggnadsföretaget beräknades av civila byggnadsutredningen approximativt till 600 000 kronor. Vid anmälan av ärendet (se propositionen 1944: 281) ansåg dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, att de av civila byggnadsutredningen framlagda skisserna i huvudsak syntes ägnade att läggas till grund för en överarbetning av det ursprungliga byggnadsförslaget. I civila byggnadsutredningens byggnadsprogram borde emellertid företagas vissa jämkningar, vilka kunde beräknas draga en kostnad av tillhopa 95 000 kronor. På grund av de prisstegringar, som inträffat sedan december 1941, borde vidare det av byggnadsutredningen beräknade beloppet, 600 000 kronor, ökas med 15 procent eller med 90 000 kronor. Totalkostnaden för byggnadsföretaget borde sålunda beräknas till (600 000 + 95 000 + 90 000 =) 785 000 kronor.

I skrivelse den 13 september 1945 har nu *byggnadsstyrelsen* hemställt om utverkande av anslag å riksstaten till förevarande ändamål med 850 000 kronor. Byggnadsstyrelsen har därvid åberopat en av *professorn G. Kahlson* utarbetad promemoria varav inhämtas följande.

Den nuvarande institutionsbyggnaden är omkring 50 år gammal. Den uppfördes för den förste företrädaren av fysiologien i Lund, professor Magnus Blix. Under detta halva århundrade har fysiologien som experimentell vetenskapsgren genomgått en mycket snabb utveckling. Denna kännetecknas dels av en utvidgning till omfånget, dels av en uppdelning av fysiologien i ett flertal mer eller mindre självständiga arbetsområden såsom neurofysiologi, arbetsfysiologi, näringsfysiologi, flygfysiologi, endokrinologi o. s. v.

Antalet personer, som eftersträva avancerad utbildning i fysiologi eller som helt ägna sig åt denna vetenskap, är nu mycket större än under förra generationen. Under arbetsåret 1944/45 utgåvos vetenskapliga skrifter från fysiologiska institutionen i Lund av sammanlagt 15 personer. På dessa 15 akademiska vetenskapsidkare kommer knappt lika många tekniska hjälpkrafter. Den på institutionen nu arbetande personalen är 2—3 gånger större än den för vilken lokalerna ursprungligen avsetts. Med hänsyn till att den ursprungliga byggnaden icke tillbyggts eller på annat sätt utvidgats, torde det vara uppenbart, att den är alldeles för liten för att fylla nuvarande anspråk.

Trångboddheten medför stora olägenheter, bl. a. att endast ett ringa antal av dem, som för sin senare verksamhet som kliniska forskare önska och behöva avancerad utbildning i fysiologi, kunna beredas plats på institutionen. För det vetenskapliga arbetet ännu kännbarare och delvis direkt hindrande är emellertid det förhållandet, att institutionens lokaler icke äro differentierade och utformade med hänsyn till de syften de skola tjäna. Institutionen saknar helt djurstallar i egentlig mening. Djuren förvaras nu i ett nödtorftigt inrett stort källarrum. Här förvaras samtidigt upp till ett 50-tal katter och 6 hundar. På många av dessa djur ha operativa ingrepp utförts, varefter djuren skola överleva under flera veckor eller månader. De ytterst ohygieniska förhållandena i detta improviserade djurstall medför, att värdefullt djurmaterial går förlorat. Vid upprepade tillfällen har nästan hela kattbeståndet insjuknat i infektionssjukdomar. Särskilt ömtåliga och medtagna försöksdjur måste nu hysas på laboratorierna, företrädesvis opererade råttor, men även hundar och katter. Olägenheterna härav på en överbefolkad institution torde vara uppenbara.

Lokaler för aseptiska operationer saknas. Institutionens arbetsprogram bjuder, att sådana operationer utföras i stor utsträckning. Dessa utföras nu i ett vanligt laboratorium, som på operationsdagarna måste utrymmas av dem som annars arbeta där.

Lokaler för kemiskt arbete saknas så gott som helt. Destillering av eldfängda vätskor måste utföras i de allmänna laboratorierna i vilka andra arbeta. Som följd härav brännskadades för två år sedan en av amanuenserna.

Fysiologien använder i allt större utsträckning subtila fysikaliska mät- och registreringsmetoder. Lokalerna härför böra vara avskärmade gentemot elektriska och mekaniska störningar, de böra ha konstant fuktighet och vara försedda med mörkrum och mörkläggningsanordning. Institutionen saknar dylika lokaler.

Biblioteket är alldeles för litet: böcker och tidskrifter ha måst staplas på bibliotekets golv och i ett lagerrum.

Verkstadslokalerna äro alldeles för små och otidsenliga.

Lokalerna för undervisning av medicine studerande äro för små och otidsenliga. — Fr. o. m. hösten 1945 kommer förutom dessa studerande årligen 40 odontologie studerande att tillföras Lunds universitet. Särskilda kurser i fysiologi måste anordnas för odontologerna, vilket accentuerar kravet på ökade utrymmen för undervisningen.

Institutionsbyggnaden är i övrigt i gott skick och väl underhållen. Den kan med fördel övertagas av något annat ämne med mindre krav på lokalernas omfång och differentiering för mångskiftande arbetsmetoder.

Ökade statliga anslag komma fr. o. m. hösten 1945 att utgå för medicinsk forskning. Det kommer att arbetas mer på institutionerna och många nya vetenskapliga problem komma att upptagas. Det synes därför vara angeläget, att de ur lokalsynpunkt sämst ställda institutionerna snarast möjligt få bättre arbetslokaler. Till dessa hör utan tvivel fysiologiska institutionen vid Lunds universitet.

Byggnadsstyrelsen har för egen del anfört i huvudsak följande.

Den nya byggnaden för fysiologiska institutionen är avsedd att förläggas å området norr om nuvarande institutionen för kemi. Då Lunds stad har för avsikt att inom detta område framdraga fortsättningen av den s. k. Tornavägen har läget för fysiologiska institutionen tidigare icke kunnat närmare bestämmas. Så har emellertid nu kunnat ske, sedan en planerad utvidgning av Lunds lasarett under våren 1945 varit föremål för arkitekttävling, berörande även Tornavägens sträckning.

Den planerade institutionsbyggnadens utformning framgår av de överlämnade ritningarna. Huvudbyggnaden är planerad i tre våningar jämte källarvåning, innehållande undervisnings- och forskningslaboratorier av skilda slag. I anslutning till huvudentrén är institutionens hörsal förlagd i en särskild byggnadskropp. I rät vinkel mot huvudbyggnadens norrfasad vid motsatt sida i förhållande till huvudentrén ligger en envåningsbyggnad för djurstallar jämte tillhörande utrymmen.

Beträffande användningen av den nuvarande byggnaden för fysiologiska institutionen har vid överläggningar med representanter för universitetet framgått, att avdelningen histologi, som är förlagd inom den ytterst trångbodda anatomibyggnaden, lämpligen bör få taga densamma i anspråk. Härigenom blir den sedan länge brännande frågan om ordnandet av anatomiska institutionens lokalfråga löst.

Vidkommande kostnader för byggnadsföretaget beräknades dessa av byggnadsstyrelsen i februari 1944 till 785 000 kronor. Sedan dess ha byggnadskostnaderna stegrats med cirka 5 procent, varför detta belopp med hänsyn

till dagens prisläge måste höjas till 825 000 kronor. Emellertid har vid ritningarnas utarbetande från institutionens sida framhållits, att behov av ytterligare utrymme för den biokemiska forskningen vore att emotse inom en nära framtid. Styrelsen har med anledning härav låtit huvudbyggnadens tak erhålla sådan konstruktion och utformning, att användbara lokaler framdeles utan större kostnad må kunna inredas å vinden. Denna åtgärd, som synes styrelsen vara förestavad av klok framsynthet, medför en ökning av byggnadskostnaden med 25 000 kronor, varför sammanlagda kostnaden för det framlagda förslaget uppgår till 850 000 kronor.

Departementschefen. Den i ärendet förebragta utredningen har övertygat mig om att den sedan länge planerade nybyggnaden för fysiologiska institutionen vid universitetet i Lund nu bör komma till stånd. Den av institutionsföreståndaren lämnade redogörelsen ger vid handen, att den nuvarande institutionsbyggnaden är alldeles otillräcklig och icke fyller de fordringar, vilka med den utveckling, som skett inom den medicinska forskningen, böra ställas på en institutionsbyggnad av detta slag. Behovet av en ny institutionsbyggnad inom den närmaste framtiden synes mig därför klart ådagalagt.

Av byggnadsstyrelsen överlämnade ritningar till ifrågavarande institutionsbyggnad synas godtagbara. Vid ritningarnas utarbetande ha beaktats de jämkningar av byggnadsprogrammet, som förordats av chefen för ecklesiastikdepartementet i propositionen 1944: 281. Ritningarna innebära vidare viss jämkning av byggnadsprogrammet för att bereda möjlighet att tillgodose ett inom en nära framtid emotsett behov av ytterligare utrymme för den biokemiska forskningen. De härför beräknade kostnaderna, 25 000 kronor, ha icke givit mig anledning till erinran.

Kostnaderna för nybyggnaden ha i februari 1944 beräknats till 785 000 kronor. På grund av sedermera inträffade prishöjningar bör detta belopp i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag ökas med omkring 5 procent eller med 40 000 kronor och med hänsyn till nyssnämnda ändring i byggnadsförslaget med ytterligare 25 000 kronor. Totalkostnaden för byggnadsföretaget bör sålunda beräknas till (785 000 + 40 000 + 25 000 =) 850 000 kronor. Detta belopp synes mig emellertid böra fördelas på två olika budgetår. För innevarande budgetår torde enligt vad jag under hand inhämtat från byggnadsstyrelsen större belopp än 250 000 kronor icke vara erforderligt.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för fysiologiska institutionen vid universitetet i Lund* på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av kronor 250 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

G. v. Krusenstjerna.

Bilaga 17.

Kapitalinvesteringar.

Jordbruksdepartementet.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler härefter under jordbruksdepartementets handläggning hörande ärende angående kapitalinvestering å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 samt anför därvid följande.

Fonden för förlag till statsverket.

[1.] **1 a. Förlagskapital för insamling av frö för skogsodling.** I skrivelse den 5 september 1945 har skogsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett belopp av 500 000 kronor till förlagskapital för insamling av barrträdsfrö. Av utredningen i ärendet inhämtas bland annat följande.

Företagna undersökningar visa, att skogsodlingen icke har en omfattning, som erfordras för en tillfredsställande reproduktion av virkesbeståndet. Enligt uppskattningar grundade på riksskogstaxeringens statistiska material skulle sålunda i riket utanför de s. k. lappmarksområdena finnas över 1 700 000 hektar kal skogsmark eller skogsmark med otillfredsställande återväxt. Både skogsplantering och frösådd anses erforderligt för en förbättring av reproduktionen å dessa arealer inom rimlig tid. Det har vidare beräknats, att årligen minst 56 ton barrträdsfrö skulle åtgå för att tillgodose detta fröbehov. För närvarande står insamlingen av barrträdsfrö och lagerhållningen av skogsodlingsmaterial, som ombesörjes i första hand av skogsvårdsstyrelserna och i någon mån av domänverket och vissa större skogsbolag, icke i rimlig proportion till de framtida skogsodlingsuppgifterna, vilket enligt av skogsvårdsstyrelserna lämnade uppgifter bland annat synes bero på svårigheter att finansiera kottinsamling av önskvärd omfattning under goda fröår och i övrigt om-

händertaga och lagra frömaterial för försäljning även under mindre gynnsamma fröår. Tillgången på barrträdsfrö är nämligen mycket ojämn. Goda fröår återkomma sålunda med 4 till 5 års mellanrum för gran och med 8 till 10 års mellanrum för tall. Av denna anledning måste en rationellt driven fröinsamling bliva jämförelsevis kostnadskrävande. Härtill bidrager också den omständigheten, att en dylik verksamhet bör inskränkas till områden med övervägande goda barrträdsraser, varigenom tättbebyggda trakter med förhållandevis god tillgång på arbetskraft för ifrågavarande ändamål ofta kunna komma att utestängas.

Såvitt nu kan bedömas synas betingelserna för en omfattande frötäkt under instundande vinter synnerligen goda. Särskilt i fråga om tallfrö i Norrland torde tillgången komma att bliva mycket riklig. Kostnaderna för tillvaratagande av årets fröskörd ha beräknats uppgå till 530 000 kronor eller i runt tal 500 000 kronor. Till mötande av dessa kostnader föreslås att anslag å nämnda belopp anvisas såsom förlagskapital för beviljande av lån till skogsvårdsstyrelserna, för vilka insamlandet av barrträdsfrö och tillhandahållandet åt allmänheten av skogsodlingsmaterial få anses höra till de ordinarie arbetsuppgifterna.

Anledning synes icke föreligga att såsom villkor för åtnjutande av dylikt lån kräva annan säkerhet än förbindelse från vederbörande skogsvårdsstyrelses sida att återgälda lånebeloppet i enlighet med de föreskrifter, som utfärdats vid lånets beviljande. Återbetalning bör kunna ske med lika stora årliga amorteringsbelopp och torde kunna slutföras inom relativt kort tidrymd. Närmare bestämmelser härom böra lämpligen utfärdas i varje särskilt fall med hänsyn till föreliggande omständigheter. I varje fall synes man kunna räkna med, att lånen komma att vara slutamorterade senast fem år från utgången av det kalenderår, under vilket lånet utanordnats. Enär skogsvårdsstyrelserna för sin ekonomi till övervägande delen äro hänvisade till allmänna medel, synas lån för här berörda ändamål böra åtnjuta räntefrihet.

Statskontoret, som yttrat sig över framställningen, har intet att erinra mot att tillfälle beredes skogsvårdsstyrelserna att erhålla lån för finansiering av insamling av barrträdsfrö men ifrågasätter, huruvida icke ränta bör beräknas att utgå förslagsvis efter 3,5 procent.

Riksgäldskontorets fullmäktige ha tillstyrkt skogsstyrelsens framställning.

Departementschefen. Såsom framgår av den lämnade redogörelsen erfordras för att möjliggöra en ökad skogsodling, varav ett starkt framträdande behov föreligger i vårt land, en efter rationella grunder bedriven insamlings- och lagringsverksamhet beträffande barrträdsfrö. För detta ändamål är det av vikt att fröskörden under goda fröår, vilka endast förekomma med förhållandevis långa intervaller, i största möjliga utsträckning tillvaratages inom områden med högvärdigt frö. Då vissa svårigheter torde komma att uppstå för skogsvårdsstyrelserna, som insamlingen och försäljningen av barrträdsfrö i huvudsak åvila, att finansiera en på här antytt sätt bedriven verksamhet, synas möjligheter böra öppnas att härför erhålla lån av statsmedel. Då innevarande år synes vara ett synnerligen gott fröår och kapital för insamling och lagring av barrträdsfrö därför böra vara tillgängliga vid instundande årsskifte, torde medel för utlämnande av dylika lån snarast böra ställas till förfogande. Det belopp av 500 000 kronor, som beräknats motsvara skogsvårdsstyrelsernas låne-

behov för ifrågavarande ändamål, torde med hänsyn härtill böra anvisas för innevarande budgetår. Ett anslag å detta belopp, benämnt Förlagskapital för insamling av frö för skogsodling, synes lämpligen böra upptagas under fonden för förlag till statsverket. Beträffande de bestämmelser, som böra tillämpas vid beviljandet av här avsedda lån till skogsvårdsstyrelserna, vill jag med tillstyrkan av skogsstyrelsens förslag förorda, att som säkerhet må godtagas en förbindelse från vederbörande låntagare att återbetala lånet i den ordning, som föreskrivits vid utanordnandet. Amorteringstiden bör, där icke särskilda skäl till annat föranleda, icke utsträckas längre än till högst fem år efter utgången av det kalenderår, under vilket lånet utanordnats. Å lånen torde icke böra erläggas någon ränta. I övrigt torde erforderliga föreskrifter böra utfärdas för varje särskilt fall och anpassas efter föreliggande omständigheter. Förvaltningen av förevarande anslag synes mig böra uppdragas åt statskontoret, som sålunda sedan skogsstyrelsen fattat beslut om låns beviljande, har att utanordna lånet och övervaka att låntagaren uppfyller föreskrivna skyldigheter.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förlagskapital för insamling av frö för skogsodling* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 500 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Benno Gårdsten.

Förteckning.

över av Kungl. Maj:t hos riksdagen äskade anslag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46.

Driftbudgeten.

A. Egentliga statsutgifter.

II. Justitiedepartementet.

		Kronor
E: 14	Inköp av jordbruksinventarier m. m. för fångkolonier, *reservationsanslag*	280 000
E: 15	Inköp av jordbruksinventarier m. m. för kolonier till säkerhetsanstalter, *reservationsanslag*	80 000
E: 16	Inköp av möbler m. m. för fångvårdens sinnessjukavdelningar, *reservationsanslag*	30 000
G: 8	Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, *reservationsanslag*	200 000
G: 8 a	Planering av allmänna arbeten, *reservationsanslag*	15 000
		605 000

III. Utrikesdepartementet.

C: 4	Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund under åren 1940—1945, *förslagsanslag*	**2 090 000**

IV. Försvarsdepartementet.

	Försvarets forskningsanstalt:	
D: 13	Viss forskningsverksamhet, *reservationsanslag*	1 625 000
E: 12 a	Planering av allmänna arbeten, *reservationsanslag*	1 000 000
E: 25 a	Militärpsykiatriska undersökningar av värnpliktiga, *förslagsanslag*	70 000
		2 695 000

V. Socialdepartementet.

B: 22 a	Planering av allmänna arbeten, *reservationsanslag*	2 000 000
C: 78 a	Bidrag till folkbildningsorganisationerna för anordnande av allmän sexualhygienisk upplysningsverksamhet	15 000
C: 78 b	Abortförebyggande åtgärder, *förslagsanslag*	80 000
		2 095 000

VI. Kommunikationsdepartementet.

G: 12 a	Planering av allmänna arbeten, *reservationsanslag*	**2 300 000**

VII. Finansdepartementet.

E: 8 a	Propaganda för bättre deklarationsmoral, *reservationsanslag.*	**130 000**

VIII. Ecklesiastikdepartementet.

			Kronor
B:	29	Bidrag till nordiska museet	12 600
N:	11 a	Främjande av internationellt-kulturellt samarbete genom studieresor m. m., *reservationsanslag*	200 000
			212 600

IX. Jordbruksdepartementet.

		Lantbrukshögskolan:	
D:	3	Materiel m. m., *reservationsanslag*	12 500
G:	14 a	Utbildningskurs i linberedning	12 200
G:	62	Fortbildningskurser rörande jordbrukets rationalisering m. m., *reservationsanslag*	75 000
N:	9 a	Planering av allmänna arbeten, *reservationsanslag*	1 100 000
N:	17	Bidrag till täckande av viss kursförlust	111 500
			1 311 200

X. Handelsdepartementet.

F:	8	Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, *reservationsanslag*	**125 000**

XI. Folkhushållningsdepartementet.

D:	3 a	Ersättning för förfogande över vissa fartyg	250 000
D:	3 b	Åtgärder för utökning av vinterproduktionen av tegel, *reservationsanslag*	400 000
			650 000
		Säger för egentliga statsutgifter	**12 213 800**

B. Utgifter för statens kapitalfonder.

IV. Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster.

	Finansdepartementet:	
3	Avskrivning av vissa krediter till Danmark och Norge	**200 000 000**
	Summa för driftbudgeten	**212 213 800**

Kapitalbudgeten.

Kapitalinvestering.

I. Statens affärsverksfonder.

A. Postverket.

		Kommunikationsdepartementet:	
9	a	Inköp av tomter i Uppsala	975 000
9	b	Inköp av tomt- och gatumark i Norrköping	334 400
			1 309 400

B. Telegrafverket.

		Kommunikationsdepartementet:	
17	a	Inköp av stadsägor i Vänersborg	**340 000**

E. Domänverket.

		Kronor
	Justitiedepartementet:	
a	Förvärv av fångkolonier	300 000
b	Förvärv av kolonier till säkerhetsanstalter	150 000
		450 000
		2 099 400

III. Statens allmänna fastighetsfond.

	Justitiedepartementet:	
a	Modernisering av vissa äldre fångvårdsanstalter	250 000
	Utrikesdepartementet:	
4 a	Iståndsättande av vissa beskickningsfastigheter	150 000
4 b	Iståndsättande av beskickningsfastigheten i Helsingfors	90 000
	Kommunikationsdepartementet:	
16 a	Ytterligare tillbyggnader till landsstatshuset i Malmö	525 000
16 b	Nybyggnad för lantmäterikontor och vattendomstol i Vänersborg	365 000
16 c	Nybyggnad för länsstyrelsen i Älvsborgs län	385 000
16 d	Nybyggnad för länsstyrelsen i Skaraborgs län	500 000
16 e	Inköp av tomter för länsresidenset i Östersund	99 000
	Ecklesiastikdepartementet:	
23 a	Nybyggnad för fysiologiska institutionen vid universitetet i Lund	250 000
		2 614 000

IV. Försvarets fonder.

A. Försvarets fastighetsfond.

	Arméns delfond:	
11 a	Ämbetsbyggnad å Ladugårdsgärde	3 100 000
11 b	Iståndsättande av mässbyggnad vid Norrbottens regemente	126 000
		3 226 000

VIII. Fonden för förlag till statsverket.

	Jordbruksdepartementet:	
1 a	Förlagskapital för insamling av frö för skogsodling	**500 000**

IX. Diverse kapitalfonder.

	Finansdepartementet:	
	Fonden för kreditgivning till utlandet:	
2 a	Kredit till Danmark för inköp av baracker m. m.	**10 000 000**
		18 439 400